

Leto XXI.

Številka 7. do 9.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“

1905.

VSEBINA.

1. *Dr. Fr. Mohorič*: O »počivanju«, dognatvi in ustavitvi izvršbe zlasti z ozirom na § 74, odst. 2 izvršilnega reda 177
2. *Dr. Jos. C. Oblak*: Posestne tožbe in upravne odločbe 201
3. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.
 - a) Ni kršenje načel ustnosti in neposrednosti, če prizivno sodišče vsled logične ocene podatkov dokazovanja, katere je možno pretresati, ne da bi bilo treba ponoviti dokaze, dospe do drugega zaključka, kakor prvi sodnik. — Kadar se pravda c. kr. erar, je smatrati, kar se tiče dokaza po zaslišanju strank, za stranko isto fizično osebo, ki je bila v dotičnem konkretnem slučaju vsled danega ji pooblastila upravičena, v imenu erarja sklepati poravnave; te osebe torej ni možno zaslišati kot pričó. — Ako ni pritožbe proti odločbi kake oblasti, ne pomenja to odpovedi pravice, ampak ima le posledico, da postane dotična odločba pravnokrepna; kak učinek pa ima pravnokrepnost odločbe, to je »quaestio facti«. — Predpisu §-a 40 cesar. pat. z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak. se ustreže, ako občina, če tudi iz lastnega nagiba, sprejema naznanila poškodb in jih v roku navedenega §-a vpošlje političnemu oblastvu, ker nastopi občina v tem slučaju kot pooblaščenka (§-i 861, 863 in 1002 o. d. z.) 208

(Nadaljevanje na tretji strani.)

Slovenski Pravniki.

Leto XXI. V Ljubljani, 15. septembra 1905. Štev. 7. do 9.

O „počivanju“, dognatvi in ustavitvi izvršbe zlasti z ozirom na § 74, odst. 2 izvršilnega reda.

Spisal dr. Fr. Mohorič.

I.

Vprašanje, kdaj je že začeta izvršba dognana ali ustavljena, je v novem izvršilnem zakonu važno predvsem iz dveh razlogov. Novi izvršbi je očiten smoter, po najkrajši poti in v najkrajšem času pripomoči zahtevajočemu upniku do plačila ali zadostila za kolikor moči nizke stroške; zaradi tega se izvršba ne zavlačuj, ampak se izvede hitro, zaokroženo pod posledico prekluzije ali ustavitve ali pa izgube pravice do povračila stroškov. Ko se enkrat začne izvršba, sodnik ni več samo postranski opazovalec, kakor pri stari izvršbi, marveč je »dominus executionis«, kajti izvršilno postopanje je oficijalno, izvršba se opravlja uradoma (§ 16 izvrš. reda). Pereče postaja vprašanje vsled določbe §-a 74 odst. 1 izvrš. r. o potrebnosti izvršilnih stroškov in osobito vsled določbe §-a 74 odst. 2, da pravica do povračila ne že pravomočno prisojenih stroškov ugasne, ako se ne zahteva njih sodna določba najpozneje v enem mesecu po dognani ali ustavljeni izvršbi.

Kdaj je izvršbo smatrati za ustavljeno, to navaja izvrš. red izrecno v splošnem delu §-ov 35 do 39 in posebej pri posameznih izvršbah. Toda v praksi se je začelo razločevati med začasno in končno ustavitvijo, in vrhovno sodišče je odreklo posledice §-a 74 odst. 2 izvrš. r. v slučajih takozvane začasne ustavitve¹⁾, čeprav je zakonu samemu tako razločevanje tuje.

¹⁾ Odl. 20. decembra 1899, št. 18.344, »Slov. Pravniki« št. 5 ex 1900 v članku Henrika Sturma k §-u 72 izvrš. reda glede §-a 282 izvrš. reda; odl. 16. aprila 1902 št. 5169, IV. of. ex 1903 glede §-a 151, odst. 3 izvrš. r.

V praksi pa je postalo tudi dvomljivo, kdaj je izvršba dognana¹⁾. Povoda torej več kakor dovolj za preiskovanje, kdaj je v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. smatrati izvršbo dognano ali ustavljeno.

Za nemško besedo »Beendigung« rabi slovenski oficijalni zakonik, kakor tudi Kavčnikova izdaja izraz »d o g n a n a« (izvršba). Beseda dognati pomenja tudi z uspehom dognati, in res se izvršba dožene vedno z večjim ali manjšim uspehom, kadar se vrši normalno. Toda čestokrat je uspeh izvršbe tudi negativen, ker se pri zavezancu sploh nič imovine ne najde, ali pa je imovina nezadostna (§ 39 št. 8, § 129 odst. 2 izvrš. r.). Beseda dognati pa tudi znači — ne glede na uspeh — sploh do konca dotirati, dokončati začeto izvršbo. Ker se pa le-ta zakonito lahko dokonča z ustavitvijo, bi beseda dognati obsegala tudi pomen ustavitve, če se jo razlaga naravno, logično. Glede na razločevanje §-a 74 odst. 2 izvrš. r.: »dognana ali ustavljena izvršba« pa je nedvomno, da zakon hoče naravni obseg pomena besede dognati omejiti in iz njega izvzeti pojem ustavitve, katero zakon posebej »expressis verbis« določa.

Izvršba se torej neha ali z dognatvijo ali pa z ustavitvijo tako, da druga drugo izključujeta; kjer je torej izvršba ustavljena, se ne more dognati, a kjer je dognana, se ne more več ustaviti. Izvršbo je potemtakem moči ustaviti samo, dokler še ni dognana; dognana pa je šele tedaj, kadar se doseže pozitiven ali negativen uspeh in kadar so obenem nehali vsi izvršbeni čini in izvršbeni nasledki. To izhaja posredno iz §-a 39 izvrš. r., in sicer iz začetnega besedila, da je z ustavitvijo izvršbe hkratu razveljaviti vsa do tedaj opravljena izvršbena dejanja, kajti po ustavitvi je izvršba ravno tako nehala, kakor po dognatvi, samo s tem razločkom, da je uspeh ustavitve »status quo ante«, in uspeh dognatve preosnova in prenos premoženja na drugega upravičenca.

II.

Kaj drugega nego dognatve ali ustavitve izvršbe, osobito kake stagnacije, izvršilni red izrecno nikjer ne pripoznava. Vobče je taka stagnacija v izvršilnem redu naravnost prepovedana in počivanje, to je postopanje, kakršno pozna civilnopravdni

¹⁾ Odl. 26. februarja 1902, št. 2564, IV. ex 1903 št. 541 glede §-a 87 izvrš. reda.

red (§-i 168—170; § 398) je naravnost izključeno ob uradnem, oficijoznem opravljanju izvršbe.

Vendar pa se najde navidezni analogon za počivanje tudi v izvršilnem postopanju; zakonito sicer samo v enem ali dveh slučajih, po praksi pa še tudi v dveh drugih.

Zakonit slučaj je slučaj §-a 188 odst. 2 izvrš. r., da ima namreč po odreki domika, če je sicer dopustna ponovna dražba, zahtevajoči upnik pravico, toda le tekom enega meseca po pravomočni odreki domika, predlagati pri izvršilnem sodišču določitev novega dražbenega naroka, sicer je na predlog zavezančev ustaviti dražbeno postopanje z močjo, da zaradi iste izvršljive terjatve ne sme zahtevajoči upnik pred pretekom polovice leta predlagati vnovične dražbe glede istega zemljišča. Če torej zahtevajoči upnik ne predlaga v enem mesecu novega dražbenega naroka, ga ima sicer pravico predlagati tudi pozneje, in se izvršba nadaljuje, ako zavezanec nasproti ne predlaga ustavitve. Če pa po preteku enega meseca po pravomočni odreki domika niti zahtevajoči upnik, niti zavezanec ne stavi potrebnega predloga, ostane pri odreki domika; izvršba se tukaj ni niti dognala niti ustavila, in pravosodno ministrstvo v odgovoru na vprašanje k §-u 188 izvrš. r. naravnost izjavlja, da v tem slučaju dražbeno postopanje počiva.

Drugi slučaj je najti pri §-u 206 izvrš. reda. Če izmed več zahtevajočih upnikov vodilni zahtevajoči upnik izvršbo ustavi (§-i 35—37, 39, 40, 145, 188, 200 št. 3, 201) ali odloži, tedaj mora sodišče, ko priobči sklep o ustavitvi ali odložbi, pozvati ostale zahtevajoče upnike, naj se v 14 dneh izrečejo za nadaljevanje dražbenega postopanja, sicer velja ustavitev ali odložba tudi zanje.

Kaj pa je početi v dobi teh 14 dni? Pravosodno ministrstvo odgovarja na vprašanje, da je izvršbo ne glede na ta 14-dnevni rok nadaljevati in jo ustaviti šele tedaj, če se v 14 dneh noben zahtevajoči upnik ne oglasi; posebno da se mora vršiti dražbeni narok, če pade v 14-dnevni rok za izjavo. Enako razlagata ta paragraf Neuman in Czoernig. Drugače Demelius (*Die neue Executionsordnung, Commentar, priloga Gerichtshalle I. 1902*) pri §-u 206 izvrš. r. Le-ta namreč izvaja iz motivov vladne predloge k §-u 204 (206), da se izvršba v teh 14 dnevih ne sme nadaljevati in da v tem slučaju za ta rok nastane nekako počivanje.

Jaz sem si kar začetkom veljave novega izvršilnega reda pomagal tako: Zavezanec je plačal pri sodišču, oziroma potom poštne nakaznice terjatev vodilnega zahtevajočega upnika ter predlagal po sodnem navodilu ustavitev izvršbe in odložitev do časa izjavnega roku za druge zahtevajoče upnike, ker je realizoval posojilo in jih v primernem času nameraval izplačati in ker bi mu sicer z medčasno dražbo zemljišča nastala nevarnost nepovračljive škode (§-i 42 št. 3, 44 št. 1, izvrš. r.). Nato se je dovolila odložitev izvršbe.

Po mojem mnenju je razlaga pravosodnega ministrstva pomotna. Na neštetihih mestih kaže izvršilni red očitno, da naj se ščiti zavezanca. In nedvomno je tudi ta paragraf zgrajen v zavezančevo korist. Če se namreč v 14 dneh ne izjavi noben ostalih zahtevajočih upnikov, je celo izvršbo ustaviti. Če pa pride vmes dražbeni narok in se zemljišče proda, tedaj ustavitev ni več možna, čeprav po poznejšem preteku 14 dni nihče ni zahteval nadaljevanja izvršbe. Mislimo si pri tem zavezanca, ki dan po dražbi dožene realizovanje posojila!

Stvar je torej taka: Kadar pade dražbeni narok v 14-dnevni rok, takrat »počivanje« izvršbe (za kakršno se zavzema Demelius) nima pomena. Dražbeni narok je javno določen in se mora vršiti ali pa odložiti, odnosno preložiti; če se pa to zgodi, potem o počivanju sploh ni govora. Edino pametno in po zakonu je v tem slučaju, da se odloži dražbeno postopanje, kakor bi se morala dovoliti odložba, ako bi bil samo eden zahtevajoči upnik, in bi zavezanec izkazal pred dražbenim narokom pri sodišču s poštno nakaznico poplačilo zahtevajočega upnika, predlagal ustavitev izvršbe in odložitev dotlej, da se izjavi zahtevajoči upnik in ustavi končno izvršba po §-ih 40, 56, 39 št. 6 izvrš. r — Kadar pa še ni določen dražbeni narok, tedaj se s tem lahko čaka 14 dni, in enako se lahko čaka, če se konča 14-dnevni rok nedvomno pred odrejenim dražbenim narokom, v zmislu §-a 44 izvrš. reda, da odložba lahko izostane, če se da izvršba brez nevarnosti škode za zavezanca nadaljevati. V dvomljivem slučaju pa je izvršbo do preteka 14-dnevnega roku odložiti.

Izkazalo se je torej, da tudi tukaj pojma »počivanja« ni treba.

V praksi je nastal enak nadaljnji slučaj, če je rubež na premičnine brezuspešen in se zahtevajočega upnika obvesti o

brezuspешnosti po obrazcu 160 *b*); tudi tukaj se izvršba ni ustavila, niti dognala; mogoče se celo niso rešili vsi predlogi (n. pr. istočasni predlog na prodajo, če se je dovolil samo rubež).

Semkaj spada še primer, če pri opravljanju rubeža ali prodaje zavezanec plača, če potem izvrševalni organ od izvršbe odneha in se zahtevajočega upnika obvesti o tem po obrazcu 99 *a*) (glej tudi H. Sturm: »Slov. Pr.« št. 8 ex 1901 v razpravi k uporabi §-a 40 izvrš. r.), ne da bi se ustavitev predlagala.

Toda v obeh zadnjih primerih se vpraša, ali je za njiju razlago res potreba — izvršilnemu redu sicer popolnoma tujega — pojma »počivanja«, in vpraša se, ali je taka končatev (ne: dokončatev ali dognatev) izvršbe v teh dveh slučajih umestna?

III.

Razen dognatve in ustavitve izvršbe pozna izvršilni red tudi odložbo izvršbe, ali pravzaprav samo odložbo še ne opravljenega izvršilnega dejanja, kateri pa je lahko nasledek, da se cela izvršba odloži, če je nerazdelna. Pri odložbi se ne da reči, niti da je izvršba ustavljena, niti da je končana, ampak ona zastane v nekem stadiju svojega toka, dokler se zopet ne nadaljuje. Odložba je v izvršbi nekaj sličnega kakor počivanje v pravdi, seveda z več razlikami, posebno z razliko, da se odložba ne da predlagati sporazumno kakor počivanje, in sicer očitvidno prav zategadelj, ker se izvršba opravlja uradoma.

Že iz tega je jasno, da počivanje pri izvršbi nima mesta in je tudi nepotrebno. Poglejmo, kako je z odložbo v naših slučajih!

V slučaju §-a 206 izvrš. r. je odložba ali izrecna, ali pa je sploh ni potreba. V slučaju §-a 188 št. 2 izvrš. r. je izvršba odložena ipso facto; enako v slučaju brezuspешnega rubeža po obvestilu obr. 160 *b*), in enako, če odneha izvršilni organ iz razloga po §-u 40 izvrš. r. in po obvestilu obr. 99 *a*). Razločuje se ta odložba od drugih s tem, da je sicer vsako odložbo enostransko predlagati v zakonito določenih slučajih (§ 42 izvrš. r.), dočim je v naših slučajih odložba le sama ob sebi nastala posledica dejanskega položaja, nekako odložba »ex lege« brez predloga.

Toda izvršilni red skrbi za to, da se izvršba potom odložbe ne zavleče; po §-u 44 odst. 3 izvrš. r. mora sodišče v odložilnem sklepu obenem izreči, do kdaj naj bo izvršba odložena. Temu nasproti pa je zopet odloženo izvršbo nadaljevati, razun v drugače določenih slučajih (§-i 70, 200, 271, 204 odst. 2, izvrš. r.) samo na predlog upravičenca. A izvršilni red ima zopet druga sredstva, da v določenem času vzlic nadaljevanju odložene izvršbe pride do zakonitega konca (na pr. določba §-a 256).

Iz tega pa je razvidno, da za odložbo izvršbe samo ni uporabna določba §-a 74 odst. 2 izvrš. r. In radi tega je tudi neumestno, da se končuje izvršba z obr. 160 *b*) in 99 *a*), namesto ustavitve po §-ih 39 št. 8, 40, 39 št. 6 in 56 izvrš. r.

Ker smo pa v pričujočih slučajih izvajali, da odložba nastopi »ipso facto«, in ker je odložbi značilo, da se neha v določenem času, iščimo, kdaj se v naših slučajih neha odložba.

V slučaju §-a 188 odst. 2 izvrš. r. se odložba začne po končanem mesecu, ki se računi od dneva pravomočnosti odrečenega domika. Tekom tega mesečnega roku ima namreč zahtevajoči upnik nepogojno pravico, predlagati novi dražbeni narok. Po preteku meseca pa ima zavezanec pravico, kadarkoli predlagati ustavitev dražbenega postopanja (cele izvršbe) z močjo, da se pred pretekom polovice leta za isto terjatev in na isto zemljišče ne more predlagati nova dražba. Po §-u 151 odst. 3 je pri dotični ustavitvi zaradi nedoseženega najmanjšega ponudka pol leta računati od dražbenega naroka. V našem slučaju zakon rokú »od kdaj« ne določa. A ker je tukaj na dan dražbe še nedoločeno, ali odreka domika obvelja, ne more biti dražbeni dan sam — »terminus a quo«. In ker ima zahtevajoči upnik brezpogojno pravico tudi po pravomočnosti odreke domika, tekem enega meseca predlagati novi dražbeni narok, bo pač v našem slučaju pol leta računati šele od preteka enega meseca po pravomočnosti odrečenega domika. Ker pa zopet ima zavezanec tu samo pravico, predlagati ustavitev z omejitvijo na pol leta, in ker bi ob neomejitvi te pravice, računši od mesečnega roku po pravomočni odreki domika, bila zavezančeva pravica, dejal bi, večna, a pravica zahtevajočega upnika brezuspešna (kar pa ne more biti smer zakona), zato more zavezanec zavirati nadaljevanje izvršbe samo tekom navedenega pol leta

in samo za to polovico leta. Nedvomno pa tudi zahtevajoči upnik po preteku pol leta ne more več predlagati samo določitve novega dražbenega naroka, ampak more in mora predlagati samo novo izvršbo, t. j. novo dražbeno postopanje.

Glede na dejstvo pa, da je z odreko domika in z »ipso facto« povzročeno odložbo izvršbe ostala vknjižena zaznamba uvedbe dražbenega postopanja, dražbenega dneva in odreke domika, in glede na to, da je v zmislu §-a 207 izvrš. r. po ustavitvi izvršbe take zaznambe izknjižiti uradoma, nastane živa potreba naslova za izknjižbo teh zaznamb. V enem slučaju odrečenega domika (§ 184 št. 8 izvrš. r.) določuje § 193 izvrš. r. uradno ustavitev cele izvršbe. Po brezuspešnem preteku meseca in daljnega pol leta (§ 188 odst. 2 izvrš. r.) pa je nastal enak položaj kakor v §-u 193 izvrš. r. in tudi enak položaj kakor v §-u 151 izvrš. r. — skratka, nastali so pogoji za ustavitev izvršbe, in se taka ustavitev da tudi utemeljevati s pomočjo §-a 39 št. 5 izvrš. r. kot uradna ustavitev vsled oficijalne smeri izvršilnega reda. Obe stranki sta namreč končno prekludirani za nadaljevanje izvršbe; domik se je pravomočno odrekel in se je takó po prekluziji daljnega postopanja tudi vsaka daljnja izvršba dejansko izrekla za nedopustno na podlagi pravomočne sodne razsoje.

Vsekakor pa je »ipso facto« nastala odložba zopet nehala s pretekom pol leta, računši od preteklega mesečnega roku po §-u 188 odst. 2 izvrš. r. »ipso facto«. V slučaju §-a 188 odst. 2 se izvršba ni dognala in je mogoča popolna ustavitev po predlogu strank, kakor je moči vselej, ko je izvršbo ustaviti uradoma, ugoditi tudi predlogu stranke za ustavitev; izključena je le ustavitev, ki je omejena samo za pol leta. Z ustavitvijo pa je tudi za pričujoči slučaj zadoščeno določbi §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

V slučajih obvestila po obrazcu 160 b) in 99 a) je seveda ustavitev vsak čas mogoča.¹⁾ A ker ta slučaja zahtevata premičninsko izvršbo, in se tu neha vsaka ne redno dognana uspešna izvršba z ugasnitvijo premičninske zastavne pravice tekom enega

¹⁾ Vsaka enkrat dovoljena izvršba se da ustaviti, ali predno se je začela oprava, ali pozneje in torej tudi, če je oprava brezuspešna.

leta v zmyslu §-a 256 izvrš. r., se bode iz tega §-a dalo izvajati tudi za negativno izvršbo in odosno ta dva slučaja, da izvršba tekem enega leta — seveda tukaj po obvestilu obr. 160 b), v slučaju obr. 99 a) pa od dneva rubežnega zapisnika — ugasne in se dokonča, ali bolje, šele dokonča po preteku enega leta v zmyslu §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

V teh slučajah se torej lahko dogodi, da zahtevajoči upnik predlaga tekem meseca po končani enoletni dobi¹⁾ odmero zadnjih stroškov, kar je za zavezanca, ki je v obeh slučajah morda iz sodnih spisov poračunjeno terjatev poslal zahtevajočemu upniku po pošti, jako neprijetno in ga lahko spravi v novo izvršbo in nove stroške.

Iz teh razlogov pa je ustavitvi po §-ih 39 št. 8, 40, 39 št. 6 in 56 izvrš. r. dajati prednost pred končanjem z obr. 160 b) in 99 a). Saj je tudi zakon zato ustavitev tudi ustanovil. Razlog da se prihranijo stroški, se mi zdi piškav, kajti zahtevajoči upnik izvršilni prošnji navadno prilaga kolek za rubežni zapisnik, kateri se mu je že priznal in zaračunil; kolek je morebiti že prilepljen, in se torej da brez daljnjih stroškov predlagati ustavitvev. Sicer pa vsi taki stroški navadno obsegajo samo kolek. Dejstvo, da zavezanec po tej poti pride takoj do konca in da ima sicer še nad leto dni lahko sitnosti, je samo vredno več, nego malenkostni znesek za kolek. Pa tudi zaradi sodnega poslovanja je ustavitev umestnejša, ker se registri spravijo takoj v red in ni treba celoletne evidence.

Navedeni razlogi glede opisanih slučajevev torej, sodim, zadosa dokazujejo, da v našem izvršilnem redu ni mesta in potrebe za počivanje izvršbe.

Glede na navedene slučaje bi se torej dalo razločevati tudi med začasnim končanjem izvršbe in popolnim nje dognanjem, kakor se istotako samo v praksi razločuje med začasno in končno ustavitvijo; zakon sam seveda niti o začasnem končanju, niti o začasni ustavitvi ničesar ne izreka.

¹⁾ Klein-Sch.-F.-ova opazka pri §-u 74 odst. 2 izvrš. r., da v slučaju negativne izvršbe rok tega §-a ne velja, nima zase nobenih razlogov. Dejstvo, da lahko nastopi postopanje po §-ih 47—49 izvrš. r. po enem mesecu, ne pride v poštev, ker je to nova, posebna izvršba.

IV.

Treba je sedaj določiti, kdaj je pri posameznih izvršbah v zmyslu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. smatrati izvršbo za dognano in kdaj za ustavljeno?

Vobče in stvarno je računati mesečni rok §-a 74 odst. 2 izvrš. r. od trenutka, ko je dognatev ali ustavitev izvršbe pravomočno, neizpremenljivo določena. Dokler se da dognatev ali ustavitev s pravnim lekom ovreči, se da izvršba spraviti v zopetni tok, in se omenjeni rok ne more začeti.

Tukaj je predvsem tudi rešiti vprašanje, kdaj se začne mesečni rok §-a 74 odst. 2, kadar dostavitve ni treba, kadar se stranki odrečeta vsakemu obvestilu in se obvestilo tudi dejansko opusti, kakor je to možno in se dogaja v premičninski izvršbi.¹⁾ Ali naj se tukaj računi začetek roku z dnevom sodne vlozbe »ex tunc«, kakor nekateri zahtevajo, ali pa z dnem sodne rešitve? Jaz smatram račun od dneva sodne rešitve edino pravičnim; kajti dokler sodnik predloga ni rešil, izvršba ni ustavljena. In če se predlog vsled založbe aktov reši več kot mesec dni po vlozbi, bi se v tem času ne moglo računati mesečnega roku, pač pa potem pozneje po kasnejšnji kot enomesečni rešitvi, če bi se reševalo »ex tunc«.²⁾

Zakon za to nima nikjer določila. Toda če se ustavitev strankam dostavi, se začenja enomesečni rok od dneva po dostavitvi. Če se ne dostavi, odpade stvarno v tem slučaju čas dostavitve, in ker vse drugo ostane enako, je računati ta rok od dneva sodne rešitve, oziroma z dnem po sodni rešitvi.

Glede takozvane začasne končatve in ustavitve je toliko gotovo, da zakon za njo nima nikakega določila in je tudi besedomo nikjer ne navaja; v §-u 74 odst. 2 izvr. r. je govor samo o dognatvi in ustavitvi sploh. K začasni končatvi bi se po sedANJI praksi dalo šteti slučaje §-ov 188 odst. 2, dalje slučaje pri obvestilu s form. 160 b) in 99 a), k začasni ustavitvi pa po praksi

¹⁾ V nepremičninski izvršitvi to ne gre zaradi zemljiškknjžnih predpisov.

²⁾ V tem zmyslu odločba vrhovnega sodišča z dne 26. junija 1903 št. 9229. — Razločitev »ex tunc« in »ex nunc« je možna samo, če je pravni učinek odvisen od kakega pogoja, bodisi tudi od »conditio iuris«, kar pa pri izvršbi že zaradi načela oficijoznosti ni možno.

vrhovnega sodišča predvsem ustavitve po §-ih 282 in 200 št. 3 izvrš. r. in sorodne.

Stvarno je pri teh nepotrebno in nesrečno imenovanih začasnih končatvah in ustavitvah posameznim slučajem značilno, da je nadaljevanje, odnosno obnovljenje odvisno popolnoma od poljubnosti strank. Po premičninski izvršbi dela § 256 izvrš. reda enoletno mejo, a pri nepremičninski izvršbi po ustavitvi po §-u 200 šte. 3 in v sorodnih slučajih strankam sploh niso stavljene sicer nobene meje. Tukaj bi bilo torej zahtevajočemu upniku prosto, kadarkoli po ustanovljeni izvršbi predlagati odmero stroškov in bi v tem slučaju rok §-a 74 odst. 2 izvrš. reda ne imel veljave, če se izvršba črez 6 mesecev ne začne iznova; in in če se začne iznova, je veljava §-a 74 odst. 2 izvrš. r. odvisna od nove izvršbe. Če se pri tem pomisli, da je določba §-a 74 odst. 2 izvrš. r. vzgrajena v očitnem zmislu oficialnosti izvršilnega postopanja, in da je vzgrajena v očitno zaščito zavezanca, je razvidno, da je praksa z razločevanjem začasne in končne končatve in ustavitve izvršbe kriva.

V posameznem je predvsem važno vprašanje, kdaj je končana izvršba s prisilno osnovo in vknjižbo zastavne pravice.

Odločba vrhovnega sodišča z dne 26. februarja 1902 št. 2564 št. 540/IV izvaja, da se ta izvršba dokončuje že z vpisom zastavne pravice v zemljiški knjigi, in izvaja dalje, da se od tega vpisa začenja enomesečni rok §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

Temu nazoru pa ni pritrjevati. Gotovo je ta izvršba z vknjižbo prisilno osnovane zastavne pravice opravljena. A s tem, da je izvršba opravljena, še nikakor ni dognana. V navedeni vrhovnosodni odločbi se zamenjava oprava izvršbe z dognatvijo. Izvršba je po zmislu zakona dognana, kadar se je dosegel pozitivni ali negativni uspeh in kadar so prenehale izvršbene posledice; tukaj pa so se izvršbene posledice z vpisom šele začele. Uspešna izvršba je končana takrat, kadar je zavezančeva imovina nehala biti zavezančeva; kadar se je zavezančeva imovina preosnovala — specificirala in postala imovina drugega (§ 367 obč. drž. zak.) Z dognano izvršbo so nehali, preminili tudi izvršbeni nasledki. Če pa je izvršba s prisilno osnovo

in vknjižbo zastavne pravice s knjižnim vpisom opravljena, so tako izvršbeni čini in pravni nasledki te izvršbe šele ustanovljeni in trajajo potem tako dolgo, dokler ostane vknjižena prisilna zastavna pravica.

Posebnost te izvršbe je iz naravnih in stvarnih, — zemljiško-knjižnih razlogov ta, da so njeni nasledki, izvršbeni čini, trajni, perpetuovani; cela izvršba traja torej naprej. Dokler pa trajajo izvršbeni čini kake izvršbe, dotlej se po logični doslednosti dajo ti čini tudi izvršbenim potom razveljaviti. Torej je možna ustavitev izvršbe in — posledica te ustavitve — razveljavljenje vseh izvršbenih činov, kakor to zakon navaja v začetnem besedilu §-a 39 izvrš. r.

Značaj dognane izvršbe pa je, kakor se je zgoraj izvajalo, ta, da se dognana izvršba ne da več ustaviti, ker je več ni. Izvršba s prisilno osnovo in vknjiženo zastavno pravico ima dvojni značaj. Prvič zavarovalni, zemljiškognjižni značaj in drugič — to je poglavitno — izvršbeni značaj. Formalno se kaže izvršbena stran te zastavne pravice že v tem, da se ta izvršba predlaga in dovoljuje v izterjanje izvršljive terjatve, in ne morebiti v zavarovanje (glej obrazec 112, 113; obrazca 110, 111 imata samo besedilo: zaradi terjatve po . . .). Izvršilna stran te izvršbe se kaže posebno v onih slučajih, kadar je terjatev že zastavno-pravno zavarovana s pogodbeno zastavno pravico, in kadar se dovoljuje zaznamba izvršljivosti terjatve (§ 89 izvrš. r., obr. 112, 113). Če bi imela ta izvršba samo zavarovalni pomen, bi bila izvršba z zaznambo izvršljivosti odveč. Zaznamba izvršljivosti je dovoljena — ravno zaradi izvršbene smeri te izvršbe — tudi tedaj, kadar je zastavna pravica samo predznamenovana.

Izvršilni pomen te izvršbe se kaže dalje v tem, da daje izvršitelju značaj in sicer trajni značaj zahtevajočega upnika, in to je izdatnega pomena, ker ima zahtevajoči upnik in samo on, razen upnikov, katerih terjatve imajo varščino za stroške, pravico do izvršilnih stroškov. Pomen zahtevajočega upnika s to posledico sem svoj čas utemeljeval v »Slov. Pravniku« št. 6 in 7 iz l. 1902 v članku: »O potrebnosti stroškov pri izvršbi s prisilno osnovo in vknjižbo zastavne pravice.«

Znano je, da ta izvršba utemljuje posebno pristojnost tabularnega sodišča proti pravnemu §-a 88 izvrš. r.

Da je ta izvršba dolgotrajna, povzročuje ravno zemljiško-knjižna stran te izvršbe.

Iz navedenih razlogov in osobito iz strogo logične doslednosti, da traja izvršba tako dolgo, kakor njene posledice, njeni čini, je dovolj jasno, da je izvršba s prisilno osnovo in vknjižbo zastavne pravice po vpisu šele opravljena, a ne dognana. Ker dognatev in ustavitev izvršbe druga drugo izključujeta, je kakor vse druge, tudi ta izvršba dognana, kadar se ne da več ustaviti in kadar so prenehali izvršbeni čini. To se zgodi takrat, kadar se prisilno osnovana in vknjižena zastavna pravica izknjiži s pomočjo izbrisne pobotnice. Naslov dognatve je tukaj sicer zemljiškoknjižni, a se razlaga uprav iz zemljiškoknjižne posebnosti te izvršbe. Z zemljiškoknjižnim izbrisom so nehali vsi izvršilni čini.

Dognana je ta izvršba tudi, če se prisilno osnovana in vknjižena zastavna pravica izknjiži na podlagi razdelilnega sklepa ali zapuščinskega prisojila.

Če bi bila ta izvršba v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. končana s knjižnim vpisom in bi se po vpisu mogla ta izvršba še ustaviti, bi imeli dva enomesečna roka za sodno odmero stroškov, kar pa § 74 odst. 2 izvrš. r. izključuje, ko razločuje med dognatvijo in ustavitvijo in ko druga drugo izključujeta.¹⁾

Izvršba s prisilno dražbo je dognana s pravomočno razdelitvijo izkupila, če je izkupilo samo poravnano, in ne pride, ozir. ne more več priti zaradi neizpolnenih dražbenih pogojev do ponovitve dražbe.

Vrhovno sodišče je izreklo,²⁾ da se ta izvršba dokončuje s pravomočnim domikom in od domika naprej ne priznava nobenih izvršilnih stroškov tudi zahtevajočemu upniku ne. Toda izvršba se neha, enkrat začeta in gnana do konca, šele tedaj, kadar je zahtevajoči upnik dobil zadostilo judikatni obligaciji, in to je pri izvršbi z zemljiško dražbo doseženo šele z izplačilom. Razdelitev izkupila je gotovo izvršbeni čin in izvršbeni nasledek; dokler pa

¹⁾ Izvršbenost prisilno osnovane in vknjižene zastavne pravice se najbolje pokaže pri izvršbi z rubežem in preodkazom vknjižene terjatve.

²⁾ Odločba z dne 26. januarja 1899 št. 944, št. 52/I.

trajajo izvršbeni čini, izvršba ne more biti končana. S pravomočnim razdelilom in nakazom je storjeno vse, da zahtevajoči upnik pride do svojega plačila. Res sicer po pravomočnem domiku in izpolnitvi dražbenih pogojev ustavitve ni več možna, a izvršbeni čini in nasledki, še trajajo z nerazdeljenim izkupilom naprej. Z domikom se še imovina zavezanca ni presnovala, zavezanec ima še pravico do nje, kolikor presega terjatev zahtevajočega upnika. Po pravomočnem domiku so še vedno možni izvršbeni čini, kakor relicitacija, prijava, razdelitev. Sicer pa, če bi spadalo razdeljevanje izkupila v področje nespornega postopanja, bi ne smelo imeti prostora v izvršilnem redu, ali bi vsaj taka označitev nespornosti morala biti kje izrečena.

Prepis lastninske pravice na izdražitelja ne pride v poštev, ker ga mora izdražitelj posebej predlagati, in ker je sicer s pravomočnim domikom in izpolnitvijo dražbenih pogojev, storjeno vse, da se izdražitelj prepíše, kadar se hoče; enako zado-
stuje tudi pri kupni pogodbi, če prodajalec izroči kupcu legalizovano kupno pogodbo, kupec se pa prepíše, kadar hoče.

Enako je tudi izvršba z rubežem in prodajo premičnin končana z razdelitvijo izkupila; še le tedaj je izvršbeni predmet presnovan.

Ta izvršba se dokončuje razen tega na posebni način v zmislu §-a 256 izvr. r. v enoletnem roku po dnevu opravljenega rubeža, odnosno rubežnega zapisnika, če zahtevajoči upnik tekom tega roku ni predlagal prodaje, ali pa izvršbe sploh ni redoma nadaljeval. V tem slučaju rubež in ž njim cela izvršba ugasne in se vsi izvršbeni nasledki »*ipso iure et facto*« nehajo.

Kako je določiti dognatev pri izvršbi z rubežem in preodkazom terjatev?

Tukaj bo treba razločevati vknjižene in nevknjižene terjatve. Za izvršbo z rubežem in preodkazom vknjiženih terjatev veljajo pač ista načela kakor za izvršbo s prisilno osnovano in vknjiženo zastavno pravico. Rubež terjatve se tukaj opravlja z istim načinom kakor prisilna osnova zastavne — tukaj se da reči: prisilna osnova in vknjižba nad zastavno pravico.

Zakon v §-u 320 izvrš. r. imenuje to izvršbo rubež po vknjižbi zastavne (nadzastavne) pravice, odnosno se glasi zakonovo besedilo, da je za rubež tukaj vnjižba zastavne pravice potrebna, in predlog na rubež že vsebuje obenem predlog za vknjižbo zastavne pravice.

Za bistvo izvršbe glede prisilno osnovane in vknjižene zastavne pravice je le-ta izvršba očiten in nedvomen zakonit dokaz. Tukaj je izvršba razdeljena v dve stopinji: rubež (zastavno, oziroma, kar je isto, nadzastavno pravico) in preodkaz, kakor je bila svoj čas izvršilna zastavna ali tudi nadzastavna pravica — glede pravnega pomena eno in isto ter sicer prva stopinja izvršbe. Tu je pač jasno, da z rubežem, odnosno s prisilno osnovano in vknjiženo nadzastavno pravico izvršba še ni končana; saj se še lahko posebej predlaga, dovoli in opravi preodkaz v poteg ali namesto plačila; tu torej ne more biti nikakega dvoma, da se dá izvršba ustaviti tudi po opravi rubeža, to je po opravljeni vknjižbi prisilno osnovane nadzastavne pravice, in na podlagi ustavilnega sklepa — pri sicer danih vseh potrebnih pogojih (plačilo itd.) — izknjižiti; in dalje dokaz, da izvršba traja tudi še po opravljeni vknjižbi nedogledno naprej, ker predlog na preodkaz ni vezan na nikak določen čas. Tukaj vidimo torej prav lep slučaj, da izvršba traja naprej »in perpetuum«, — in ta trajnost izvira uprav iz zemljiškoknjižne narave in pomena zavarovalnosti te izvršbe.

Torej pri tej izvršbi nam je v preodkazu v poteg ali namesto plačila uvaževati še en izvršbeni korak več.

Preodkaz v poteg je sličen pogodbenemu odstopu terjatve, vendar pa mu ni enak. Pri odstopu preide s pogodbo med odstopnikom in odstopojemnikom lastnina na odstopojemnika, vendar s tem pridržkom, da more odstopljenec odstopniku plačati pravoveljavno, predno je o odstopu obveščen od enega ali drugega pogodnika. Pri prisilnem preodkazu v poteg pa so pravice odstopojemnika, odnosno zahtevajočega upnika še bolj omejene. Zahtevajoči upnik sme preodkazano terjatev izterjati in za izterjatev zahtevati vse pripomočke od zavezanca, on pa ni upravičen glede preodkazane terjatve na račun zavezanca sklepati poravnave; ne more odstopljencu dolga odpustiti in ne more odločitve o pravnem obstoju terjatve prepustiti razsodišču (§ 308 izvrš. r.): skratka, zahteva-

joči upnik ni lastnik preodkazane terjatve, marveč je terjatev še zavezančeva imovina. Ta imovina pa je z rubežem ali preodkazom tako vezana, da je zavezanec ne more odstopiti, in da dotični odstopojemnik ne more ugovarjati zoper tožbo zahtevajočega upnika proti zavezančevemu dolžniku — preodkazancu (§ 308 odst. 2 in 3 izvrš. r.).

Vendar pri vknjiženih terjativah preodkaz ne pomeni drugega, nego to, da je z zemljiškoknjižno zaznambo preodkaza izvršba šele opravljena. Dognana pa ta izvršba s tem ni, ker izvršbeni čini in nasledki s preodkazom niso nehali, ampak šele tembolj začeli.

Dognana je ta izvršba torej, kakor izvršba s prisilno osnovo in vknjižbo zastavne pravice, kadar se prisilna nadzastavna pravica in preodkaz — drugo brez drugega ni možno — izbriše na podlagi izbrisne pobotnice, razdelilnega sklepa ali zapuščin-skega prisojila.

Pri preodkazu namesto plačila pa s knjižnim prenosom zavezančeve terjatve preide tudi lastnina terjatve na zahtevajočega upnika; tako se presnuje izvršbeni predmet, neha biti zavezančev in sploh neha biti izvršbeni predmet; s tem je izvršba dokončana. Zato je tudi zavezančevo zastavno pravico uradoma izbrisati (§§ 316, 324 izvrš. r.; § 1397 in dr. o. d. z.).

Težje je izreči, kdaj je dognana izvršba z rubežem in preodkazom ne vknjižene terjatve. Tudi tukaj je razločevati preodkaz v poteg in namesto plačila.

S preodkazom v poteg samim je izvršba šele opravljena, izvršbeni nasledki trajajo še naprej in je ustavitev še možna. Ker zahtevajoči upnik ni postal lastnik terjatve, ampak je zavezančeva terjatev samo vezana, ima zavezanec moč in pravico, svojo terjatev zopet oprostiti in svojo imovino rešiti. Zavezanec torej lahko zahtevajočega upnika plača tako dolgo, dokler ga ni upravičeno plačal preodkazanec. In do tega trenutka zavezanec lahko celo izvršbo v zmislu §-a 40 izvrš. r. ustavi. To je velevažno za zavezanca. Za njega ima lahko posebni pomen, da plača zahtevajočega upnika z drugim fondom, a porabi svojo terjatev na drugi strani za kompenzacijo ali za druge posebne slučaje.

Ta izvršba je torej dognana šele potem, ko je terjatev preodkazana in ko je po preodkazancu plačana. V tem trenutku se je presnovala zavezančeva imovina v lastnino

zahtevajočega upnika in so nehali izvršbeni nasledki. Ker pa je možno, da preodkazanec pravočasno ne plača in ga mora zahtevajoči upnik tožiti — ali se je s pravomočno razsodbo zavezančeva lastnina morda preosnovala v lastnino zahtevajočega upnika in je s pravomočno razsodbo torej ta izvršba tudi dognana? Nikakor ne! Tudi po pravomočni razsodbi ima zavezanec, če gre samo za preodkaz v poteg, pravico in možnost, zahtevajočega upnika plačati in izvršbo ustaviti, ter rešiti svojo zarubljeno terjatev; kajti dokler preodkazanec »debitor cessus« ne plača, terjatev ostane zavezančeva lastnina; in razsodba je samo prisilno sredstvo, da se obstoj terjatve zoper preodkazanca dožene in da se njega prisili k plačilu, kar bi brez preodkaza nemara moral tudi zavezanec sam storiti zoper mudnega dolžnika.

Drugačen je položaj pri preodkazu namesto plačila. S pravomočnim preodkazom preide tukaj lastnina terjatve na zahtevajočega upnika, s tem je izvršbeni predmet presnovan in sploh neha biti izvršbeni predmet: izvršba je dognana (§ 316 izvrš. r. § 1397 o. d. z.).

Zaradi popolnosti naj se tukaj označi pomen rubeža napram preodkazu v primeri s pogodbenim odstopom terjatve. Pri odstopu odstopljenec lahko plača pravoveljavno odstopniku, dokler ga ena stranka o odstopu ni obvestila. Izvršba seveda tudi take možnosti ne sme dopustiti, zato je zavezančev dolžnik vezan takoj z rubežem, četudi zavezanec o njem še nič ne ve.

Izvršba na zahteve do izročitve in dajatve telesnih stvari (§-i 325—330 izvrš. r.) se izvaja potom rubeža in preodkaza v poteg pravice na dotične stvari, toda pri tej izvršbi še po izročitvi dotične premičnine pride na vrsto prodaja te premičnine, in se torej v tem slučaju izvršba doganja s pravomočno razdelitvijo izkupila.

Pri tej izvršbi na nepremičnine se po pravomočnem preodkazu v poteg dotične zavezančeve pravice do izročitve nepremičnine uvede izročitev upravniku, prisilna uprava na nepremičnino, ali pa, če uprava ne vede do plačila terjatve zahtevajočega upnika, prisilna dražba. Ta izvršba torej stvarno preide v izvršbo s prisilno prodajo premičnin, prisilno upravo ali dražbo nepremičnin in se dožene v zmislu teh izvršb.

Glede premožninske prodaje je v tem slučaju opozarjati na določbo §-a 327 odst. 2 izvrš. r., da je to prodajo po pristojnem sodišču na predlog ali pa uradoma izvesti. Če torej zahtevajoči upnik predlaga samo rubež in preodkaz pravice, mora sodišče vzlic temu uradoma prodati izročeno stvar in izvesti razdelitev. Stvarno je zanimivo pri tej izvršbi, da rubež zahteve na izročitev dotične stvari z izvršitvijo preide na izročeno stvar samo, katero je tudi zaradi tega moči prisilno prodati.

Ker je tukaj prodajo izvršiti uradoma, zato zaradi te izvršbe ni treba določbe §-a 256 izvrš. r., kajti uradna izvršba izključuje neredno nadaljevanje, katerega kaznuje § 256 izvr. r. z ugasnitvijo rubeža.

Glede uprave in dražbe nepremičnin je opozarjati na važno določbo §-a 328 odst. 3 izvrš. r., da mora zahtevajoči upnik tekom enega meseca po izročitvi nepremičnine upravniku, predlagati prisilno upravo ali dražbo, sicer se izvršba uradoma ustavi. V tem slučaju bi se izvršba ne dognala, ampak takorekoč »ipso facto« odložila, a izvršilni zakon ji napravi hitro konec z uradno ustavitvijo. Primerjaj v tem oziru gorenje izvedbe k §-u 188 odst. 2 izvrš. r.

Izvršba na druge imovinske pravice po §-ih 330 in nasl. izvrš. reda sestoji iz različnih izvršbenih činov. Rubežu sledi prodaja odtujivne pravice po javni dražbi, če ni možna drugačna izvršba z upravo ali dražbo ali vnajemdajo. Dopustni so po naravi slučaja vsi po zakonu dopustni načini izvršbe za vnovčenje pravice (§ 333 odst. 2 izvrš. r.).

Če obstoja zavezančeva pravica v zahtevi do izročitve imovinske mase, do nje delitve ali do izločitve deleža, je zahtevajočega upnika pooblastiti, da zahteva imenom zavezanca po predpisih državlanskega prava delitev, uvedbo razločbenega postopanja in vse druge potrebne korake. Ta pooblastitev je enaka preodkazu v poteg, in § 333 odst. 1 tudi navaja § 308. Če se je dosegla delitev zavezančeve solastnine, izločitev njegovega deleža, treba bo še nadaljne primerne — druge izvršbe, s katero se zavezančeva imovina spravi v gotovino.

Dognatev izvršbe bode v posameznih slučajih določiti po tem, kaka izmed razpravljanjih izvršb jo konča. Posebnost vse te

izvršbe je namreč ta, da ne zadostuje kaka enotna izvršba, ampak le večja ali manjša skupina posameznih zakonitih izvršb. §-i 334—339 izvrš. r. urejajo prisilno upravo, da se spravijo v denar zarubljene in preodkazane (§-i 327, 333 odst. 1 s §-om 308 izvrš. r.) zavezančeve pravice : § 339 izvrš. r. izrečno navaja, da je ta uprava končana s pretekom časa, do katerega je zavezančeva pravica omejena. Jasno je, da tudi cela izvršba takratjenja, kadar se neha zavezančeva pravica. Ko ugasne zavezančeva pravica, nehajo tudi izvršbeni nasledki. Toda ta končatev se sodno ne da nadzorovati, zato bode tukaj vsled posebne določbe §-a 129 odst. 2 izvrš. r. izvršbo na predlog ali uradoma ustaviti. Pri izvršbi s prisilno upravo se izvršba ne neha samo ob sebi po končatvi. Tukaj je treba še posebnega pozitivnega čina, osobito odslovitve in odveze upravnika. Končatev §-a 339 izvrš. r., edinokrat v zakonu izrecno navedena, torej nima pomena dognatve po §-u 74 odst. 2 izvrš. r.

Enako se tudi vnaemmdaja zavezančevih pravic po §-u 340 izvrš. r. ne bo mogla dognati v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r., ampak jo bo ustaviti uradoma, kadar bo terjatev zahtevajočega upnika poravnana.

Izvršba na izročitev ali dajatev premičnin po §-u 346 izvrš. r. je tedaj, kadar se premičnina najde — kar izprva ali s pomočjo izvršbe po §-u 47 odst. 1 izvrš. r. — pri zavezancu, dognana z odvzetjem premičnin; če se nahaja premičnina pri kaki drugi osebi, po prostovoljni izročitvi te premičnine izvrševalnemu organu, odnosno zahtevajočemu upniku; če pa se ta oseba brani izročiti premičnino, je predvsem treba preodkaza v poteg zavezančeve zahteve do izročitve, ali celo tožbe zoper drugo, zadevno premičnino posedujočo osebo, in na podlagi sodbe odzvetje po §-u 346 izvršilnega reda.

Izvršba na prepustitev ali izpraznitev stvari itd. je dognana, kadar izvrševalni organ zavezanca in druge neupravičence z njihovimi premičninami odpravi, in če se zavezanec brani premičnine prevzeti, kadar se jih proda in izkupilo sodno položi.

Izvršba za podelitev ali za razveljavo knjižnih pravic po §-u 350 izvrš. r. se dožene vobče z dotičnim knjižnim vpisom.

Tukaj je s knjižnim vpisom izvršba opravljena in obenem končana, kajti vpis je ravno zadostilo judikatni obligaciji. Z vpisom se je obenem tudi presnovala zavezančeva imovina v imovino zahtevajočega upnika nasproti izvršbi po §-ih 88, 89 izvrš. r. Morebiti je treba v dejansko izročitev premičnine še daljne izvršbe po §-u 349 izvrš. r.

Izvršba z razveljavljenjem vkupnosti in popravo meje po §-u 351 izvrš. r. je dognana takrat, kadar sodni uradnik izvede v izvršilnem naslovu zaukazano telesno delitev vkupne nepremičnine itd. in istotako zaukazano popravo sporne meje, in kadar je postal sklep o dejanski izvedbi pravomočen.

Izvršba z dražbo vkupne nepremičnine po §-u 352 izvrš. r. je dognana po pravomočni razdelitvi izkupila.

Izvršba za dosego drugih dejanj §-a 353 izvrš. r. je pri nadomestnih dejanjih dognana, kadar zavezanec dejanje izvrši, ali pa, če se zavezanec dejanja sam brani, kadar dejanje kdo drugi na njegove stroške izvrši in se ti stroški poravnajo, ali po daljni enostavni izvršbi izterjajo. K nenadomestnim dejanjem §-a 354 izvrš. r. se zavezanca prisili z globami ali zaporom. Ta izvršba je dognana, kadar je zavezanec storil dejanje vsled naloženih kazni, ali kadar je prestal krajši (če zahtevajoči upnik ni založil pravočasno zapornih stroškov) ali 6-mesečni zapor. To, ali je plačal tudi naloženo globo, ni vselej merodajno, ker se ta globa ne izterjava naravnim izvršbenim potom, ampak z uradno izvršbo in se s plačilom globe predvsem končuje uradna izvršba. Če je globa plačana, a judikatna obligacija ni izpolnjena, se ne neha že izvršba.

Enako je izvršba dognana tudi v slučajih dosege dopustov in opustov (§ 355 izvrš. r.) s pristavkom, da v slučaju naložene varščine za varščino določeni čas preteče in se varščina zavezancu vrne.

Zanimivo je vprašanje glede dognatve pri izvršbi s prisilno upravo. Če se namreč tukaj zadnjič pravomočno razdeli upravni prebitek in ž njim pokrije terjatev zahtevajočega upnika z vsemi pripadki, tudi z upravnikovim zaslužkom, bilo

bi se nadejati, da se uprava dokončuje s pravomočnim razdelilnim sklepom, v katerem je izrečena tudi upravnikova odveza in odredba glede izbrisa knjižne zaznambe uvedenega dražbenega postopanja.

Vprašanje je, ali ni marveč v takem slučaju izvršbo ustaviti. Kajti razdeljuje se tukaj samo enkratni prebitek naprej določene upravne dobe in če se ž njim zadosti zahtevajočemu upniku, ali ni marveč ravno zaradi tega zadostila v zmislu §-a 40 izvrš. r. izvršbo s prisilno upravo ustaviti? Ker pa ima zakon pri tej izvršbi posebne določbe za ustavitev, treba je tudi te pregledati.

Po §-u 101 izvrš. r. je prisilno upravo ustaviti uradoma ali po obvestilu zemljiškknjižnega sodišča, če se izvršba po položaju javne knjige ne da izvesti, po kakovosti slučaja ali ustaviti ali pa pozvati zahtevajočega upnika, da tekom enega meseca zadržek odstrani. Po brezuspešnem preteku tega roku je izvršbo ustaviti. Seveda se izvršba ustavi kar izprva, če je zadržek neodvrnljiv (arg. po kakovosti slučaja). Tukaj je postavljen enomesečni rok kakor pri §-u 188 odst. 2 izvrš. r.

Dalje je izvršbo s prisilno upravo ustaviti po §-u 129 odst. 1 izvrš. r. uradoma, kadar so vse terjatve zahtevajočih upnikov poravnane; dalje ustaviti uradoma ali na predlog, kadar je za nadaljevanje te izvršbe potreba posebnih, z upravo nepokritnih stroškov, in če zahtevajoči upnik v to potrebnih predplačil ne založi naprej, in ustaviti tudi, če sploh ni pričakovati povoljnega uspeha (slučaj kakor § 39 št. 6; § 129 odst. 2 izvrš. r.) in slednjič ustaviti vsakokrat na predlog zahtevajočega upnika po §-u 129 odst. 4 izvrš. r. Iz določbe §-a 129 odst. 1 izvrš. r., kakor tudi določbe po §-u 129 odst. 4 izvrš. r. izhaja, da je po zadnji, vse zahtevajoče upnike zadovoljivi razdelitvi upravnega prebitka, to izvršbo ustaviti uradoma.

Posledica vsega tega pa je, da pri izvršbi s prisilno upravo ni slučaja izvršbene dognatve po zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r., ampak samo ustavitev.

Enako je z dognatvijo te izvršbe v vseh drugih slučajih, ko posluje prisilna uprava kot končna izvršba.

Kjer je potreba več, sicer samostojnih izvršb, kakor prisilne uprave, dražbe in prodaje za dosego enotnega izvršbenega

smotra, tam bo reči, da posamezne izvršbe v takem slučaju niso več samostojne, marveč so členi, deli, koraki ob verigi celotne izvršbe. Zadnja izvršba na vrsti je ona, katera dožene celo izvršbo in po kateri je določevati dognatev v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r., sicer bi morala imeti vsaka, prvotno samostojna izvršba svoj lastni konec, lastno dognatev, a to je pa po vsebini in razločevanju tega §-a izključeno.

V.

Glede ustavitve izvršbe bi bila stvar prav enostavna, če bi se v praksi smatralo vsako v zakonu izrečno navedeno ustavitev za merodajno v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. Poudarjati je, da stoji ta določba v splošnem delu zakona, in da zakon govori sploh o ustavitvi in ne dela razlike med takozvano začasno in končno ustavitvijo.

Praksa je iznašla takozvane začasne ustavitve v posebnih izvršbah, kjer zakon navaja tudi posebne slučaje ustavitve, a tudi ne dela nikjer razlike med začasno in končno ustavitvijo, ampak imenuje vsako ustavitev z enim in istim imenom, kakor v §-u 74 odst. 2 izvrš. r.

Če bi torej zakonodavec hotel razlikovati med ustavitvami, bi moral to izrečno določiti pri vsakem slučaju posamezne izvršbe, kajti ustavitve pri posameznih izvršbah stoje izven reda splošnih ustavitvenih slučajev §-ov 35 odst. 4, 36 odst. 6, 37 odst. 4, 39 št. 1—8, 40 izvrš. r.

Že dejstvo, da izvršilni red v nobenem slučaju, osobito pri ustavitvi po §-u 282 in 200 št. 3 izvrš. r. ne imenuje ustavitve začasne, ko bi vendar to bilo zaradi posebnosti te izvršbe napram splošnim ustavitvam §-ov 35—39 št. 1—8 izvrš. r. potrebno, kaže, da razlikovanje med začasno in končno ustavitvijo ni pravilno, prav tako ne, kakor razločevanje med začasno in končno dognatvijo izvršbe.

Začetek razlikovanja med začasno in končno ustavitvijo je storila vrhovnosodna odločba z dne 20. decembra 1899 št. 18344 glede ustavitve po §-u 282 izvrš. r.

Proti tej odločbi je zagovarjal H. Sturm v št. 5 »Slov. Pravnika« l. 1900 vsako, v zakonu navedeno ustavitev kakor merodajno po zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

Jaz sem glede nepremičninske ustavitve po §-u 200 št. 3 izvrš. r. osobito glede na to, da se tukaj uniči cela izvršba, da se razveljavijo vsi izvršbeni čini, izknjižijo zaznambe uvedenega dražbenega postopanja in dražbenega dneva, da ima torej ta izvršba celo realne posledice; dalje glede na to, da je po preteku 6 mesecev možno predlagati samo novo izvršbo in novo cenitev, in je nadaljevanje stare prisilne dražbe izključeno, — izvajal, da je neumestno označiti to izvršbo, kakor tudi izvršbo po §-u 282 izvrš. r., ki je vzeta iz §-a 200 št. 3 izvrš. r., za začasno in odrekati posledice po §-u 74 odst. 2 izvrš. r. Na dotične podrobno izvedene razloge se tukaj nanašam (glej »Slov. Pr.« št. 3 l. 1902 »K uporabi §-a 74 odst. 2 izvrš. r.«).

Enako kakor ustavitev po §-u 200 št. 3 izvrš. r., je v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. merodajna ustavitev v slučajih §-a 200 št. 1, 2, 4, izvrš. r. Te ustavitve so sploh končne v najboljšem pomenu besede, stoje v isti vrsti kakor ona §-a 200 št. 3 pod istim začetnim besedilom: »mimo primerov, sicer ozname-njenih v tem zakonu, je ustaviti dražbeno postopanje«, in ravno ti slučajji ustavitve potrjujejo merodajnost §-a 200 št. 3 izvrš. r. v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

Enako kakor ustavitev po §-u 200 št. 3 izvrš. r. so v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. merodajne vse sorodne ustavitve, pri katerih je določeno, da se pred pretekom pol leta ne sme predlagati »nova dražba« (§ 200 št. 3 izvrš. r.), »vnovična uvedba (sploh kakega) dražbenega postopanja« (§ 151 odst. 3 izvrš. r.), »vnovična dražba« (§ 188 odst. 2 izvrš. r.).

Vrhovno sodišče v odločbi z dne 16. aprila 1902 št. 5169 IV/541 odreka ustavitvi po §-u 151 odst. 3 izvrš. r. veljavo v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. z utemeljevanjem, da se tukaj ne ustavi cela izvršba, nego samo dražba. Vrhovnega sodišča bi bila prava, če bi se smel čez 6 mesecev predlagati kar nov dražbeni narok, a bi ostalo vse prejšnje dražbeno postopanje v moči, a to ni tako. Tudi v slučaju §-a 151 odst. 3 izvrš. r. je ustavitev veljavna po §-u 74 odst. 2 izvrš. r., kajti izvršba se ustavi popolnoma, na podlagi ustavitvenega sklepa se izknjiži zaznamba uvedenega dražbenega postopanja in dneva, ustavitev ima torej realne posledice, celo prednost za terjatev se lahko izgubi, in čez 6 mesecev je moči predlagati novo izvršbo z novo

avedbo dražbenega postopanja, z novo cenitvijo. Razlog vrhovnosodne odločbe, češ, da se ustavi samo dražba, je netočen. Cela izvršba je samo izvršba s prisilno dražbo. Ustaviti dražbo, dražbeno postopanje, pomeni pač toliko kakor ustaviti celo izvršbo. Nikakor pa se ne ustavi »dražbeni dan«, kar bi pomenilo preložitev dražbenega dneva na 6 mesecev. Ta izvršba je nerazdelna in se torej ne da ustaviti deloma. Tudi za kako drugo terjatev je pred pretekom polovice leta nova dražba nedopustna zaradi tega, ker se poprej ni nadejati dosege dvetretjinskega najmanjšega ponudka; ker se ni nadejati, da bi zavezanec poprej mogel izboljšati svoje razmere in zemljišče (glej nagibe pri §-u 151 in odločbo z dne 9. julija 1901 št. 9772/III).

Glede ustavitve po §-u 188 odst. 2 izvrš. r. se je razpravljalo že zgoraj k besedi o »počivanju« izvršbe. Zopet opozarjam zopet na enako uradno ustavitev §-a 328 odst. 3 izvrš. r. po brezuspešnem preteku enomesečnega prekluzivnega roku. Enak prekluzivni mesečni rok je tudi pri brezuspešnem pozivu zahtevajočega upnika s posledico uradne ustavitve v §-u 101 izvrš. r.; enaka uradna ustavitev v §-u 129 odst. 1 izvrš. r. V vseh teh slučajih je bistveno to, da je moči novo izvršbo s prisilno dražbo predlagati šele čez pol leta, a je novi predlog odvisen od poljubnosti zahtevajočega upnika in sploh negotov, in mora že zaradi te negotovosti biti ustavitev veljavna v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r. Pri premičninski izvršbi nekoliko paralizuje to negotovost določba §-a 256 izvrš. r. z ugasnitvijo rubeža in cele izvršbe po preteklem letu od dne rubeža, pri neprimičninski izvršbi pa nič.

Ker ustavitve po §-u 145¹⁾, 188, odst. 4, 193 izvrš. r. v zakonu niso omejene glede predloga nove izvršbe na pol leta ali sploh na kak rok, teh slučajev ne bo praksa smatrala začasne in jim ne odrekala veljave po §-u 74 odst. 2 izvrš. r.

Pri izvršbi s prisilno osnovo in vknjižbo zastavne pravice ni možna ustavitev na 6 mesecev, in bo torej vsaka ustavitev morodajna po zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

Enako pri ustavitvi s prisilno upravo v zmislu §-ov 101, 129 izvrš. r., kakor se je izvajalo že zgoraj pri dognatvi te izvršbe.

¹⁾ O tej ustavitvi se bo svoj čas razpravljalo posebej.

Pri premožninski izvršbi je merodajnost ustavitve dvomna v slučaju §-a 282 izvrš. r., in se je to utemeljevalo zgoraj.

Tudi glede ustavitve izvršbe z rubežen in preodkazom se je glavna stvar razmotravala pri besedi o dognatvi te izvršbe. Tudi tukaj ni možna »ustavitev na 6 mesecev«, in torej ne bo dotičnega dvoma, in je vsaka ustavitev merodajna v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

Enaka merodajnost ustavitve je lastna vsem drugim načinom izvršbe. Vsaka ustavitev bode tukaj končna. Ustavitveni slučajji pa bodo vedno splošni §-ov 35—38, 39 št. 1—8, 40 izvrš. r.

Pri izvršbi na zahteve do izročitve ali dajatve premožnih stvari je navajati tudi posebno ustavitev §-a 328 odst. 3 izvrš. r. za merodajno v zmislu §-a 74 odst. 2 izvrš. r.

Zanimivo vprašanje pri izvršbi z denarnimi kaznimi in varščinami je to, kako je tukaj razveljavljati vse izvršbene čine pri ustavitvi.

Ker je z ustavitvijo uničiti vse izvršilne čine, je dati zavezancu varščino nazaj, dokler je še v sodni shrambi. Enako se razveljavi nalog za plačilo glob. Če pa je zapadla globa že plačana in izročena ubožnemu fondu pristojne občine, in če je istotako zapadla varščina izročena ubožnemu fondu dotične občine, je prešla lastnina globe in varščine na ubožni fond, zavezančeva imovina se je presnovala v imovino ubožnega fonda, razveljavljenje tega izvršilnega čina je nemožno tudi ob ugasnitvi cele izvršbe. Pred dognano ali ustanovljeno izvršbo ni teh gotovin odpošiljati ubožnim zavodom, odposlane zneske pa je smatrati za stroške.

Sicer pa je izvršba na izterjanje globe in varščine posebna uradna izvršba, ki je z odpošiljatvijo globe in varščine dotičnemu ubožnemu fondu dognana. Ustaviti celo izvršbo, to je ustaviti hkratu z ustavitvijo uradne izvršbe zaradi naložene globe je moči samo tako dolgo, dokler se globa ali tudi varščina še ni plačala in odposlala pristojnemu fondu. Dokler se pa to ne zgodi, je z ustavitvijo glavne izvršbe ustaviti tudi uradno izvršbo glede globe, kajti z ustavitvijo je razveljaviti vse izvršilne čine in preklicati tudi plačilni nalog na plačilo globe, in s tem je izgubila uradna izvršba svoj temelj. Če bi pa bila globa odposlana pristojnemu fondu, se je s tem zavezančeva lastnina na

plačani globi presnovala, in ustavitev se mora raztezati samo na ostale izvršilne čine. Seveda je možna tudi ustavitev uradne izvršbe same, če se je plačala globa sama, a ne ustavila obenem tudi glavna izvršba, ker zavezanec še ni izpolnil svoje zaveze.

Glede izvršbe z razodetno prisego po §-ih 47 in dr. izvrš. r. je še omeniti, da je ta izvršba dognana samo ob sebi s položeno prisego, in da je možna ustavitev, dokler zavezanec ni te prisege storil. Zavezanec ima nedvomno pravico še v zadnjem trenutku terjatev plačati in ustavitev predlagati ter se tako rešiti neprijetne prisege. Po razodetni prisegi je seveda še možna daljnja izvršba, če zavezanec s prisego izda svoje premoženje. Ali spada nadaljnja izvršba kot novi del ali korak v celoto do sedanje izvršbe, ali pa naj postane nova izvršba, to je »*questio facti*«, in odvisno od kakovosti, — pridružnosti ali nepridružnosti nove izvršbe, in od časa, ali se namreč takoj, kmalu (§ 74 odst. 2), ali pa šele pozneje čez dalj časa predlaga.

Posestne tožbe in upravne odločbe.

Spisal dr. Jos. C. Oblak.

Gotove civilnopravne stvari je odkazal zakonodavec radi utilitete v razpravo in razsojo upravnim oblastvom; tako odločujejo namestu sodišč upravna oblastva o odškodninskih zahtevah vsled gozdnih in poljskih kvar (gozd. zakon z dne 3. decembra 1852 drž. zak. št. 250) in naredba z dne 30. januarja 1860 drž. zak. št. 28), škode, storjene po divjačini (naredba z dne 17. julija 1859 drž. zak. št. 228), o veljavnosti in ugasnjenju industrijskih privilegijev (pat. z dne 15. avgusta 1842 § 42), v vseh zadevah, ki se tičejo uporabe voda, napeljave in odvrčanje voda po vodopravnem zakonu (§ 75 dež. vodoprov. zak.) i. dr.

V kolikor so poklicana razsojati upravna oblastva poleg sodišč (ne namestu njih) o zasebnopravnih zahtevah, je na prosto

dano v zasebni pravici oškodovanemu, da išče pomoči zoper drugo stranko (tudi zoper fiskus) po rednem pravnem potu. Ako pa kdo razen tega trdi, da se mu je krivica zgodila vsled odločbe ali odredbe upravnega oblastva, mu je na prosto dano uveljavljati svoje zahteve pri upravnem sodišču na javni ustni razpravi zoper zastopnika upravnega oblastva (čl. 15 drž. osn. zak. o sodni oblasti).

Ta tožba na razveljavljenje upravne odločbe, ev. na nepriznanje od upravne oblasti priznane pravice ni vezana na čas, ni treba, da je administrativno postopanje na vseh instancah končano, a tudi ne ovira izvršljivosti upravne odločbe. Le izjemoma, ako bi takojšnja izvršitev napravila nepovračljivo škodo, lahko administrativno oblastvo ustavi, oziroma odloži izvršitev.

Odločbe in ukazi upravnih oblastev v stvareh javnega prava pa niso pod kontrolo civilnih sodišč niti tedaj, kadar je oškodovana na imovinskih pravicah privatna oseba. Pridržana pa je po upravnem, na vseh inštancah končanem postopanju pritožba na upravno sodišče, ako so se komu kršile po organih državne, deželne, okrajne ali občinske uprave njegove imovinske pravice vsled odločb, ki niso bile izdane po prostem preudarku nego vsled pravne norme (zakon z dne 22. oktobra 1875 drž. zak. št. 36 iz l. 1876) in na državno sodišče, ako se je zgodilo kršenje državljanom po ustavi zajamčenih pravic (čl. 3b) drž. osn. zak. o državnem sodišču).

Že iz teh navedenih zakonitih določil sledi, da more nastati v isti stvari dvoje postopanj: sodno in upravno. Posebno zanimivo postane vprašanje glede razmerja v postopanju in pristojnosti obeh oblastev in glede različnih stališč, ki jih imata obe oblasti, v slučaju, da je motil kdo mirno posest drugega s tako samolastno napravo in prisvajanjem take služnostne pravice, katero ustanoviti v slučaju potrebe je poklicano upravno oblastvo. Pred vsem imam tu v mislih vodopravne stvari. Mirno posest čuvati in razsojati v posestni pravdi ima gotovo le sodišče. Da je pa politično oblastvo edino pristojno, odločati v teh stvareh glede služnosti same, je jasno; drugače je glede odškodnine.

Pred vsem je vprašanje: ali je dopustno paralelno postopanje, ki nastane v takem slučaju — na eni strani sodno postopanje v posestni pravdi, na drugi strani upravno postopanje — in ali je možno tu govoriti o kaki litispendenci? V tem oziru je važna odločba najvišjega sodišča (Glaser-Unger št. 10.930), ki je izšla tudi v posestni pravdi v vodopravnem slučaju; tu toženec, ki je motil tujo posest glede vporabe vode z novo vodopravno napravo, ugovarjal nepristojnost sodišča in litispendenco, ker je tožnik iskal odpomoči obenem tudi pri okrajnem glavarstvu.

Sodnik je povsem pravilno ugodil tožbenemu zahtevku, ker je toženec brez kake tozadevne odredbe od strani upravnega oblastva, torej samovoljno odtrgal primitivni jez pri ribniku ter motil vsled tega delovanje mlina tožnikovega, — ter zavrnil ugovor nepristojnosti in litispendence.

Dejanje toženčeve je bilo razmotravati v tem slučaju v dvojni smeri: s stališča vodnega zakona kot predmet javnega reda, kot zgolj vodopravno zadevo, in s stališča državljanskega zakonika, ščitenja posesti, kot zgolj zasebnopravno zadevo. Zato se more ista zadeva obravnavati istočasno pri političnem in sodnem oblastvu, vendar se more trditi le glede predmeta in dejanja nasprotnika, da teče ista zadeva pri obeh oblastvih. — V meritornem oziru sta zahtevka pri obeh oblastvih različna že glede na različni delokrog obeh oblastev: pri političnem oblastvu z ozirom na potrebe javnega reda, pri sodišču z ozirom na zaščito posesti. — Pri sodišču je zahteval tožnik postavitev v prejšnji stan mirne posesti, pri upravnem oblastvu pa priznanje, da ima sploh pravico do uporabe vode. Mogoče je, da zaukaže upravna oblast isto provizorno odredbo kakor sodišče, ki ima ukazati v slučaju opravičenega zahtevka edinole postavitev v prejšnji stan in da pri tem poslujeta obe oblastvi v okviru zakona — vzlic temu se ne more govoriti, da teče zaeno povsem ista zadeva pri obeh oblastvih (litispendenca). Sodišče ima zgolj varovati mirno posest in zaukazati odstranitev motilnega dejanja, oziroma sredstva. Politična oblast sicer more priti v položaj, da odloči o napravi nove vodne naprave s stališča jasne in gospodarske koristi, nikdar pa s stališča varstva posesti v zasebnopravnem sporu.

Vedno le se more glasiti meritalna razsodba sodišča, da je postaviti vse v prejšnji (primitivni) stan, dočim se definitivna odločba političnega oblastva ne bo tako glasila, ako bo upoštevala zlasti tozadevne tehnične predpise.

S tozadevnim sodnim sklepom se pa tudi ne prejudicira upravni odločbi, ki iz javnih ozirov lahko odredi pozneje povsem novo vodno napravo brez ozira na sodni sklep. V takih stvareh torej ni izključeno, da teče paralelno dvoje uradnih poslovanj (upravno in sodno) in o kaki litispendenci ni možno govoriti.

Ravno zato tudi ni na mestu v smislu §-a 190 c. pr. r. pretrgati sodno postopanje eventualno za toliko časa, da v zadevnem sporu pravomočno odloči upravna oblast, ker je ravno odločba upravne oblasti za sodno razsodbo »in possessorio« povsem nemerodajna in narobe, in ker niti sodna niti upravna odločba druga drugi nikakor ne prejudicira. — To vprašanje bo zlasti razmotravati pri odškodninskih tožbah, — o teh pa pozneje.

Toliko se mi je potrebno zdelo razpravljati predvsem glede pristojnosti in razmerja obeh oblastev, predno priobčim ter obdelam pred nedavnim časom izdano meritorno odločbo našega najvišjega sodišča »in possessorio«, ki je zanimiva ne le radi odločbe, da motilnim dejanjem na podlagi odločb, oziroma ukazov upravnega oblastva manjka znaka samovoljnosti (§ 339 o. d. z.), nego tudi glede vprašanja, proti komu je v zmislu istega §-a upravičena posestna tožba. Osobito je zanimiva, ako se jo primerja s starejšo prakso.

Slučaj je ta: Posestnik parcele ob bregu potoka, ki mu na nasprotnem bregu leži sosedova hiša in mlin, toži soseda — ženo in moža — ki imata nesporno pravico nametati trebež iz potoka, radi motenja posesti, — ker je zvozil toženec na breg zmetani trebež čez tožnikove parcele do bližnjega mostu in odtod čez most na svoj svet. Tožnik jima prereka to vožno pravico in nje posest, ter jima je jeseni tudi s silo zabranil to vožnjo. Toženca sta se obrnila na okrajno glavarstvo in to je izdalo po novem letu ukaz tožniku, da mora dopuščati vožnjo po svoji parceli v svrhu trebljenja jarka po zmislu §-a 30 vodopravnega zakona. Potem sta toženca spomladi zopet vozila trebež

čez tožnikovo parcelo in zato ju toži sosed radi motenja posesti.

Tožnik se je zoper odlok okrajnega glavarstva pritožil na deželno vlado, ki je že po tej zadnji vožnji tožencev razveljavila prvoimenovani odlok radi pomanjkljivosti postopanja, ker okrajno glavarstvo ni po §-u 30 vodopravnega zakona vršilo poizvedeb, ali je taka uporaba tujega zemljišča od strani tožencev tudi potrebna, vsled česar je treba predvsem političnega lokalnega ogleda.

C. kr. okr. sodišče v Ljubljani je tožbeno zahtevo zavrnilo z rzsodbo opr. št. C III 82/5 na podlagi nastopnih uvaževanj: Dokazano je, da sta toženca že več let nemoteno in javno vozila trebež čez tožnikovo parcelo, — toženca pa priznata, da jima je v jeseni res s silo zabranil vožnjo, vsled česar sta iskala pomoči pri okr. glavarstvu. Toženca sta torej pridobila posest pravice voziti čez tožnikovo parcelo trebež, ker sta nad 30 dni vozila v smislu §-a 312 o. d. z. in izvrševala to pravico brez ugovora tožnikovega, ki je te vožnje molče trpel. Izgubila pa sta to posest po zmislu §-a 351 o. d. z., ker je tožnik v jeseni z uspehom zabranil tožencema vožnjo —, toženca pa ohranitve posesti nista vtoževala. Po rečenem §-u za izgubo pravne posesti ne zadostuje ustna prepoved nasprotnika, nego, da le-ta »ne trpi več, da bi drug (posestnik) užival pravico«, kar je razlagati tako, da dejanski onemogoči nadaljnje izvrševanje te pravice. V letem slučaju mora posestnik tožiti, da s tem — izjemoma — vkljub onemogočenju izvrševanja pravice vendarle ohrani in obdrži svojo posest. Če pa odstrani posestnik takoj oviro ali če še nadalje izvršuje svojo pravico vkljub prepovedi v dejanju, se posest ne izgubi. Če pa posestnik na zgolj izrecni upor nasprotne stranke opusti poskušano posestno dejanje, izgubi posest »de animo« (Dr. A. Randa »Držba dle rakouského práva«.) Toženca sta pa izposlovala pri okrajnem glavarstvu odlok, ki jima dovoljuje voziti nadalje po tožnikovi parceli, in torej nista v zmislu §-a 339 o. d. z. samovoljno motila tožnika v posesti njegove parcele. Bilo pa je tudi z družega stališča tožbo odbiti. Tožnikova fakična posest parcele je bila namreč omejena s posestno pravico tožencev, izvažati trebež po njej; tožnik trebeža sploh ni nikdar izvažal, pač pa je v drugem oziru izvrševal na parceli

svoje lastninske pravice. Vsled tega mu ta faktična posest ne daje možnosti — zabraniti vožnje tožencev; v ta položaj pride le, ako si pridobi prepovedno pravico; posest te pravice si je tožnik po §-ih 451, 313, 1482 o. d. z. pridobil, in v le-tej sta ga pozneje motila toženca; ker pa te prepovedne pravice tožnik ne vtožuje, bilo je njegov zahtevek na motenje stvarne posesti parcele tudi radi tega zavrnilo.

Ta nazor prvega sodnika izvira odtod, ker je določilo §-a 1481 o. d. z. v zvezi s §-om 351 o. d. z. — per analogiam — uporabil na ta slučaj. A § 1482 le določa, da oni upravičenec, ki mu je bilo možno izvrševati pravico (služnost) na tujem zemljišču na razne načine, samo s tem, da jo je izvrševal le na enem delu zemljišča ali le na en gotov način, v svoji pravici še ni utesnjen, nego se mora ta utesnitev povzročiti le s pridobitvijo in priposestovanjem prepovedne ali oviralne pravice.

Druga instanča je prvosodni sklep izpremenila in tožbenem zahtevku ugodila, pritrjujoč mnenju prvega sodnika, da sta toženca posest pravice do vožnje po §-u 351 o. d. z. izgubila, ker po siloviti, uspešni zabranitvi v jeseni nista vožnje niti skušala nadaljevati, niti nista te posesti v 30 dneh iztožila, da bi se s tem ohranila v posesti, in ker intervencija okrajnega glavarstva ne nadomešča sodne utožitve, ki jo zahteva § 351 o. d. z. — a tudi ne izključuje samovoljnosti po §-u 339 o. d. z. Dejanje tožencev vsebuje motenje zadnje dejanske posesti parcele, torej stvari, in ne motenja posesti prepovedne pravice; a razun tega sklep okrajnega glavarstva ni bil pravomočen in je bil razveljavljen. Po §-u 65 vodopr. zakona se uživanje služnosti še le more pričeti, ako je dotično razsodilo političnega oblastva postalo pravomočno in potem, ko se je ugotovljeni odškodninski znesek sodno založil, ali se je dala varščina za letno odškodnino; to je moralo biti tožencema znano in torej nista motila posesti »bona fide«, niti nesamovoljno.

Najvišje sodišče pa je z odločbo od 16. junija 1905 št. 9394 zopet uveljavilo sklep prvega sodnika in je pripomnilo na izvajanja tožencev, ki sta pred vsem prerekala pasivno legitimacijo toženca — moža, ki je kot pomagač svoje žene v njenem interesu vršil vožnjo, da je tudi pomagač odgovoren za taka

motilna dejanja, ker določa § 339 o. d. z., da ni »nihče upravičen« motiti tujo posest, in ne dela torej nobene razlike, ali je motilec ravnal v svojem ali tujem interesu.

S tem izrekom se je postavil najvišji sodni dvor v nasprotje z mnogimi starejšimi svojimi odločbami, po katerih ni upravičena posestna tožba niti proti delavcu, ki moti tujo posest celo zoper zapoved gospodarjevo, nego le zoper gospodarja, v čigar imenu ali interesu se je izvršilo motilno dejanje. — Mislim, da to naj-novejše stališče vrhovnega sodišča je bolj po duhu zakona (§ 339 o. d. z.) in je tudi sicer pravičnejše in pravilnejše. Najvišje sodišče je sklep prvega sodnika obnovilo z nadaljno utemeljitvijo, češ, da rekurz v upravnih stvareh — torej tukaj tožnikova pritožba zoper odlok okr. glavarstva — nima odločilne moči, in da temu ne nasprotuje tudi § 65 vodopr. zakona, ki se ozira le na odškodninske zahteve.

Upravni odlok — čeprav nepravomočen — izključuje svojevoljnost motilnih dejanj, torej ščiti motilca, ki ni prekoračil mere potrebnosti izvažanja po tujem zemljišču; motenemu v posesti pa pristojna le pravica do odškodnine, katero edino ima v mislih § 65 dež. zak. z dne 15. maja 1872 št. 16 d. z. Drugače pa je, ako motilec, sklicujoč se na ukaz upravnega oblastva, služnostno pravico prekorači ali naravnost tako politično dovoljenje zlorabi in brez potrebe služnostno pravico na tuje zemljišče razširi, — česar v našem slučaju tožnik ni bil trdil. V takem slučaju bi pač bilo postopanje toženčevo označiti za svojevoljno in motilno in v zmislu §-a 339 o. d. z. bi ne bilo tožbenemu zahtevku ugoditi, ker bi mu vtem oziru manjkalo zaščite od strani okrajnega glavarstva, ki dovoli le potrebno uporabo tujega zemljišča v vodopravnih stvareh.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Ni kršenje načel ustnosti in neposrednosti, če prizivno sodišče vsled logične ocene podatkov dokazovanja, katere je možno pretresati, ne da bi bilo treba ponoviti dokaze, dosepe do drugega zaključka, kakor prvi sodnik. — Kadar se pravda c. kr. erar, je smatrati, kar se tiče dokaza po zaslišanju strank, za stranko isto fizično osebo, ki je bila v dotičnem konkretnem slučaju vsled danega ji pooblastila upravičena, v imenu erarja sklepati poravnave; te osebe torej ni možno zaslišati kot pričó. — Ako ni pritožbe proti odločbi kake oblasti, ne pomenja to odpovedi pravice, ampak ima le posledico, da postane dotična odločba pravnokrepna; kak učinek pa ima pravnokrepnost odločbe, to je „*quaestio facti*“.

— Predpisu §-a 40 cesars. pat. z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak. se ustreže, ako občina, če tudi iz lastnega nagiba, sprejema naznanila poškodb in jih v roku navedenega §-a vpošlje političnemu oblastvu, ker nastopi občina v tem slučaju kot pooblaščenka (§-i 861, 863 in 1002 obč. drž. zak.)

C. kr. okrajno sodišče v Idriji je v pravdi F. in M. D. proti c. kr. erarju zaradi 826 K 02 h z rzsodbo z dne 19. januarja 1904 C I 105/3-15 rzsodilo:

I. Toženčev ugovor nedopustnosti pravdne poti se zavrne;

II. Toženi c. kr. erar imenom c. kr. gozdnega in domenskega oskrbništva II. v Idriji je dolžan plačati tožiteljema znesek 826 K 02 h s 5% obrestmi od dne 20. decembra 1901 naprej in na 1115 K 13 h odmerjene pravdne stroške v 14 dneh proti izvršbi.

Dejanski stan.

Toženi c. kr. erar uporablja v svrhu dobave svojih gozdnih pridelkov plavbo po vodi reke Idrijce. Ta način plavbe je za toženca velike koristi, kajti ker Idrijca teče skozi mesto Idrijo, si prihrani s plavbo ogromne stroške dovažanja lesa v mesto. Da se plavljeni les naplavi in sklada v mestu Idriji, v to služijo plavbne naprave, takozvane grablje, ki se v obliki lesenega mostu

v omenjenem mestu razprostirajo na pošev čez reko Idrijco od enega obrežja do drugega, dolge 380 m. Ob mostu so pribite preklje, ki so narazen za 45 cm in segajo 2 m nad mostom in 2 m 70 cm pod njim do tal. Med temi grabljami in levim obrežjem Idrijce je prostor, ki je povprečno širok 50 m in ima površine 11.500 m². Ta prostor se zove »grabljišče« ter služi v to svrhu, da se na njem ob času plavbe zbira in sklada plavljeni les. Navadni tok Idrijce je namreč pri normalni višini vode ob desnem obrežju reke, kakor je to razvideti iz načrta I, in le ob hudih nalih ali pa če se plavi, se razlije voda iz reke tudi po grabljišču in je preplavi. Grablje se v slučaju plavbe zamašijo s plavljenim lesom, listjem, grmičevjem in jednako navlako, voda se za jezi, narašča, preplavi grablje in nanese les vanj.

Plavba se v reki Idrijci izvršuje neredno; navadno deževje ne zadostuje za plavljenje lesa, priti morajo močnejši nalivi. Tudi kopnenje snega ne daje dosti potrebne vodne moči. Toženec si pomaga radi tega tako, da pusti zbirati vodo v klavžah, nahajajočih se v potokih ob izvirku Idrijce. Če se ob času navadnega deževja nabere dovolj vode v klavžah, tedaj se vrata klavž odpro, voda pridere iz njih z vso silo, pobere in dvigne les, ki se je že poprej v strugi Idrijce zložil in pripravil za plavbo, ter ga prinese v Idrijo, kjer se ob grabljah ustavi in splava v grabljišče, v katerem se zlasti ob dolenjem koncu gabelj nakupiči.

Zadevno vladarsko pravico za plavbo po vodi reke Idrijce je podelil leta 1553 cesar Ferdinand I., ter so se leto kasneje postavile plavbne grablje. Le-te obstoje torej že 352 let.

Po tem kratkem popisu plavbenih gabelj in načina plavbe, ki je za pravo razumevanje stvarnega položaja v tej pravdi bistvenega pomena, razložimo konkretni slučaj, ki je bil predmet sporni razpravi.

Dne 27. avgusta 1901 se je utrganemu oblaku podobna ploha razlila čez mesto Idrijo in idrijsko dolino. Izstopajoča voda reke Idrijce in potoka Nikave je raznim strankam v dolenjem mestu napravila škodo. Istega dne ni toženec, oziroma c. kr. gozdno in domensko oskrbnništvo II v Idriji, ki oskrbuje v imenu toženca vse posle plavbe, plavil lesa s pomočjo klavž, ampak je povodenj sama vsled silnega naliva dvignila les, ki je bil zložen in pripravljen za plavbo v strugi Idrijce, ter ga odvedla v Idrijo.

Prej omenjene plavbne grablje so se vsled naplavljenega lesa in druge navlake zamašile tako, da voda ni mogla odtekat iz grabljišča. Reka Idrijca se je zaježila ter je voda v grabljišču vedno bolj naraščala, dokler ni približno pri črkah *m* in *n* načrta II prodrla in polomila preklje na plavbenih grabljah ter se z vso silo zlila pri črki *x* načrta čez cesto v mestu proti potoku Nikavi. Pri tem je podrla 38 *m* dolg, 1 *m* visok in 60 *cm* močan zid *e—f* načrta, kateri je služil za ograjo vrta, spadajočega k hiši »Katoliškega društva«, in preplavila cesto in strugo potoka Nikave.

Skozi mesto Idrijo teče tudi potok Nikava, ki prihaja iz višje ležečega gorovja. Ne daleč od plavbenih grabelj se zliva ta potok v reko Idrijco pravokotno približno pri deželnem mostu, ki drži čez Idrijco. Struga Nikave je na najožjem kraju oddaljena od grabljišča komaj 20 *m* ter je ločena od njega le po omenjenem vrtu »Katoliškega društva« in po cesti, ki drži iz mesta proti navedenemu deželnemu mostu. Na levem obrežju Nikave tik struge ob črti *l—s* načrta II se razprostira posest tožiteljev, obstoječa iz hiše, gospodarskega poslopja, vrta in keglišča. Najbližja Nikavi sta vrt in keglišče, le-to loči od struge Nikave le zid, ki je visok od dna struge do vrha 2 *m* 75 *cm*. Ob vrhu tega zida v smeri *c—d* načrtov II in III se naslanja streha keglišča vendar tako, da drže streho ob vrhu zida vzdani, 65 *cm* visoki stebri ter da je prostor med posameznimi stebri zaprt, oziroma preprežen nekaj s steklenimi šipami, nekaj z letvami. Gorenji konec keglišča ali kraj, kjer se ujame ali obstoji krogla pri keglanju se pri črki *c* načrta.

Popisano posestvo je bilo leta 1901 še last očeta tožitelja Franceta D. enakega imena. Le-ta je umrl dne 8. marca 1903 ter se je njegova zapuščina prisodila tožiteljema, vsakemu na polovico. Tako sta tudi oba tožitelja za lastnika vknjižena pri zadevnem posestvu.

Na to posestvo je pri omenjeni povodnji voda udrla in napravila na keglišču in vrtu ter v hlevu, kleti in drugih prostorih hiše tožiteljev s preplavljenjem škodo, ki se kasneje podrobno označi.

O priliki iste povodnji je toženi c. kr. erar naplavlil okoli 4214 *m*³ lesa za kurjavo in 250 *m*³ stavbnega lesa; ta les je,

kakor omenjeno, povodenj sama iz struge Idrijce dvignila in naplavila.

V noči od 14. na 15. novembra 1901 je toženec plaval les v reki Idrijci s pomočjo vode iz klavž. Naplavil je $1360\ m^3$ drv za kurjavo in $75\ m^3$ stavbnega lesa. Z isto plavbo je tudi posestnik Ivan G. naplavil $280\ m^3$ drv za kurjavo. Razen tega lesa je pa voda Idrijca privedla sabo tudi druge navlake; to se je vse ustavilo ob plavbenih grabljah, ki so se vsled tega zazamašile kakor so dolge. Večina lesa se je ustavila in obležala, kakor po navadi na zapadnem koncu grabljišča nekako pri črki x načrta II. Takrat še ni voda iz grabljišča silila na cesto.

Prišla je pa v noči od 15. na 16. novembra zopet huda ploha. Voda v grabljišču je hipoma narasla. Ker so bile plavbene grablje vsled prejšnje plavbe zamašene, ni mogla tako lahko in hitro odteči. Zlomile so se preklje na grabljah na tistih dveh krajih, kakor pri povodnji dne 27. avgusta 1901, pa tudi na kraju pri črki y načrta II v dolžini $15\ m$. V grabljišču zajezena voda je, iskajoč si odtoka, pridrla z vso silo pri črki x načrta II na cesto, podrla škarpo $e-f$ načrta, katero so bili po prvi povodnji (27. avgusta) zopet sezidali, in se je zlila v strugo Nikave.

Zopet je voda udrla na posest tožiteljev in jo preplavila, povzročivša na njej precejšnjo škodo.

O priliki prve povodnji, dne 27. avgusta 1901 je bil pristojni c. kr. okrajni glavar iz Logatca slučajno v Idriji ter je ustno odredil, da naj idrijsko občinsko predstojništvo poškodbe, posameznim posestnikom s povodnijo storjene, ogleda in ceni. Temu nalogu je občina tudi ugodila. Občinska komisija je z zvedenci od enega do drugega poškodovanca sprejemala naznanitve poškodb, si ogledala posamezne poškodovane predmete in cenila škodo. Podatki tega uradovanja so se zabeležili v občinskem zapisniku z dne 27. in 28. avgusta 1901 št. 2030; med poškodovanci je bil tudi naveden pokojni Franc D. s poškodbami in cinitvijo škode na njegovem posestvu.

V zmyslu §-a 40 cesarsk. pat. z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak. je c. kr. okrajno glavarstvo v Logatcu izdalo razglas z dne 30. avgusta 1901 št. 14.972, s katerim so bili vsi udeleženci pozvani, da morajo po plavljenju dne 27. avgusta 1901

povzročene odškodninske zahtevke naznaniti pri njem v 14 dneh pod nasledki navedenega §-a. Ta razglas je bil objavljen v mestu Idriji dne 22. septembra 1901 in potem na občinsko desko pribit. Z dopisom z dne 3. oktobra 1901 št. 2330 je mestno županstvo v Idriji poslalo c. kr. okrajnemu glavarstvu v Logatec prej omenjeni zapisnik z dne 27. in 28. avgusta 1901, ki je došel k glavarstvu dne 6. novembra 1901 pod št. 17144, torej še v določenem 14-dnevnem roku.

Po zmislu napominanega cesarskega patenta se je dne 7. oktobra 1901 vršil politični ogled zastran poškodb, storjenih po plavbi dne 27. avgusta 1901, a ni imel uspeha glede odškodninskih zahtev pok. Franceta D., ki so bile zabeležene v zgoraj omenjenem občinskem zapisniku, ker si je toženčev zastopnik takrat pridržal pravico, o njih izjaviti se pri poznejšnji razpravi, ki bi se odredila.

Iz lastnega nagiba je pa idrijska občinska komisija o priliki povodnji v noči od 15. na 16. novembra 1901 ogledala in cenila škodo, storjeno po tej povodnji. V izkazu, sestavljenem povodom tega uradovanja, je med istimi poškodovanci, ki so pri idrijskem županstvu naznanili svoje odškodninske zahtevke, naveden pok. France D. pod vrst. št. 20, zaznamovani so poškodovani predmeti ter odškodninski zahtevki.

Prej omenjenemu razglasu sličen ter po §-u 40 že navedenega cesar. patenta izdan razglas c. kr. okrajnega glavarstva v Logatcu z dne 21. novembra 1901 št. 19352, nanašajoč se na povodenj v noči od 15. na 16. novembra 1901, se je objavil v Idriji dne 24. novembra 1901, dočim se je zgoraj oznamenjeni, pri idrijskem županstvu sestavljeni izkaz odškodninskih zahtev, naznanjenih pri občinskem uradu, že prej odposlal imenovanemu okrajnemu glavarstvu ter je tja došel že dne 23. novembra 1901 pod števil. 19556, tedaj že prej, preden je v navedenem §-u 40 označeni 14-dnevni rok jel teči.

Pri komisijonalni obravnavi, katero je c. kr. okrajno glavarstvo v Logatcu opravilo dne 17., 18. in 20. decembra 1901 na licu mesta po določilih zgoraj oznamljenega cesarskega patenta, se je vkljub protestu toženčevemu razpravljalo ne samo o Francu D. po povodnji dne 16. novembra 1901 prizadeti škodi, ampak tudi o oni z dne 27. avgusta 1901.

Pokojni France D. je naznanil in zahteval pri tej politični obravnavi sledeče odškodnine, ki so znašale skupno glede prve povodnji 618 K, a glede druge povodnji 810 K.

Zvedenca, ki sta posredovala pri tej komisijonalni razpravi, sta cenila škodo in sicer glede prve povodnji skupaj na 175 K, a glede druge povodnji skupaj na 651 K 02 h.

Takrat sta zvedenca tudi oddala mnenje, da je vzrok glede teh poškodb iskati v zajezenju vode v grabljišču, dočim je toženec temu oporekal in trdil, da je vprašljive poškodbe pripisati edino le povodnji sami. Do poravnave glede odškodninskih zahtevkov pa ni prišlo med strankama.

C. kr. okrajno glavarstvo v Logatcu je z rzsodbo z dne 15. aprila 1902 št. 5223 prisodilo pokojnemu Francetu D. glede poškodb od prve povodnji 87 K 50 h, ter glede poškodb od druge povodnji 325 K 50 h, torej skupaj 412 K.

Priznalo je torej le polovico zahtevane odškodnine, kar je s tem utemeljilo, da sta zvedenca potrdila vzročno zvezo med naznanjenimi poškodbami in poplavljenjem, da se pa razmerje povodnjih in plavbenih poškodb ni dalo določiti, vsled česar je c. kr. erar, plavbeni podjetnik, dolžan trpeti po §-u 34 že cit. gozd. patenta le polovico škode.

Proti tej rzsodbi je toženi c. kr. erar rekuriral na c. kr. deželno vlado. Le-ta je z odločbo z dne 23. julija 1902 št. 11554 toženčevemu rekurzu ugodila in izpodbijano rzsodbo premenila, tako da se je pok. France D. s svojimi odškodninskimi zahtevki nakazal na pot civilne pravde. Rekurz Franceta D. proti tej odločbi ni imel uspeha, kajti, kakor je iz naredbe deželne vlade z dne 13. maja 1903 št. 7764 razvidno, ga je zavrnilo c. kr. poljedelsko ministrstvo, potrdivši odločbo II. stopnje.

Universalna naslednika Franceta D. star. sta nastopila sedaj kot tožitelja pravdno pot.

Do tu je vse nesporno med strankami.

Navzkriž so si pa stranke v nastopnem:

Tožitelja trdita, da je voda pri prvi povodnji (27. avgusta), kakor tudi pri drugi (16. novembra), naplavila precejšnjo množino čokov ali hlodov in drugega lesa iz grabljišča v strugo Nikave. To je bil glavni vzrok, da se je voda Nikava zajezila. Celo na lesenem mostu r—s načrta II se je nabralo različnega

lesa. Nikava ni mogla normalnim potom odtekat. Čoki so z vso silo pripluli iz grabljišča, butali v zid, ki loči kegljišče od struge Nikave, ter tako povzročili na tem zidu luknje in razpokline, skozi katere je voda vdrla na posest tožiteljev. Zajezenje Nikave je bilo vsled pridrle vode iz grabljišča tako močno, da je voda potoka Nikave izstopila iz struge ter preplavila levo obrežje, kjer je posest tožiteljev. Vse to se je zgodilo v trenutku, ko so preklje na plavbenih grabljah popokale in se prelomile ter je iz grabljišča deroča voda podrla zid pri vrtu »Katoliškega društva« c—f načrta II.

Dokaz temu priče Josip Š. i. dr.

Po navedbi tožiteljev so edino le plavbene grablje na Idrijci krive preplavljenju in prej omenjenim poškodbam tožiteljev, kajti če se ne bi bila reka Idrijca zajezila na grabljišču, se tudi ne bi bile pripetile vprašljive poškodbe.

Dokaz temu sodni lokalni ogled in zvedenci.

Tožitelja zahtevata torej od toženca povračilo škode, storjene po povodnjih dne 27. avgusta in 16. novembra 1901, in sicer tistih škod, katere sta zvedenca, kakor zgoraj omenjeno, dognala in potrdila ter cenila glede prve povodnji na 175 K, glede druge povodnji pa na 651 K 02 h, skupaj 826 K 02 h s 5% obrestmi od dne 20. decembra 1901, katerega dne se je končala zgoraj navedena politična komisijonalna razprava.

Toženec je, preden se je spustil v razpravo v glavni stvari, ugovarjal nedopustnost pravdne poti trdeč, da gozdni zakon dopušča pravdno pot samo tisti stranki, glede katere se je v administrativnem postopanju izreklo, da ji sploh kaka odškodnina pristoja v kateremkoli znesku, in sicer tedaj, če stranka ni zadovoljna s prisojenim zneskom.

Zastran škode po povodnji dne 27. avgusta 1901 povzročene, ugovarja nadalje toženec, da je dotična odškodninska zahteva v zmyslu §-a 40 cesarskega patenta z dne 3. decembra l. 1852 št. 250 drž. zak. prekludirana ali zamujena radi tega, ker se ni direktno pri c. kr. okrajnem glavarstvu v Logatcu nagnanila, ampak le posredno po idrijski občini. Tožitelja nista proti razsodbi c. kr. okrajnega glavarstva v Logatcu z dne 15. aprila 1902 št. 5223, s katero se je le polovica sedaj s tožbo zahtevanega zneska prisodila, rekurirala. Tako sta pa molče pri-

znala primernost prisojene odškodnine. Radi tega pa tudi ne moreta sedaj več zahtevati, kakor to, kar se jima je v administrativnem postopanju od 1. inštanace prisodilo.

Nadalje navaja toženec, da je pri plavbi v noči od 14. na 15. novembra 1901 plavil les med drugimi tudi posestnik Ivan G. in sicer neupravičeno. Če bi se smatralo, da je plavljenje v vzročni zvezi s spornimi poškodbami, tedaj bi bil odgovoren za nje tudi Ivan G. Potem bi bilo treba odškodnino deliti ter le del iste bi mogel trpeti toženec.

Predlagajoč popolno zavrnitev tožbe, zanika toženec glede obeh povodnji, da bi se bila voda v strugi Nikave vsled pritoka vode iz grabljišča tako močno zajezila in tako visoko narasla, da bi bila izstopila iz struge in se razlila po levem obrežju Nikave. Po toženčevi navedbi ni voda iz grabljišča sploh nobenega lesa naplavila v strugo Nikave in tudi niso hlodi ali čoki povzročili nikakšne škode na zidu kegljišča.

Toženec zanika dalje, da bi bila sploh kaka vzročna zveza med spornimi poškodbami ter med plavbenimi grabljami ali plavljenjem. Pač pa trdi, da je preplavljenje in poškodovanje posestva tožiteljev povzročila edinole povodenj sama. Voda iz Idrijce, ki je pridrla iz grabljišča, se ni mogla izliti na posest tožiteljev, ker ni voda v Nikavi vsled tega pritoka tako visoko narasla, da bi segala čez zid, ki loči Nikavo od kegljišča. Če bi bila voda tako visoko narasla, ne bi bila ostala nepoškodovana steklena okna nad omenjenim zidom. Tudi ob koncu kegljišča se ni mogla voda izliti na posestvo tožiteljev, ker ni tamkajšnja ograja kegljišča trpela nobene škode. Da ni voda iz grabljišča v nobeni zvezi z vprašljivimi poškodbami, svedoči tudi to, da se pri hiši B načrta II ni moglo pri političnem lokalnem ogledu dne 17., 18. in 20. decembra 1901 konstatovati, da bi bila pri tej hiši storjena škoda v kaki vzročni zvezi z zajezjenjem vode v grabljišču.

Dokaz temu sodni lokalni ogled in zvedenci.

Kar zadene poškodbe same, priznava toženec, da so nastale o priliki vprašljivih dveh povodnji, in ne ugovarja glede visokosti odškodninskih zneskov, kakor so se določili o priliki večkrat omenjenega političnega ogleda leta 1901, ničesar.

Toženec je tudi priznal, da je bil c. kr. gozdni oskrbnik Ernest F. glede plavbenih poškodb z dne 27. avgusta in 16. novembra 1901 upravičen poravnave sklepati v imenu toženega erarja vsled danega mu pooblastila. Zato je bilo tega oskrbnika smatrati za stranko in se je zavrnil predlog tožencev, da se ta zasliši kot priča o okolščinah, o katerih se je, kakor zgoraj navedeno, ponudil dokaz po pričah.

Končno se omenja, da sta tožitelja po zaslišanju prič priznala, da se o priliki prve povodnji dne 27. avgusta 1901 razun vode iz grabljišča ni naplavilo nikakršnih hlodov ali drugega lesa iz grabljišča na cesto pred hišo c. kr. gozdnega in domenskega oskrbništva ali pa v strugo Nikave. Toženec je pa priznal, da so se o priliki 2. povodnji dne 16. novembra 1901 poškodovale deske ob koncu kegljišča.

Razlogi.

Toženčev ugovor, da bi bila nedopustna pravdna pot, je povsem neutemeljen.

Glavno načelo je, da administrativnim oblastvom tedaj, kadar gre za sporne zahtevke, ki slone na zasebnem pravu, ne pristojta nikakršna razprava ali razsoja o njih. Če je pa vendar le v posameznih zakonih odkazano postopanje glede takih zahtevkov administrativnim oblastvom, onda gre to postopanje večinoma samo na to, da administrativno oblastvo poskuša doseči med prizadetimi strankami sporazumljenje ali kako poravnavo. Ako se ji to ne posreči ali če stranke niso zadovoljne s priznanimi jim zneski, potem je strankam še vedno odprta pot civilne pravde. To načelo velja tudi za postopanje, katero ureja cesarski patent z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak., ter je izraženo v §-u 42 ibidem. Po določilu tega §-a niti ne pristojta administrativnim oblastim pravica, prisoditi stranki kak odškodninski znesek, če se ni vsestransko sporazumljenja med vdeleženci doseglo, nego je v tem slučaju stranke nakazati na pravdno pot ter zavarovati zneske, za katere gre. Ni tu presojeti, če je administrativna oblast I. inštanca pravilno postopala, ko je prisodila pokojnemu Francetu D. vprašljivo odškodnino, dasi ni bilo doseči v prejšnjem postopanju sporazumljenja med strankami, temuč, merodajno je za sodišče edinole določilo navedenega §-a

v zmislu katerega sta tudi obe višji administrativni oblasti pokojnega Franceta D. napotili, da se naj pravde loti.

Potemtakem pa je pristojnost sodišča jasna.

Tudi drugi ugovor toženčev, da je odškodninska zahteva, zadevajoča škodo po povodnji 27. avgusta 1901 v zmislu §-a 40 naved. cesarskega patenta prekludirana, ker se ni direktno pri c. kr. okrajnem glavarstvu, ampak le posredno po občini naznanila, nima zakonite podlage. Enak ugovor bi moral veljati tudi glede druge povodnji, saj se je tudi takratna škoda naznanila samo s posredovanjem občine.

Ne glede na to, da je županstvo občine v izročnem delokrogu politično oblastvo, je nastopila idrijska občina v tem trenutku, ko je na nedvomen način izrazila svojo voljo, da sprejema naznanila poškodb prizadetih po predmetnih dveh povodnjih, ter ko so poškodovane stranke to ponudbo sprejele s tem, da so pri njej naznanile svoje odškodninske zahtevke, — kakor pooblaščenka strank (§-i 861, 863 in 1002 obč. drž. zak.). Po določbi §-a 40 cesar. pat. pa se ne zahteva, da bi moral poškodovanec samo osebno in ne tudi po pooblaščenju naznaniti svoj odškodninski zahtevek.

Ker je priznано, da je dotično, od idrijske občine sprejeto naznanilo odškodnine dospelo še v roku, določenem po §-u 40 ces. pat. pri c. kr. okrajnem glavarstvu v Logatcu, ne more biti govora o prekluziji.

V tesni zvezi s prej pretresanim §-om 42 ces. pat. je nadaljni ugovor tožencev, da se je pokojni Franc D. zadovoljil z razsodilom c. kr. okrajnega glavarstva, ki mu je le polovico sedaj zahtevane odškodnine priznalo, ker ni proti njej rekuriral, ter da tožitelja ne bi bila upravičena, sedaj terjati odškodnino v višjem znesku.

Tu je najprej pripomniti, da je v slučaju, ako se ne pritoži ali rekurira proti odločbi kakega oblastva, posledica ta, da dotična odločba postane pravokrepna. Kakšne posledice pa ima pravnokrepnost odločbe, to je »*quaestio facti*«. Samo tedaj, kadar pomeni pravnokrepnost odločbe »*res judicata*,« kar velja posebno o sodnih odločbah, se mora stranka s to odločbo zadovoljiti. V le-tem slučaju ne bi bilo imelo vprašljivo razsodilo okrajnega glavarstva iste moči, ako bi tudi bila postala pravnokrepna, ker

bi stranka še vedno smela nastopiti pot civilne pravde po zmislu §-a 42 ces. pat. Vprašljiva razsodba niti pravnokrepna ni postala.

Opustitev zadevnega rekurza tudi ni za tako konkludentno dejanje smatrati, iz katerega bi bilo sklepati, da bi se bil pokojni Franc D. zadovoljil z visočino prisojene odškodnine (§ 863 obč. drž. zak.). Drugačemu nazoru bi nasprotovala določba §-a 915 ibid. Pa o vsem tem je toliko manj možno govoriti, ker toženec niti sam ne trdi, da bi bil on sploh kdaj pripravljen plačati Francetu D. kako odškodnino.

Ravno razmotravani ugovor toženčev, glede katerega se je pravno vprašanje rešilo samo z ozirom na pomen opustitve zadevnega rekurza, tedaj tudi ni utemeljen.

Dospevši k rešitvi glavnega vprašanja, od katerega je zavisna razsoja tega spora, je omeniti, da je tukaj izmed potreščin, ki so za utemeljitev vsake odškodninske tožbe bistveno važne, sporna edinole tista, ki zadeva dokaz vzročne zveze med poškodbami, prizadetimi po vprašljivih dveh povodnjih na posesti tožiteljev, in med toženčevimi plavbenimi grabljami.

Sodni lokalni ogled, čigar glavni podatki so se že označili v dejanskem stanu, je pokazal, da je z ozirom na lego posesti tožiteljev pač možno, da je to posest o priliki vprašljivih dveh povodnji preplavila voda, izstopivša iz grabljišča. Komaj 20 m od grabljišča je struga Nikava, tik katere se ob levem obrežju razteza tožiteljema lastni svet s poslopji vred. Razen tega, da je vprašljiva posest tako blizu grabelj, konstatovalo se je tudi pri lokalnem ogledu, da leži svet tožiteljev veliko nižje od ceste pred hišo c. kr. gozdnega in domenskega oskrbnništva ter od levega obrežja nad lesenim mostom *r—s* načrta II, kakor je to razvideti iz zaznamka visočin, katere sta zmerila in zabeležila zvedenca. Z ozirom na to nižjo lego in kratko daljavo posesti tožiteljev od grabljišča toženčevega, je pač umevno in jasno, da se je v tem slučaju, ako se dokaže, da se je v grabljišču zajezena voda v toliki množini zlila proti strugi Nikave, da je preplavila celo levo obrežje Nikave pri lesenem mostu *r—s* načrta II, — ta voda razlila tudi po nižje ležečem svetu tožiteljev.

Pretehtajoč podatke cele razprave ter dokazovanja ločiti pa je povodenj 27. avgusta 1901 od one 16. novembra 1901.

Učinek poslednje povodnji sta opazovali najbolj priči Antonija M. in Henrik J. Prva priča stanuje komaj 25 m, druga okoli 60 m daleč od napominanega lesenega mosta $r-s$ na levem obrežju Nikave.

Kakor Antonija M. pod prisego pripoveduje, ni ona v noči od 15. na 16. novembra 1901 skoraj nič spala, ker je bila huda ploha in se je opazovalo, da naraščata Nikava in Idrijca. Dne 16. novembra zjutraj okoli $\frac{1}{4}7$. uri se je čul tako močan pok, kakor da bi bilo iz topa ustrelilo. Prestrašena je priča skočila k oknu, hotéča ljudi na pomoč klicati. Odprla je hišna vrata, pa se ji je voda pod noge ulila. Naglo je, tavajoča v vodi, šla v višje ležečo ulico. Od tam je opazovala kraj povodnji. Na vseh krajih levega obrežja Nikave se je zasvetila voda, ki je, kakor je priča pokazala pri sodnem lokalnem ogledu, segala do črte $O-T$ načrta II. Ko se je bolj zdanilo, je šla priča gledat k lesenemu mostu $r-s$. Takrat je voda že padala. Na omenjenem mostu je ležal čok in več panjev različne velikosti; na cesti pred hišo c. kr. gozdnega in domenskega oskrbnništva, posebno na kraju proti lesenemu mostu, je pa les kar križem ležal. Če je bilo kaj lesa v strugi Nikave, na to ni pazila priča. Kakor se je prepričala, je nastal vprašljivi pok takrat, ko so se preklje na plavbenih grabljah vsled velikanskega pritiska zajezone vode v grabljišču prelomile pri črki y načrta II ter je voda bruhnila z vso silo iz grabljišča.

Tudi priča Henrik J. je izpovedal, da je omenjenega jutra okoli 6. ure slišal močan pok. Mislil si je, da so se plavbene grablje prelomile. Takoj je šel gledat povodenj. Prišel je pa samo do črte $O-T$ načrta II, kajti naprej ni mogel, ker je bilo vse pod vodo. Od omenjenega kraja je opazoval, da so se z veliko silo valili hlodi in drugi les iz grabljišča proti strugi Nikave, in to je grozno ropotalo. To opazovanje se je vršilo v par trenutkih po omenjenem poku in je moral biti takrat najhujši pritok vode iz grabljišča, ki je h kratu obe obrežji Nikave preplavila. Kakor je priča videl, se je voda pri tej priliki zlila na posest tožiteljev ob kraju, ki se nahaja ob koncu lesenega mosta (pri črki s načrta II).

Priča Julij K. je prišel na kraj povodnji, ko je že voda padala, vendar se je voda iz grabljišča še vedno z veliko silo

zlivala čez cesto proti strugi Nikave in je nosila hlode in drugi les. V kotu pri lesenem mostu $r-s$, in sicer pri črki r so se hlodi zakolili tako, da ni mogla voda iz struge lahko odtekat, da je bruhnila čez omenjeni most, naplavila nanj kup drv in se zlivala čez ta most na svet tožiteljev ob koncu kegljišča.

Celo toženčeve priče U. R., J. S. in J. T. so glede vodne katastrofe dne 16. novembra 1901 slično, kakor prej omenjene priče izpovedale.

Po navedbi teh prič je bruhnila ob polomu prekelj na plavbenih grabljah voda iz grabljišča z vso silo proti strugi Nikave. Učinek tega izbruha je najmanj mogel opazovati J. S., ki je bil v istem času, ko so se preklje na grabljah polomile, v pritlični sobi hiše c. kr. gozdnega in domenskega oskrbnništva. Bil je v smrtni nevarnosti, da ne utone. Kajti bliskoma je narasla voda okoli omenjene hiše in, ker ni mogel več skozi vrata na prosto, je moral v zidu sobe predreti luknjo, da se je mogel skozi njo rešiti v druge prostore hiše.

Izpovedal je pa U. R., da je voda iz grabljišča nanesla hlode in drugi les na cesto in v strugo Nikave ter tudi večkrat omenjeni leseni most, da se je takrat, ko se je pripetil polom prekelj, voda zaježila v Nikavi, da je izstopila iz struge ter preplavila levo obrežje Nikave. Tudi je potrdila ta priča, pa se je nekaj hlodov zakolilo pri lesenem mostu $r-s$.

Vprašljivega jutra je bil priča J. T. takrat, ko so se preklje na grabljah polomile, v hiši »Kunstamt« (zaznamovani v načrtu II). On je opazoval, da je bilo vse pod vodo do »Kunstamta«. V le-tem je na straniščih pritlično voda dvignila pokrovce.

Že po teh pričah v zvezi z lokalnim ogledom je evidentno dokazano, da je po povodnji dne 16. novembra 1901 na posesti tožiteljev prizadeta škoda nedvomno v vzročni zvezi z zaježenjem vode v grabljišču. Dognano je namreč, da je pri omenjeni povodnji v tem trenutku, ko so se preklje na grabljah (v črki y) vsled silnega zaježenja vode v grabljišču prelomile in je voda iz grabljišča bruhnila proti strugi Nikave, preplavilo se levo obrežje Nikave in da je voda pri tem segala do črte $O-T$ načrta II tako, da je bil v dolnjih delih celo takozvani »Kunstamt« pod vodo. Naravno pa je, da se je voda pri tem razlila čez posest tožiteljev, ki vendar veliko nižje leži kakor »Kunstamt«.

Kako daleč sega ta vzročna zveza ter jeli edino le obstoj toženčevih plavbenih grabelj zakrivil sporno škodo in v kolikor je povodenj sama ali ploha vplivala nanjo, o tem kasneje.

Glede prve povodnji dne 27. avgusta 1901 je po priči, c. kr. gozdarju U. R., ki je bil dotičnega dne od ranega jutra do večera na licu mesta, dokazano, da o priliki te povodnji sploh ni voda iz Nikave prestopila struge in se zlila na levo obrežje.

Priznано pa je, da so se plavbene grablje tudi dne 27. avgusta 1901 zamašile vsled naplavljenega lesa in druge navlake, ker je povodenj sama naplavila okoli 4214 m^3 lesa za kurjavo in 250 m^3 gradivnega lesa, katerega je imel toženec v strugi Idrijce zloženega in pripravljenega za plavbo, pa ga je voda dvignila in naplavila v grabljišče. Kako se je voda potem zajezila v grabljišču, naraščala ter končno bruhnila z vso silo pri črki x načrta II proti Nikavi, pri tem pa je podrla zid $e-f$ načrta II, to se je označilo že v dejanskem stanju.

Nadalje je priznано, da je bilo tudi pri prvi povodnji preplavljeno posestvo tožiteljev.

Zaslišana zvedenca, ki sta akademično izobrazena strokovnjaka, sta soglasno izrekla svoje mnenje, da so vse sporne poškodbe prizadete po obeh povodnjih v vzročni zvezi s plavbenimi grabljami ter da je njih vzrok iskati edino le v obstoju teh grabelj. Vsled tega, da so se pri grabljah nakupičile ogromne množine lesa, se je normalni odtok Idrijce zaprl. Voda se je zajezila v grabljišču in je s silno močjo bruhnila čez cesto v strugo Nikave. Tu se je voda pomnožila, vsled velike sile je nastal jako hud pritisk vode v strugi Nikave in ta pritisk je povzročil, da je voda izpod zidu, ki loči kegljišče od struge, pridrla na kegljišče ter preplavila posest tožiteljev. Tako je prišel svet tožiteljev pod vodo pri prvi povodnji dne 27. avgusta 1901, dočim se je pri drugi povodnji dne 16. nov. 1901 voda zlivala na ta svet tudi ob koncu kegljišča pri črki s načrta II. S kako silno močjo je voda iz grabljišča bruhnila pri črki x načrta II v strugo Nikave in kak velikanski pritisk na vodo Nikave je tu povzročila, dokazuje to, da je voda iz grabljišča pri vprašljivem izbruhu podrla 38 m dolg, 1 m visok in 60 cm močan zid $e-f$ načrta II ki je služil za ograjo vrta »Katoliškega društva«. Ta zid je naprej prva povodenj podrla, in ko se je zopet postavil, še druga.

Da je voda na popisani način, t. j. vsled velikanskega pritiska vode v strugi Nikave v tem trenutku, ko je voda iz grabljišča bruhnila proti Nikavi, — pridrla izpod zidu pri kegljišču na svet tožiteljev, to mnenje zvedencev se tudi popolnoma strinja z nazorom toženčevim, katerega je ta pri političnem lokalnem ogledu glasom zapisnika c. kr. okrajnega glavarstva v Logatcu z dne 17., 18. in 20. decembra 1901 št. 21.083 stran 15 izrekel po svojem zastopniku c. kr. gozdnem oskrbniku Ernstu F. Le-ta je doslovno izjavil: »Denn, wenn auch die Stauwässer aus dem Rechenhofe sich in die Nikava ergoßen und deren Wasserstand erhöht haben, muß doch konstatiert werden, daß dieselben, wie aus der Skizze des Grenzprofils zu ersehen ist, die Höhe der Mauer, welche die Kegelbahn gegen das Bachbett der Nikava abgrenzt, nicht erreicht haben, daß das in die Kegelbahn eingedrungene Wasser vielmehr unter der Mauer, deren Fundament vermutlich schadhaf ist, mit Vehemenz eingedrungen ist und die Zerstörungen hervorgerufen hat«.

Omenjeni nazor zvedencev podpira pa tudi kakovost stanja kegljišča po povodnji. Ko sta zvedenca bila pri vprašljivem političnem ogledu (17., 18. in 20. decembra 1901) na licu poškodb, sta takrat zapazila zelo razdrta tla na kegljišču in tudi, da je bil deloma lesen, deloma zidan zid, ki loči kegljišče od vrta, na nekaterih krajih predrt in zelo nagnen proti vrtu. To je potrdil tudi toženec glasom zgoraj omenjenega zapisnika stran 15: »Was die in der Kegelbahn abgelagerten Schottermengen betrifft, welche nebstbei gesagt, nur aus einzelnen Steinen bestehen, dürften dieselben aus den Boden herausgewaschen worden sein«.

Po mnenju zvedencev je tudi mogoče, da je nekaj vode na svet tožiteljev prišlo pri črki *I* načrta II, vendar je glavni pritisk ali izbruh vode prišel pri povodnjih na zgoraj popisani način.

Glede na ugovor tožencev, zakaj da nista zvedenca, ko sta posredovala pri napominanem političnem ogledu, mogla takrat konstatovati, da bi bila škoda storjena po povodnjih pri hiši *B* načrta II, ki se skoraj drži hiše tožiteljev, v vzročni zvezi s zajezenjem vode v grabljišču, sta zvedenca izjavila, da je z ozirom na popisani način, kako je voda vdrla na posestvo tožiteljev ter glede na višjo lego hiše *B* kakor tudi na večjo daljavo te hiše od Nikave, vzročna zveza med poškodbami pri tej hiši in plavbenimi grabljami izključena.

Precizno in jasno sta končno izjavila zvedenca, da je vzrok spornim poškodbam tožiteljev pripisati edino samo obstoju plavbenih grabelj, tako da se te poškodbe pri vprašljivih dveh povodnjih ne bi bile pripetile, če ne bi bilo grabelj, zato ker Idrijca ni pri teh povodnjih v svojem dolnjem toku prestopila obrežja, kakor sta to zvedenca pri političnem ogledu 17., 18. in 20. decembra 1901 konštatovala.

Dognano je torej po mnenju zvedencev, kateremu se sodišče povsem pridružuje, da je vzročna zveza med spornimi poškodbami in med plavbenimi grabljami in da je vzrok poškodb edinole iskati v obstoju grabelj. —

Kar se tiče škode in nje visokosti, je oboje priznано in je le še preiskavati, so li dane še druge potrebščine odškodninske tožbe, kakor neopravičenost poškodb ter krivda toženca.

Da bi bil toženec upravičen opravljati plavbo v reki Idrijci, tako da bi se smela posest tožiteljev pri tem preplaviti, kakor taka pravica pristojna tožencu nasproti drugim posestnikom temeljem raznovrstnih reverzov, s katerimi so se poslednji odrekli odškodninskim zahtevam za take slučaje — tega toženec niti trdil ni. Sporne poškodbe so bile toraj neupravičene.

Preostaja tako le še vprašanje glede krivde toženčeve.

Res je, da so plavbne grablje na toženčevem svetu ter da je toženec celo glede reke Idrijce vknjižen za lastnika, kakor je to sodno znano. Tudi pravi § 1305 obč. drž. zak., da kdor se poslužuje svoje pravice, kakor je prav, ni odgovoren za kvaro, ki komu drugemu odtod izvira.

Moderno pravo in tako tudi avstrijsko pozna pa načelo, da dejanje, ki je sicer dovoljeno, stori odgovornega za škodo, ako se izvrši, če tudi je škodljivo za obseg pravic tretje osebe. Ta princip je izražen tudi v §-u 34 ces. pat. z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak., ki med drugim določa: »Škodo, ki se je dognano storila samo po plavbi, in sicer tudi takšno, ki se je zgodila vzlic branilnim stavbam, mora povrniti plavilec«.

Ker je dokazano, da se je sporna škoda storila samo po plavbi oziroma s tem, da obstojijo toženčeve plavbne grablje, brez katerih se ne bi bila pripetila, in so dognane tudi vse druge potrebščine utemeljene odškodninske tožbe, je bilo le-tej v celem obsegu ugoditi.

Dostaviti je le še glede na toženčev ugovor, češ da je tudi posestnik Ivan G. plavil v noči od 14. na 15. novembra 1901 okoli 280 m^3 drv in da bi toženec mogel trpeti radi tega samo del odškodnine, — da se po mnenju zvedencev, kateremu se sodišče tudi v tem pogledu pridružuje, ne da določiti delež omenjenega plavilca zato, ker je vzrok škode pripisati edinole obstoju plavbenih grabelj, in tudi ni znano, če in v kateri meri je les Ivana G. pripomogel k temu, da so se preklje na plavbenih grabljah zamašile.

Če je škodo povzročilo več udeležencev in se ne da določiti, v kateri meri se je eden ali drugi udeležil poškodovanja, potem so po §-u 1302 obč. drž. zak. odgovorni solidarno, t. j. vsi za enega in eden za vse. Sicer pa je tukaj vzrok škodi edino le obstoj plavbenih grabelj, s katerimi nima Ivan G. ničesar opraviti.

Zahtevane zamudne obresti je bilo v zmislu §-ov 1333 in 1334 obč. drž. zak. prisoditi od dne 20. decembra 1901 naprej, ker se je s tem dnem najkasneje terjalo plačilo odškodnine od toženca.

Izrek o stroških se opira na § 41 c. pr. r.

Vsled toženčevega priziva je prizivno sodišče v Ljubljani z dne 29. marca 1904 Bc III 37/4—5 razsodilo:

Prizivu toženčevemu se deloma ugotovi in prva razsodba tako izpremeni, da je toženi c. kr. erar dolžan plačati tožiteljema polovico tožbenega odškodninskega zahtevka namreč 415 K 01 h s 5⁰/₁₀ obrestmi od 20. decembra 1901 naprej in jima povrniti vse pravdne stroške prve stopnje v sodno odmerjenem znesku 1115 K 13 h — vse v 14 dneh v ogib izvršbe.

Stroški prizivnega postopanja se medsebojno pobotajo.

Dejanski stan.

Prvosodna razsodba se izpodbija v celem obsegu in uveljavljajo se nastopni prizivni razlogi:

1.) razsodba je nična, ker se je sodilo o stvari, glede katere ni dopustna pravdna pot (§ 477 št. 6 c. pr. r.);

2.) posestni prednik tožitelj je prišel ob pravico do odškodnine, ker ni svojih odškodninskih zahtev naznanil pravočasno na pristojnem mestu (§ 40 gozd. zak.);

3.) prvi sodnik je zakrivil pomanjkljivost postopanja, ker ni dopustil, da bi se Ernest F., c. kr. gozdni in domenski oskrbnik v Idriji o važnih okoliščinah glede plavlja lesa pri obeh povodnjih dne 27. avgusta 1901 in 16. novembra 1901, oziroma o vzroku poškodb, ki so se tožiteljema pripetile, zaslišal kot priča, češ da je imenovano pričo smatrati za stranko;

4.) izpodbijana razsodba temelji na dejansko in pravno napačni presoji stvari;

5.) stroški so se tožiteljema odmerili previsoko, radi česar jih je treba znižati.

Ad 1.) Razsodba je zato nična, ker je po §-u 42 gozd. zak. z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak. stranke v postopanju glede škode po plavbi šele potem napotiti na civilno pravdo, ako niso zadovoljne s povračilom škode.

C. kr. okrajno glavarstvo v Logatcu je z odločbo z l. 1902 št. 5223 obsodilo toženca, da plača posestnemu predniku tožiteljev, Francu D. star., polovico zahtevane odškodnine; vsled rekurza c. kr. gozdnega in domenskega ravnateljstva v Gorici se je Franc D. star. z naredbo c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 23. julija 1902 št. 11554 nakazal na pravno pot, ter je to odločbo c. kr. poljedelsko ministrstvo odobrilo z naredbo z dne 13. maja 1903 št. 7764. Tedaj so administrativna oblastva, ki so po gozdnem zakonu pristojna za razsojo, stvar samo na pravno pot zavrnila, ne da bi bila v administrativnem postopanju razsodila o obstoju odškodninskega zahtevka in o visokosti škode.

Tako postopanje ni zakonito, ker sicer postanejo določbe gozdnega zakona popolnoma iluzorne.

Ad 2.) Franc D. star. je svoje odškodninske zahtevke glede plavbe dne 27. avgusta in 16. novembra 1901 napovedal pri komisiji, ki se je na poziv občinskega predstojnika mesta Idrije, oziroma njegovega namestnika na nezakonit način sestavila in ki v njej ni bilo okrajno glavarstvo logaško, po gozdnem zakonu kompetentno politično oblastvo zastopano, in je občinski urad v Idriji potem zapisnik poslal imenovanemu okrajnemu glavarstvu.

Ker pa določa § 40 gozdnega zakona, da morajo udeleženci svoje odškodninske zahteve napovedati tekom prekluzivnega roku 14 dni po razglasitvi dotičnega oklica neposredno pri po-

litičnem oblastvu in ker napoved pri komisiji, katero je radi poizvedovanja škode sestavil občinski predstojnik samovoljno, ne more biti enaka napovedi pri političnem oblastvu, je smatrati, da je Franc D. star. prišel ob svojo odškodninsko zahtevo, kajti ni se pravočasno napovedala pri oblasti, katero določa gozdni zakon. Tudi je pripomniti, da ne pristojata občinskemu uradu v gozdnih stvareh nikakšen izročeni delokrog in da ni možno govoriti o pooblastilu občine v svrhu napovedi odškodnine, ker manjka v dotičnem zapisniku zato potrebna izjava in podpis pooblaščenca.

Ad 3.) Utemeljitev, nanašajoča se na to, da gozdnega okskrbnika Ernsta F. ni smatrati za pričo, ni zakonita in se je tožencu odtegnil važen dokaz, radi česar se predlaga, da zasliši to pričo prizivno sodišče.

Ad 4.) Pravica za plavbo po reki Idrijci in stranskih vodah je vladarska predpravica. Za plavbo in postavitev plavbenih priprav ni treba nobenega posebnega dovoljenja političnega oblastva. Idrijske plavbene grablje so se postavile leta 1552 tako, kakor so sedaj.

Po reki Idrijci je moči plaviti le s pomočjo klavž in povodnji, ker sicer primanjkuje vode celo ob času kopnenja snega. Lesene grablje, ki služijo v to svrhu, da se zbira plavljen les v grabljišču, so take, da pri plavbi pod navadnimi zgoraj omenjenimi razmerami popolnoma dosežejo svoj smoter, ne da bi radi tega nastala kaka nevarnost v katerem oziru, ker se voda nabira v velikem grabljišču in potem lahko odteče.

Dne 27. avgusta 1901 zjutraj se je v navadni veliki vodi in v noči od 14. na 15. novembra 1901 s klavžami plavil les. Šele kasneje, dne 16. novembra 1901 je nastala utrganemu oblaku podobna ploha, vsled katere sta naglo narasli Idrijca in Nikava, ter je povzročila polom prekelj na grabljah. Kakor priča K. izpoveduje, da je bil naliv v noči dne 16. novembra 1901 tako silen, da je bilo orožništvo radi mestu Idriji preteče povodnji prisiljeno, varnostne priprave ukreniti. Kakovost porečja Idrijce tudi zelo podpira naglo rast povodnji.

Ker tožitelja niti ne trdita, da bi bile grablje ob času obeh povodnji v slabem stanju, pač pa izpoveduje priča S., da so se grablje popravile pred vsako plavbo, je smatrati, da so bile grablje

v kritičnem času brez pogoška in da so bile v stanu, vzdržati vsak pritisk plavbene vode in lesa, če se ne bi bil ta pritisk pri obeh povodnjih povečal izdatno vsled silne plohe, nakar šele so se polomile preklje na grabljah in se je tožiteljema povzročila škoda. Preklje se torej niso polomile vsled plavbe, ampak vsled hipoma nastale povodnji. Ta okolščina se prizna vsestransko.

C. kr. erar, izvršujoč svojo plavbeno pravico že nad več stoletij s pripomočjo grabelj, ki so vedno v dobrem stanu, ni odgovoren za škodo, ki je nastala vsled plohe, torej po »vis major«. Golo naključje zadene tistega, čigar premoženju ali osebi se pripeti.

Ločiti je prvo povodenj z dne 27. avgusta 1901 od poznejše. Glede prve povodnji se je v prvi rzsodbi le konštatovalo, da so se polomile preklje v črki x načrta II; da je voda, ko je bruhnila iz grabljišča proti cesti, podrla tamkajšnji 1 *m* visoki, 60 *cm* debeli zid in odtekla po cesti proti hiši *S* v Nikavo. Po pričah je dokazano, da se ni naplavlil nikakšen les iz grabljišča na cesto ali v Nikavo in da voda, ki je vsled naliva zelo narasla v potoku, ni preplavila levega obrežja Nikave, kjer je posestvo tožiteljev.

Po mnenju zvedencev je nastal nenavaden pritisk vsled vode, ki je bila v Nikavi, in ta pritisk se je povečal z vodo, ki je v malenkostni meri prišla iz grabljišča. To, da se je zlila vođa iz grabljišča v Nikavo, je potrdil samo priča R., dočim druge priče izpovedujejo, da je voda, ki je pridrla iz grabljišča na strani polomljenih prekelj, odtekla po cesti proti hiši *S*. Nastanejo vprašanja: kako močan je bil prvotni pritisk? kako močan povečani pritisk? kake posledice bi imel pritisk vode iz Nikave? končno, kake posledice so pripisati vodi iz Idrije, ki se je v neznani množini zlila v Nikavo? — Na ta vprašanja ne more nihče, najmanj pa zvedenec, ki ni bil dne 27. avgusta 1901 na licu mesta, odgovoriti, in ni tedaj možno dognati dokaza za to, da je posest tožiteljev preplavila in poškodovala voda, ki se je izlila iz grabljišča.

Saj se ni niti uvaževalo, da — kakor je posneti iz meril, katera so zvedenci zvršili pri krajevnem ogledu, — leži celo posestvo tožiteljev takorekoč v strugi Nikave. Normalna višina vode v Nikavi je na nekaterih krajih enaka višini posesti toži-

teljev. Že vsled navadnega deževja zvišana višina vode v Nikavi lahko povzroči zadosten pritisk, da se preplavi svet tožiteljev. C. kr. gozdni erar pa tudi nima v oskrbi poprave zida na svetu tožiteljev (*c—d* načrta).

Ni se torej glede povodnji z dne 27. avgusta 1901 dognala nikakšna vzročna zveza z vodo, ki je stopila iz grabljišča, in radi tega tudi ni toženec odgovoren tožiteljema za nobeno škodo.

Škoda, ki se je tožiteljema povzročila dne 16. novembra l. 1901, je le posledica plohe, ki se je zljila zjutraj tega dne. Plavba s klavžami se je izvršila v noči od 14. na 15. novembra l. 1901 brez ovir in ne da bi se bile poškodovale grablje.

Klavžna voda je ves dan mogla odtekati, dokler ni vsled silnih nalivov voda iz vseh strani jela pritekati v strugo Idrijce ter je v grabljišču se nahajajoči plavbeni les s tako silo pritiskala na grablje, da so se polomile preklje.

Če so bili posestni predniki tožiteljev tako neprevidni, da so se nastanili v okolju struge Nikave spodaj pod grabljami, ki obstoje že stoletja, in da so tam postavili poslopja, morajo pa njih posestni nasledniki trpeti škodo, katera se po povodni stori njih posesti. Hiša tožiteljev se je zidala šele leta 1750, kegljišče pa mnogo kasneje.

C. kr. erar se, opravljajoč plavbo s pripomočjo lastnega mu grabljišča in grabelj, poslužuje le svoje pravice, ne prekoraci zakonitih mej in torej ni odgovoren za škodo, ki komu nastane vsled poloma grabelj.

Če bi se pa zastopalo stališče, da je erar odgovoren za škodo, povzročeno tožiteljema, nastane nadaljno vprašanje: katera škoda se je povzročila s polomom prekelj in katera s povodnijo vsled plohe?

Tudi s tega stališča je neutemeljeno, da se obsodi toženec v povračilo cele od tožiteljev zahtevane odškodnine.

Posestni prednik tožiteljev se ni pritožil zoper odločbo političnega oblastva, ki mu je priznala 325 K 51 h. S tem se je odrekel pravici zahtevati večjo odškodnino. Zato pa tudi tožitelja ne moreta sedaj več terjati.

Slednjič pa je uvaževati, da je Ivan G. v noči na 15. novembra 1901, kakor priznано, plavil 280 m^3 lesa in da se je ta les pri povodnji tudi nahajal v grabljišču. Če je c. kr. erar od-

govoren za vprašljivo škodo, potem je omenjeno okolščino tako upoštevati, da se isti del odškodninskega zneska, ki razmeroma s plavljenim lesom pripade na Ivana G., le-temu naloži, ne pa erarju.

Prizivni predlogi so: *a)* Izpodbijana rzsodba naj se, ker je nična, v zmislu §-a 477 št. 6 c. pr. r. razveljavi in tožba zavrne; *b)* eventualno naj se izpodbijana rzsodba izpremeni in tožbeni zahtevek povsem zavrne; *c)* eventualno naj se izpodbijana rzsodba tako izpremeni, da se izdatno znižajo prisojeni pravni stroški, — vse »cum expensis«. —

Tožitelja zanikata toženčeve navedbe, v kolikor se ne strinjajo z njunimi, protestujeta proti dopolnitvi dokazovanja, kakor tudi proti novim okolščinam in dokazom ter predlagata zavrnitev priziva in potrditev izpodbijane rzsodbe »cum expensis«.

Razlogi.

Najprej je bilo o ugovoru, da se je sodilo o stvari, ki ne spada na pravdno pot (§ 477 št. 6 c. pr. r.), v nejavni seji rzsoditi. Iz tega razloga vloženi priziv je bilo zavreči.

Omenjeni ničnostni razlog se opira na to, da je po predpisu §-a 42 zak. z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak. redna pravdna pot glede škode po plavbi le tedaj dopustna, kadar so administrativna oblastva rzsodila pravnokrepno, da pristoja komu kak odškodninski zahtevek sploh in v kateri visokosti, da pa tukaj sploh ni tega, ker so administrativna oblastva tožitelja le napotila na civilno pravdo.

Ne glede na to, da ni nikakor pritrđiti temu nazoru, ker ni utemeljeno v zakonu, ki določa, da je tedaj, kadar se ne posreči politični oblasti doseči poravnavo, strankam pridržana pot civilne pravde, je tudi trđitev toženčeva, da sta obe višji administrativni stopnji tožitelju samo ukazali na pravdno pot, v toliko spisom nasprotna, ker je c. kr. deželna vlada za Kranjsko z odločbo z dne 23. julija 1902 stranke nakazala na pravdo s pripombo, da je zavarovati izračunane zneske, med drugimi tudi znesek 325 K 51 h, ki zadeva sporno škodo; to odločbo je potrdilo poljedelsko ministrstvo.

Ni torej govora o nedopustnosti pravdne poti. —

Tudi nadaljni prizivni razlog napačne pravne razsoje, da se je meritorno sodilo proti določbi §-a 40 gozdnega zakona vzlic zamujeni napovedi odškodninskih zahtev, ni utemeljen.

V tem pogledu se zavrača na stvarno in zakonito prikladne razloge prvega sodnika in se samo dostavlja, da se je občinski urad v Idriji vsled ustnega naročila c. kr. okrajnega glavarstva v Logatcu izrecno pooblastil v to svrhu, da ustanovi, oziroma sprejema napovedi škod po plavbi z dne 27. avgusta 1901, kakor je to razvidno iz spisov. —

Nič manj neutemeljen ni prizivni razlog, da je dokazovanje pomanjkljivo radi tega, ker se ni priča Ernest F. zaslíšal o v dejanskem stanu navedeni dokazilni okolščini. Tudi v tem pogledu je pritrđiti nazoru prvega sodnika, da je Ernesta F. v le-tem sporu smatrati za isto fizično osebo, katera zastopa erar. Zato se imenovanega ni smelo zaslíšati kakor pričo; sicer je sodni razsoji prepuščeno, če in katere priče se hoče zaslíšati (§-i 277 št. 2, § 272 in 291 c. pr. r.).

Prehajamo k najvažnejšemu prizivnemu razlogu dejansko in pravno napačne razsoje stvari. V tem pogledu je priziv deloma utemeljen.

Nazoru prizivateljevemu, da gozdni erar v zmislu §-ov 1305 in 1311 obč. drž. zak. ni odgovoren za škodo, ki se je pripetila tožiteljema, in da mu ni moči naložiti nikakega povračila škode, se pač ne da pritrđiti. Ne gre za obstoj grabelj, ki bivajo že nad stoletja, oziroma za erarsko plavbno napravo na reki Idrijci, in tudi ni upoštevati, če so bile grablje ob času obeh povodnji dne 27. avgusta 1901 in 16. novembra 1901 v dobrem stanju. Za razsojo te pravde so merodajni predvsem predpisi §-a 34 gozdnega zakona. Po tej določbi mora plavbeni podjetnik povrniti škodo, glede katere je dokazano, da se je storila samo po plavbi, in sicer tudi tisto, ki se je pripetila vzlic branilnim napravam. Toraj je podjetnik navzlic vsej previdnosti odgovoren za škodo, ki se je samo po plavbi storila. S tem se je odgovornost razširila nasproti navadnim določbam o odškodbi v zmislu 30. poglavja obč. drž. zak. Navedena zakonita določba (§ 34 l. c.) pravi dalje, da poškodbe, ki se niso samo po plavbi povzročile, trpita podjetnik in poškodovanec razmeroma, in če se ne da to razmerje določiti,

v enakih delih; za poškodbe pa, ki bi bile nastale, ako se tudi ni bil pravil les, niso odgovorni plavbeni podjetniki.

O tem, da se je plavba končala, ni govora tukaj. Iz navedeb strank in prič ter iz mnenja zvedencev je nedvomno posneti, da je bila velika množina plavljenega lesa nabranega v grabljišču in pri grabljah, tako dne 27. avgusta 1901 kakor tudi v noči od 14. na 15. novembra 1901 ter se ta les še ni bil stran spravil, ko se je ploha ulila. Gre torej za pravo škodo po plavbi v zmislu §-a 34 gozdnega zakona ter je samo pretresati, po katerih faktorjih se je škoda, ki je sicer glede visokosti priznana, povzročila na posesti tožiteljev, oziroma če in v kateri meri je dolžan toženec to škodo povrniti.

Pri tem se je glede toženčevega nazora, češ da se je Franc D. star., ker se ni pritožil zoper visokost odškodnine, katero mu je politični komisar prisodil administrativnim potom, odpovedal višjemu zahtevku, — sklicevati na dotične, zelo prikladne razloge prve rzsodbe in ni treba nadaljnih razmotrivanj, da sta tožitelja opravičena sodnim potom zahtevati vso odškodnino.

Po podatkih pravde, izpovedbah prič in navedbah zvedencev ter posebno tudi po nespornih ugotovitvah v spisih političnega oblastva ad št. 5223 ex 1902, ki so se za dokazilo priložili le-tej pravdi, je jasno dokazano, da je toženčeva plavba povzročila na tožiteljevi posesti tiste poškodbe, katere so nalivi dne 27. avgusta 1901 in 16. novembra 1901 povečali. V tem zmislu je tudi c. kr. okrajno glavarstvo logaško z odločbo z dne 15. aprila 1901 št. 5223 tožiteljema priznalo polovico zahtevane odškodnine in je to s tem utemeljilo, da sta zvedenca dognala in potrdila vzročno zvezo med naznanjenimi poškodbami in poplavljenjem, da se pa razmerje povodnjih in plavbenih poškodb ni dalo določiti, zaradi česar trpita škodo obe stranki po §-u 34 gozdnega zakona vsaka na polovico.

Zvedenca sta zares tekom civilne pravde svoje mnenje tako oddala, da je obstoj grabelj oziroma grabljišča kriv vprašljivim poškodbam, ker je v grabljišču zajezena voda v zvezi z v grabljišču naplavljenim lesom provzročila razmere, ki so na višino in moč vode vplivale tako, da je voda preplavila posest tožiteljev. Pri prvi povodnji (27. avgusta 1901) se niso polomile preklje na dolenjem koncu grabelj in se je voda samo pri črki x

načrta razlila po cesti, je podrla zid $e-f$ in vplivala na Nikavo, ki je sama zelo narasla, tako da se je pritisk vode povečal.

Ob povodnji od 15. na 16. novembra 1901 so se preklje na grabljah na treh mestih polomile ter je polom pri črki g vsled zajezenja in nastalega pritiska imel ta učinek, da je voda med poslopji G in F z vso silo bruhnila čez cesto in Nikavo ter pri št. 3 načrta zlila se na kegljišče, kjer je povzročila škodo.

Nesporno je pa, da plavbene naprave obstoje že nad stoletja ter da plavba po reki Idrijci ni možna v navadni vodi, marveč je treba močnejše vode, da ne zadošča niti kopnenje snega ter si toženec navadno pomaga s tem, da si vodo nabira v klavžah, ki se nahajajo pri izvirku Idrijce ter v pritokih. Ob navadnem deževju se klavže odpro, na to se voda z vso silo izlije v strugo reke ter plavi les, ki se je bil že preje tam nakopičil, do grabelj, kjer se ustavi in nabere v grabljišču. Nadalje se je konštatovalo, da se ni dne 27. avgusta 1901 toženčev les plavil s pomočjo klavž, ampak so nalivi dvignili les v strugi Idrijce in ga plavili do grabelj $a-l$ načrta. Pač se je pa v noči na 15. novembra l. 1901 plavilo s klavžami.

Iz teh ugotovitev izhaja, da, kakor je za vsakega neveščaka razumljivo, se ne bi pripetila nobena škoda na posesti tožiteljev, če se ne bi bil plavil les ali če ne bi bilo nalivov. Zares je toženi erar v obeh slučajih po predpisu neposredno političnemu oblastvu naznanil vodni katastrofi ter plavbi, kar je razvideti iz priloženih spisov c. kr. okrajnega glavarstva. Vendar ni moči pritrditi toženčevemu nazoru, da je bila plavba že končana ob obeh nalivih. Po besedilu §-a 34 gozdnega zakona je celo dolžnost plavbenega podjetnika, da zavaruje obrežje, poslopja in vodne naprave, katerim je plavba nevarna, z branilnimi napravami, kolikor to za potrebno smatra politično oblastvo. Nadalje določa omenjeni §, da je podjetnik vzlic varnostnim pripravam odgovoren za škodo, ki nastane po plavbi. Iz gorenjih navedeb je razvidno, da plavba ni bila še končana, kajti tožencev les se je še nahajal v grabljišču oziroma v vodi pred grabljami. Toženca pa ne bi zadela nobena odgovornost samo tedaj, če bi bil les popolnoma odstranil iz grabljišča.

Konštatovalo se je že prej, da obstoječe erarične naprave že od nekdanj ustrezajo svojemu namenu in v normalnih slučajih,

t. j. celo ob močnejšem deževju ne povzročajo nobene škode tuji lastnini. Pod temi razmerami se — kar ni oporekano — plavi les že nad 300 let.

Če se vse rečeno uvažuje, se dospe do logičnega zaključka, da sta dva faktorja povzročila pustošenja, ki so dala povod odškodninskim zahtevam, oziroma povzročila škodo na posesti tožiteljev, namreč: vsled prej opravljene plavbe velika množina lesa v grabljišču odnosno pri grabljah $a—b$ načrta in hudi nalivi, kateri so imeli za posledico zajezenje vode v grabljišču radi tam se nahajajočega lesa potom prekelj, odtok vode v Nikavo in tam ležeci svet, povečkani pritisk vode in preplavljenje v okolju povodnji se nahajajočih hiš in zemljišč.

Mnenje zvedencev pa ima dokazno moč le toliko, kolikor jo je moči presojati tudi po drugih okolščinah (§ 272 c. pr. r.). Zvedenca sama sta navedla, da je potok Nikava narasel, da se je pritisk vode dne 27. avgusta 1901 povečal z vodo, ki je izbruhnila iz grabljišča, in da je tako nastala škoda tožiteljema. Nadalje je dognano, da je pri drugi povodnji voda iztopila iz grabljišča ob polomu prekelj na treh mestih in preplavila okolico skoraj na enak način, kakor dne 27. avgusta 1901, tako da se je les naplaval celo ven iz struge Idrijce in potoka Nikave in je voda s pomnoženo silo preplavila okolico daleč nad vprašljivimi poslopji tožiteljev do črte $Q—T$ načrta. Dokazano je tudi, da je bila hiša tožiteljev v črki B načrta, ki se nahaja v neposredni bližini vprašljivih poslopij tožiteljev v črki A , preplavljena, dočim sta zvedenca glede te hiše izrečno zanikala vzročno zvezo z grabljami.

Z vsoto gotovostjo je torej sklepati, da je k poškodbam poslopij, ki se nahajajo v bližini grabelj, prispevala tudi povodenj sama kot taka. Enako sta se zvedenca izjavila pri ugotovitvi škode v administrativnem postopanju. Slednjič je omeniti, da je po mnenju zvedencev voda pridrla v kegljišče tudi pri črki l načrta.

Skratka, sodni dvor je na podlagi vseh spisov in dokazil zadobil prepričanje, da se tožiteljema ni povzročila škoda samo po plavbi, temuč v zvezi z nalivi, ki, »vis major«, izključujejo edino odgovornost toženčevo.

Zato je bilo prizivu ugoditi. Ker se pa ni moglo določiti razmerje, v katerem sta oba vzroka vplivala na poškodbe, morajo

udeleženci v zmislu predzadnjega odstavka §-a 34 gozdnega zakona škodo trpeti v enakih delih. Potemtakem je bilo tožiteljema priznati le polovico zahtevanega in nespornega odškodninskega zneska. Ni bilo pretresati, če ni bila tudi plavba lesa od strani Ivana G. povzročila kake škode; kajti ni dokazano, da bi bil Ivan G. neopravičeno plavil les, in je v tem pogledu odgovoren samo toženec, ker je on lastnik plavbne naprave in je odgovoren tudi za to, če se je z njegovim lesom plavil tudi tuj les.

Glede izreka o stroških je priziv neutemeljen. Če se uvažuje, da ni sporna po številkah visokost škode, potem nima vpliva na izrek o povračilu stroškov, da se je tožiteljema v sporu prisodila le polovica odškodninskega zneska, posebno ker toženec odreka vsako odškodnino in je bilo v pravdi ugotoviti le dolžnost k povračilu škode (§-i 43 odst. 2 in 50 c. pr. r.). Visokost stroškov, kakor jih je odmeril prvi sodnik, je primerna zamudni in trudapolni delavnosti zastopnikov, radi česar je ni bilo treba znižati. V tem pogledu ni bilo ugoditi prizivu (§-i 40 in 41 c. pr. r.).

Stroški prizivnega postopanja so se pa z ozirom na delni uspeh priziva medsebojno pobotali (§-i 43, 50 in 52 c. pr. r.).

Proti ramsodbi prizivnega sodišča sta vložili reviziji obe stranki.

Toženec je v bistvu uveljavljal že omenjene prizivne razloge, tožitelja sta pa med drugim oporekala ugotovitvi prizivnega sodišča v tem pogledu, da sta zvedenca izjavila pri ugotovitvi škode v administrativnem postopanju, da sta dva faktorja, kakor prizivno sodišče smatra, vplivala na sporno škodo. V dotičnem zapisniku politične oblasti z dne 17. decembra 1901 je mnenje zvedencev jasno izraženo tako, da je sporno škodo pripisati edino le zajezenju vode v grabljišču. Ako ne bi bilo grabelj, ne bi se bila storila tožiteljema nobena škoda, ker bi voda sicer lahko odtekla. Nadalje sta tožitelja zanikala, da bi plavba toženčeva v normalnih slučajih ne povzročala nobene škode tuji lastnini, ker to ni resnično in se, kakor v ldriji no-torično znano, navadno pri vsaki plavbi povzroči škoda. Neškodljivost plavbe v navadnih slučajih je toženec jel trditi kot novost

še le v prizivu, prizivno sodišče pa je smatralo to trditev za resnično vzlic oporekanja od strani tožiteljev. Omenjena okoliščina pa je ena glavnih premis zaključka prizivnega sodišča, in ker je premisa napačna, je kriv tudi zaključek. Sicer pa tudi ne gre, da bi sodni dvor, kateremu krajevne razmere niso znane, brez ogleda, od čigar vtisa je odvisna verjetnost njega podatkov ravno tako, kakor verjetnost priče od vtiska njene osebe, ter ne glede na določno mnenje akademično izobraženih zvedencev vzel svoji razsodbi za podlago na napačnih premisah sloneče zaključke.

C. kr. najvišje sodišče je z razsodbo z dne 21. junija l. 1904 števil. 7889 spoznalo za pravo:

Niti reviziji tožiteljev, niti reviziji toženega erarja se ne ugodijo. Stroški pravnega leka III. stopnje se medsebojno pobotajo.

Razlogi.

Reviziji sta obe stranki vložili iz razlogov št. 3 in 4 ter toženi erar tudi iz razlogov št. 1 in 2 §-a 503 c. pr. r., vendar sta obe reviziji neutemeljeni.

Kar zadene revizijski razlog št. 1, oziroma § 477 št. 6 c. pr. r., sta že obe spodnji instanci dognali, da so za razsojo predmetne odškodninske tožbe pristojna redna sodišča. Tudi ne obsega gozdni zakon z dne 3. decembra 1852 št. 250 drž. zak. v tem oziru nobene izjemne določbe, marveč pravi v §-u 42, da je tedaj, kadar se ne da doseči med strankami nobena poravnava glede škode po plavbi, stranke nakazati na pravdo.

Na izvajanju k razlogu št. 2 §-a 503 c. pr. r. se že radi tega ni ozirati, ker je toženi erar opustil staviti temu revizijskemu razlogu odgovarjajoč predlog. Revizijskemu razlogu št. 2 odgovarja v zmislu §-a 510 c. pr. r. predlog, da se razveljavi razsodba prizivnega sodišča in stvar le-temu vrne v svrhu dopolnitve baje pomanjkljivega prizivnega postopanja ter v novo razsojo. Takega predloga ni najti v reviziji toženega erarja. Stavil se je sicer predlog, da se razveljavi razsodba in tožba zavrne, vendar le iz razloga ničnosti radi nedopustnosti pravdne poti. Tak predlog pa ustreza revizijskemu razlogu št. 1, ne pa št. 2 §-a 503 c. pr. r. Ker je revizijsko sodišče po §-u 504 c. pr. r.

vezano na revizijske predloge, se ni moglo lotiti razmotrivanja revizijskega razloga pomanjkljivega prizivnega postopanja.

Izpodbijajoč rabsodbo prizivnega sodišča iz razloga št. 3 §-a 503 c. pr. r. ne izpodbijata stranki dejanskih predpogojev, katere ima ta določba v mislih, ampak zaključke, do katerih je prizivno sodišče prišlo na podlagi pravnih in dokaznih podatkov, posebno na podlagi krajevnega ogleda in mnenja zvedencev, katere pa ni možno izpodbijati iz tega, ampak le iz razloga št. 4.

Pravni razsoji te pravde po prizivnem sodišču je popolnoma pritrđiti in zadošča, ako se v tem pogledu sklicuje na obširno in popolno utemeljitev izpodbijane rabsodbe, ki ustreza zakonu in stvarnemu položaju. Omenja se le glede na izvajanja tožiteljev, da ni smatrati za kršenje načel ustnosti in neposrednosti, če je prizivno sodišče glede vprašanja vzročne zveze dospelo do drugega zaključka, kakor prvi sodnik, ker gre za logično oceno podatkov dokazovanja, katere je možno pretresati, ne da bi bilo prizivnemu sodišču treba ponoviti dokaze. Pri tem je prizivno sodišče na ugotovitve prvega sodnika le v toliko vezano, kolikor se jih ne dotikajo uveljavljeni prizivni razlogi (§ 498 c. pr. r.). Tu je pa toženec ravno oceno dokazov od strani prvega sodnika v svojem prizivu izrečno izpodbijal.

Obe reviziji je bilo torej zavreči.

Pa tudi glede izreka o stroških ustreza odločba prizivnega sodišča predpisom §-ov 41, 43 drugi odstavek in 50 c. pr. r. in jo je bilo vzdržati. Na iste določbe se opira tudi izrek glede stroškov revizijskega postopanja.

H. Sturm.

b) Pristavek k ugotovitvenemu zahtevku: „toženec je torej dolžan priznati veljavnost imenovane pogodbe“ — ne spremeni tožbe v storitveno; odločilna je vsebina zahtevka, ne pa njega besedilo (§ 228. c. pr. r.); sodniku je uradoma paziti na nedopustnost tožbe.

Tožnik *A* je navedel v tožbi z dne 4. okt. 1904: Letošnjo spomlad sem sklenil z *B*-om pogodbo, da »*B* proda iz svojega gozda v Ravnem brezju, in jaz kupim ves les v svrhu, da ta les posekam in spravim zase, za kupnino 500 K.« Dokaz zasli-

šanje strank. — *B* pa zdaj trdi, ko sem posekal nekaj lesa, da on ni meni prodal vsega lesa in tudi ne odpadkov posekanega drevja. Ker *B* z menoj sklenjene pogodbe neče priznati, tožim ter predlagam naj se razsodi: Ugotovi se, da sem bil letošnja spomlad z *B*-om sklenil pogodbo nastopne vsebine: »*B* proda iz svojega gozda v Ravnem brezju, in jaz kupim ves les v svrhu, da ta les posekam in spravim za se, za kupnino 500 K«; toženec je torej dolžan priznati veljavnost imenovane pogodbe in mi povrniti pravdne stroške, vse v 14 dneh pod izvršbo.

Toženec se k naroku ni zglasil. Okrajno sodišče v Velikih Laščah je izdalo zamudno sodbo z dne 14. oktobra l. 1904 po tožbenem zahtevku.

Toženec je v svojem prizivu iz razloga napačne presoje pravega položaja navajal, da je tožba ugotovitvena, da se pa njen zahtevek ne tiče ugotovitve kakega pravnega razmerja ali kake pravice, kakor to zahteva § 228. c. pr. r., nego da meri zahtevek le na ugotovitev okolnosti same na sebi, in dalje, da tožnik ne navaja nobenega dejstva za pravni interes na tem, da se njegove pravice takoj, t. j. pred vložitvijo tožbe na izpolnitev kupne pogodbe, ugotove. Oba nedostatka bi bil moral prvi sodnik, najsi tudi za kontumačno sodbo, »ex offo« vpoštevati, ker gre za uveljavljenje civilnopravnih predpisov. Prizivatelj da je razpravo zamudil, ker ga je nasprotnik zvalil v gostilno, med tem pa po pooblaščenču izposloval kontumačno razsodbo.

Prizivno sodišče v Novem mestu z razsodbo z dne 20. decembra 1904 ni prizivu ugodilo in je prvo sodbo potrdilo.

Razlogi.

Prizivni razlog napačne presoje pravnega položaja ni utemeljen. Pričujoča tožba ni ugotovitvena tožba, nego tožba na storitev. Del tožbenega zahtevka: Ugotovi se, da sem bil letošnja pomlad s tožencem *B* sklenil pogodbo sledeče vsebine: »*B* proda iz svojega gozda, Ravno brezje imenovanega, in jaz kupim ves les v svrhu, da ga dam posekati in spraviti zase, za kupnino v znesku 500 K« — je le podlaga nadaljnjega, na storitev se glasečega dela zahtevka, da je toženec dolžan priznati veljavnost imenovane pogodbe. S tožbo hoče torej tožnik doseči, da toženec prizna veljavnost kupne pogodbe, tedaj izposlovati sodbo, ki

bi nadomestovala izjavo (storitev) toženčevo, ne pa samo ugotovitev kakega pravnega razmerja ali kakor prizivatelj meni, »neke okolnosti«. Edini besedi »ugotovi se« še ne prestvarjata zahtevka v ugotovitveno tožbo in se rabita tudi ti besedi po nepotrebnem pri tožbah, ki gredo na storitev.

Priziv je bilo torej zavrniti in pravosodno razsodbo potrditi.

C. kr. najvišje sodišče pa je z odločbo z dne 14. marca l. 1905, št. 3130 ugodilo toženčevi revizijski pritožbi ter zavrnilo tožbeni zahtevek.

Razlogi.

Revizija, oprta na razlog neprave pravne razsoje, je upravičena.

Tožnik zahteva v tožbi sodno ugotovitev, da se je bila med njim in tožencem sklenila kupna pogodba, ter dodaje zahtevek, da mora toženec to pogodbo pripoznati. Vzlic temu pristavku pa je tožbo imeti za ugotovitveno tožbo, ker pri tem ne odločuje rabljeni izraz, temuč odločuje vsebina zahtevka. Zahtevanje, da naj se pogodba pripozna, pa ni drugzega kakor ponovitev ugotovitvenega zahtevka, kajti ne terja se kaka gotova storitev, ki naj izhaja iz tega pripoznanja ali iz ugotovitve. Toženec bi moral vsled ugotovitve pripoznati ugotovljeno okolnost tudi ako bi se ta pristavek ne bil napravil, bi bilo pripoznanje le posledica ugotovitvene sodbe.

Tožba ni zakonito dopustna, čeprav jo tožnik utemeljuje s tem, da toženec noče pripoznati pogodbe, ampak da zahteva, da se ni prodal ves les in da se niso prodali lesni odpadki, ker nima nikakega zahtevka na storitev in ker tožnik ni niti trdil niti izkazal pravne koristi na tem, da se njegova pravica posebe ugotovi, to je pred podanjem tožbe na storitev; v tej storitvi ni razumevati pripoznanja pogodbe, temuč nje vzdržanje, torej prepodajo kupnega predmeta ali dovoljenje, da ves les poseka in izpelje; ker dalje tudi ni naveden nikak razlog, zakaj storitveni zahtevek ni mogoč že sedaj.

Ker mora pa sodnik uradoma paziti na nedopustnost tožbe, katero dajo določni zakoniti predpisi, kajti soditi sme le, kadar mu zakon daje v to pravico, zato je zahtevek, ki se iz pravnih razlogov ne da zasledovati v obliki, izbrani po tožniku, zavrniti

tudi takrat, kadar nasprotnik tega stališča ni poudarjal, torej tudi kadar se ravna o zamudni sodbi.

Prizivno sodišče, ki ni pazilo teh načel, ni pravno prav sodilo o stvari (§ 503 št. 4 c. pr. r.), zato je bilo reviziji ugoditi ter je bil zakonito nedopustni tožbeni zahtevek zavrniti, premenivši prizivno sodbo.

Dr. V.

c) Proti sklepu prizivnega sodišča, s katerim se pravna stvar odkáže na prvo sodišče, tudi zaradi izreka o stroških ni dopusten rekurz, če ni v glavni stvari dopusten (§ 519 št. 3).

V neki pravdi sta se obe stranki pritožili zoper sklep prizivnega sodišča v Ljubljani, s kojim se je vsled pritožbe toženca sodba okrajnega sodišča s prednjim postopanjem vred, izvzemši sklep o rešitvi tožbe in dostavitev tožbe, razveljavila ter stvar odkazala prvemu sodniku v svrhu nove razprave in razsoje s pripombo, da se stroški dosedanega postopanja razen stroškov tožbe medsebojno pobotajo.

C. kr najvišje sodišče je z odločbo od 11. julija 1905 št. 11.210 oba rekurza kot nedopustna zavrnilo iz nastopnih razlogov:

Po §-u 519 št. 3 c. pr. r. je zoper sklep, ki ga stori prizivno sodišče v prizivnem postopanju v tem zmislu, da se vrne pravna stvar sodišču prve stopnje v svrhu nove razprave in razsoje — torej tudi v analognem slučaju, ako se prva sodba sicer radi ničnosti razveljavi, vendar pa tožba ne zavrne, marveč sodišču prve stopnje zaukaže novo razpravljanje in razsojanje — rekurz le takrat dopusten, če se je v sklepu prizivnega sodišča izreklo, da je postopanje na prvi instanci šele obnoviti po nastali pravomočnosti tega sklepa. Takšnega pridržka pa ni v izpodbijanem sklepu.

Res, da se v obojestranskih revizijskih rekurzih ne izpodbija izrek v glavni stvari sami, marveč le izrek, da se stroški postopanja, izvzemši tožbene stroške, medsebojno pobotajo, kajti tožitelj želi, da se obsodi toženec v povračilo stroškov, dočim predlaga toženec, naj se smatrajo stroški priziva za pravdne stroške, na koje se razveljavljenje ne razteza. Toda zakon določa splošno, da niso izpodbijni takšni sklepi, ki brez navede-

nega pridržka odkazujejo stvar na prvosodno razpravljanje in rabsodbo, ter tudi v zakonu ni najti nobene omejitve na glavno stvar, torej velja isto načelo tudi za razsojo glede stroškov; saj zakon v tem pogledu ničesar ne razločuje, na drugi strani pa očitvidno ne more biti namen zakona, da bi se izreku o stroških priznavala večja mera pritožeb, nego odločbi stvari same. *W.*

Kazensko pravo.

Izraz „smrtno orožje“ po §-u 158 kaz. zak. označa orožje v tehničnem oziru, kakršno je določeno in sposobno za smrtno poškodbo ter se po običaju rabi v dvobojih. Varstvene priprave izključujejo samo takrat uporabo navedenega zakona, kadar je izvzeta resnost boja, torej volja in zavest, poškodovati nasprotnika.

C. kr. deželno sodišče je Mirka T., Žigo V. in Ernesta C., obtožene hudodelstva dvoboja, in sicer prvi po §-ih 158, 160 slednja dva pa po §-ih 5 in 164 kaz. zak., s sodbo z dne 16. novembra 1904 oprostilo obtožbe, a kasacijsko sodišče jih je na podlagi ničnostne pritožbe državnega pravdnštva z rabsodbo z dne 3. marca 1905, št. 19.112, spoznalo za krive.

Razlogi.

Oprostitev obtožencev obtožbe hudodelstva dvoboja izpodbija državno pravdnštvo s stališča §-a 281, št. 9 a, kaz. pr. r. Ničnostni razlog izvaja pritožba v tem zmyslu, da je razlaga pojma »smrtno orožje« v razlogih sodbe pravnopomotna. Ničnostna pritožba je utemeljena.

Izraz »smrtno orožje« ima relativen pomen. Različno od §-ov 81, 82 in 83, potem 372, 374 in dr. drž. zak. kjer je mišljeno orožje v vulgarnem zmyslu, torej orožje sploh, ki je za napad ali za obrambo določeno ali vsaj kolikortoliko za to rabno, in različno od morilnega orožja, omenjenega v §-u 192 kaz. zak., pri čemer je razumeti tako orožje, ki je sposobno prizadeti smrtno nevarne poškodbe, — je v §-u 158 kaz. zak. pojem orožja s pridevnikom »smrten« omejen na orožje v prvotnem pomenu

besede. Za tako pa je smatrati tisto orožje, ki je določeno, da prizadene smrtne poškodbe, ki se v ta namen tehnično izdeluje ter je seveda za to sposobno, čeprav z njegovo rabo ni naravnost združena smrtna nevarnost. Nikakor pa ne označa pridevnik »smrten« samo takega orožja, ki je pri določeni rabi praviloma smrtonosno. S tem je marveč očitvidno označeno »dvobojno orožje« v tehničnem zmišlu, ki se rabi po običaju. Da so bile v navzočem slučaju rabljene, na rezilu brušene sablje, čeprav lažje vrste (francoski spadoni), pri določeni rabi kot orožje za sekanje — vbodi so bili izključeni — sposobne, prizadeti smrtne poškodbe, je jasno. Pa tudi varnostne priprave v navzočem slučaju ne izpremene svojstva orožja, in ni moči trditi, da se je borilo z orožjem, ki samo na sebi ni bilo smrtno. Kaznivost dvoboja bi bila le izključena, če bi take varnostne priprave odstranjale resnost boja in bi potemtakem dvobojevnika ne imela zavesti in volje, spraviti nasprotnikovo življenje v nevarnost. V tem slučaju bi pa ne bilo dolusa, potrebnega za dejanski stan dvoboja.

Ugotovljeno je, da je imel dvoboj trajati do bojovne nesposobnosti enega bojevnika in da sta oba dvobojevnika dobila lahke poškodbe. To pa kaže, da si Mirko T. ni bil samo svest, da je telesna integriteta nasprotnikova v nevarnosti, temveč je bil njegov naklep, spraviti jo v nevarnost, in da varnostne priprave niso onemogočale poškodb, temveč so bile tako pomanjkljive, da bi se bila bojevnika s telesnimi poškodbami lahko drug drugega storila za boj nesposobna. Saj po sodnih ugotovitvah tudi zvedenca priznavata, da eno mesto na telesu, namreč pazduha, ni bilo dovolj zavarovano, tako da bi se bila bojevnika lahko tamkaj smrtno nevarno ranila. Res zvedenca vkljub temu izjavljata, da bi lahko nastopila smrt vsled preseka pazdušne žile, ali le vsled kakega nesrečnega slučaja, toda s tem je priznано, da bi bil dvoboj imel tak uspeh lahko tudi pri teh varnostnih pripravah.

Ozirati se je tudi na § 144 kaz. zak., ki se tiče vzročne zveze med vzrokom in uspehom in ki ga je vporabiti pri vseh napadih proti telesni varnosti. Nazor deželnega sodišča, da se ni vršil boj s smrtnim orožjem, je torej že po ugotovitvah sodbe pravnopomoten.

Čim obstoji dejanski stan §-ov 158, 160 in 164 kaz. zak., ni povoda, pečati se z nadaljnim ničnostnim razlogom št. 5 §-a, 281 kaz. pr. reda, kakor tudi ne z vprašanjem kaznivosti obtožnega dejanja po §-u 411 kaz. zak. Pritožbi radi ničnostnega razloga št. 9 a §-a 281 kaz. pr. reda je bilo potemtakem ugoditi in, kakor izrečeno, razsoditi.

Zveza slovenskih odvetnikov.

(II. glavna skupščina.)

Dne 16. julija t. l. dopoldne se je vršila v mestni dvorani ljubljanski redna letna skupščina Zveze slov. odvetnikov po prej objavljenem dnevnem redu. Navzočih je bilo 22, vzlasti izvenkranjskih članov.

I. Predsednik dr. Triller je otvoril zborovanje in poročal o delovanju odbora v preteklem letu. Med drugim je Zveza že lansko jesen po posebni deputaciji reklamovala na justičnem ministrstvu in pri predsedništvu vrhovnega sodišča izvrševanje §-a 27 statuta za to sodišče, namreč izdajanje vrhovnosodnih odločeb v slovenskem jeziku. Prejela je zagotovilo, da se to zgodi, ko se preskrbe v to potrebne moči. Ker pa slovenskih odločeb mesece in mesece zopet ni bilo, je rešitev zadeve iznova zahtevala deputacija, sestojeca iz odbornika Zveze in predsednika odvetniške zbornice kranjske, a dobila je od predsednika vrhovnega sodišča le gotova pojasnila in v stvari dilatoren odgovor. Nadalje je odbor storil korake pri vseh zbornih sodiščih slovenskega ozemlja v svrhu, da se doseže pri vseh slovenskih kazenskih razpravah oddaja zdravniškega mnenja v jeziku obtoženčevem.

Po debati, ki se je o tem poročilu vršila, se je pred vsem sprejela soglasno resolucija dra. Majarona: »Zveza slov. odvetnikov izraža svoje trpko obžalovanje, da se § 27 statuta za c. kr. vrhovno sodišče še sedaj ne izvršuje glede slovenskega jezika, ter naroča odboru, da z vso energijo nadaljuje akcijo pri vseh faktorjih v ta namen, da bo končno konec popolnoma

izjemnemu preziranju jasno uzakonjene pravice slovenskega jezika od strani c. kr. vrhovnega sodnega in kasacijskega dvora.«

Zastran slovenskih zdravniških mnenj se je po nasvetu dra. Krisperja in dra. Rybáča naročilo odboru, naj vzlasti porotnike primernim potom pouči o njihovi pravici in dolžnosti, da zahtevajo pri slovenskih razpravah brezizjemno slovenska zvedniška mnenja.

Ostalo poročilo predsednikovo se je vzelo brez debate na znanje.

II. Blagajnik dr. Kokalj je poročal, da je Zveza štela v letu 1904/05 rednih članov 63, med temi odvetnikov 50, a odv. kandidatov 13. Dohodki iz članarin so znašali 1120 K, skupni izdatki pa 370 K 63 h. Čista imovina 749 K 37 h je naložena pri Kreditni banki ljubljanski pod št. 627. — Odobreno.

III. Odvetnik dr. Brejc iz Celovca je poročal o justičnih razmerah na Koroškem. Obširno in živo je s konkretnimi slučaji od sodišča do sodišča slikal uprav nezaslišano teptanje slovenskega jezika od strani sodnih uradnikov in križev pot slovenskega odvetnika onkraj Karavank: za slovenski jezik ni nobene stalne pravice, z njim ravnajo poedinci, kakor se jim vzljubi! (Burna pohvala.)

V debati o tem so govorili dr. Majaron, dr. Krisper, dr. Rosina in dr. Triler, izražali skrajno ogorčenost nad takimi razmerami in stavili razne nasvete.

Sklenilo se je, da naj dr. Brejc svoj prosti govor predela v poročilo, katero naj odbor predloži vsem državnim poslancem z zahtevo najodločnejšega postopanja ter justičnemu ministrstvu; nadalje naj odbor skrbi, da se o teh koroških razmerah informuje širši svet od časa do časa potom velikih slovanskih in drugih, Slovanom prijaznih časopisov.

IV. O štajerskih razmerah sta poročala odvetnika dr. Krašovec iz Celja in dr. Rosina iz Maribora.

Poročilo dra. Hrašovca je bilo nastopno:

Na drugem shodu slovenskih odvetnikov dne 25. oktobra 1903 l. sem Vam opisal s tega mesta naše justične razmere. Razložil sem na kratko vzroke teh razmer ter sem nasvetoval nekatere predloge. Trdil sem tedaj, da smo mi slovenski odvetniki

glede civilnega prepirnega postopanja toliko dosegli, da se še precej slovensko uraduje, kadar mi sodelujemo, da se pa mnoga sodišča kratkomalo ne menijo za jezikovno ravnopravnost, oziroma za slovensko uradovanje, kadar se stranke brez odvetnika oglašajo, da so tedaj pri mnogih sodiščih vsi predlogi, prošnje ali pritožbe brez izjeme pisane v nemškem jeziku. Po raznih pritožbah so se razmere tuintam nekoliko poboljšale, tako da sedaj vendar že večina okrajnih sodišč vsaj celjskega okrožja v slovenskem jeziku prednašane tožbe ali predloge tudi v tem jeziku zapisuje.

Seveda izjem je še vedno; nekatera okrajna sodišča naravnost trdovratno slovenščino prezirajo, ker dobro vedo, da se dotičnim uradnikom zaradi tega ne bode las skrivil. V najboljšem slučaju se vsled pritožbe dotičnemu okrajnemu sodišču naroča, da naj se ravna strogo po obstoječih zakonih in naredbah; več pa se ne zgodi. Slabe posledice zaradi nepokornosti se nikdar ne zaprete, še manje pa, da bi nemški uradnik zaradi preziranja slovenskega jezika trpel škodo ali celo kazen.

Ravno tako sedaj že vendar večina okrajnih sodišč zapisuje, kadar sodi o prestopkih, dotične razpravne zapisnike in tudi razsodbe v slovenskem jeziku, kadar se obdolženci v tem jeziku zagovarjajo.

Pri vzklicnih obravnavah druge inštanice se sedaj tudi že referat prednaša v slovenskem jeziku. Pa kako težko se vendar našim višjim oblastvom kaj izvije iz rok, kaže ravno okolnost, da se dosedaj ti referati le tedaj v slovenskem jeziku prednašajo, kadar je prvi spis v dotičnem kazenskem slučaju sestavljen v slovenskem jeziku. Javni delikti se navadno ovadijo po kaki žandarski postaji; dotična poročila so vedno pisana v nemškem jeziku. Preostali bi potemtakem le slučajji zaradi razžaljenja časti, kadar je bil tožnik zastopan po slovenskem odvetniku, ali pa se je protokolarna ovadba spisala v slovenskem jeziku.

Upamo, da to krivo načelo ne bode dolgo obveljalo in da se bodo referati prednašali vselej tedaj v slovenskem jeziku, kadar je obdolženec Slovenec in se je v slovenskem jeziku tudi na prvi inštanci obravnavalo.

Prav nobenega uspeha pa nismo mogli doseči, čeprav smo se opetovano pritožili sami in po naših poslancih na justično

ministrstvo, v postopanju pri porotnih obravnava. Opomin na porotnike, prisega, končni nagovor predsednikov pred posvetovanjem porotnikov, govori državnega pravdnika — vse se vrši samo v nemškem jeziku. Pameten človek ne more razumeti, zakaj da se pri porotnih obravnava drugače postopa, kakor pri navadnih glavnih kazenskih obravnava. Porotniki morajo slovensko razumeti in se obravnave vršijo pri našem okrožnem sodišču brez tolmačev; zakaj tedaj ne bi bila obtožnica slovenska, zakaj ne bi govorila državni pravdnik in predsednik v slovenskem jeziku?

Kar se tiče neprepirnega postopanja, bi bilo tudi marsikaj še žele. Dotične predloge, prošnje, želje raznih varihov, dedičev in drugih udeležencev v neprepirnih zadevah zapisujejo mnogokrat tudi manipulantni uradniki, in sicer navadno v nemškem jeziku, posebno tedaj, kadar se delajo samo takoimenovane uradne opazke. V takih slučajih se sodniki potem tembolj primorane čutijo, da izdajo nemške sklepe. Naši nemški uradniki hočejo kolikor mogoče uradnih poslov prisvojiti tako imenovanemu notranjemu uradovanju, seveda v to svrhu, da potem lažje ponemčujejo, kolikor je moči. Samo zaradi tega se sestavljajo vsi zapisniki o mobilarni rubežni, o cinitvi in o opisu nepremičnih stvari, zapisniki sestavljeni pri inventurah, dalje v kazenskih zadevah zapisniki o sodnih ogledih malodane brez izjeme pri vseh okrajnih sodiščih v nemškem jeziku; le tuintam dela kako okrajno sodišče izjemo.

Potemtakem se lahko reče, da sicer nismo nazadovali, pa da je treba veliko, veliko še storiti, prej ko dosežemo res jezikovno ravnopravnost.

Vzroke, da tako dolgo ne pridemo do urejenih razmer, sem tudi že pri oni priliki razložil. Gleispachov sistem je še v veljavi. Pri imenovanju uradnikov se vedno vestno poizveduje, kakega mišljenja da je dotični prosilec in ali ni morebiti zaveden Slovenec. Ceteris paribus ima vedno Nmec prednost pred Slovencem. Spodnji Štajer se ne smatra za slovensko deželo v tem smislu, da bi bilo slovensko uradovanje potrebno; nasprotno: čim manje se slovensko uraduje, tem rajši se to zgoraj vidi. Pri vsakem imenovanju mi to lahko opazujemo. Nemogoče je, da bi prišel kak zaveden slovenski uradnik iz druge dežele, v prvi vrsti s Kranjskega k nam; le tisti uradniki pridejo s Kranjskega k nam,

ki so odločno nemškega mišljenja. To velja od najnižje do najvišje stopnje, od pristava do višjega svetnika. Avskulant, ki je na vrsti, da bi naj postal pristav, se imenuje, če je zadeven Slovenec, na Kranjsko; če je nemškega mišljenja, sigurno ostane na Štajerskem.

Da so razmere take, ne more nihče utajiti. Da bi se razmere v tem oziru poboljšale, da bi imel vsak slovenski uradnik, če je tudi slovenskega mišljenja, povsod v področju graškega nadsodišča pristop do razpisanih mest, da ne bi imeli tujci prednosti pred domačimi sinovi, za to bodo morali skrbeti seveda v prvi vrsti naši slovenski poslanci.

Končno moram še omeniti, kar se pa ne tiče menda samo Štajerske, marveč tudi drugih slovenskih dežel, da nismo ničesar dosegli glede uradovanja pri najvišjem sodišču, in mi Slovenci, ki spadamo pod graško nadsodišče, tudi ničesar glede uradovanja pri taistem; v tem oziru je vse ostalo pri starem.

Jasno je, da bi se namah razmere pri nižjih instancah poboljšale, kakor hitro bi najvišje sodišče začelo izvrševati določbo §-a 27 patenta od 7. avgusta 1850 d. z. št. 325. Želel bi sploh, da zastavi naša Zveza vse svoje moči, da nam zasijejo lepši dnevi slovenskega uradovanja. Če sploh kdaj, veljajo posebno za nas Slovence besede: Brez boja ni zmage!« (Živahna pohvala.)

Poročilo dra. Rosine se je glasilo:

V svojem poročilu o slovenskem uradovanju v sodnih uradih c. kr. okrožnega sodišča mariborskega se moram bistveno naslanjati na poročilo, katero je za štajerske pravosodne razmere podal dne 25. oktobra 1903 tovariš gospod. dr. Juro Hrašovec. Tedanje njegovo poročilo je veljalo za področje celjskega in mariborskega okrožnega sodišča. Od tistega časa do sedaj se razmere v območju mariborskega okrožnega sodišča, zadevajoče sodno uradovanje v slovenščini, niso izpremenile, ali vsaj ne na bolje obrnile. Podoba tega uradovanja je torej še danes sledeča:

a) V civilnopravnih zadevah se izdajajo na slovensko tožbo slovenska vabila in slovenske razsodbe. Izjave slovensko govorečih prič se zapisujejo v slovenskem jeziku. Sklepi tekom obravnave, lokalni ogledi in zaslišanja izvedencev so izključno nemška.

Protokolarne tožbe se zapisujejo redno nemški, izjave prič tudi v teh slučajih v slovenskem jeziku. Le tuintam so že sedaj

uradniki, ki poskušajo izpovedbe slovenskih prič, ako nihče drug zega ne zahteva, v nemščini zapisovati. Taka sodišča so na pr. v Slovenski Bistrici in v Ptujju.

b) V izvenprepirlnih zadevah se uraduje le nemški, le na pismene odvetniške vloge se dajejo slovenske rešitve.

c) V kazenskih zadevah je praksa dvojna. Pri nekaterih sodiščih se rešujejo vloge slovenskih odvetnikov slovenski ter se izdajajo tudi slovenske razsodbe. Pri drugih sodiščih, na pr. v Ljuto meru, se uraduje v kazenskih zadevah izključno nemški, bodisi da je otožba zasebna ali javna; zaslišanje strank in prič se protokolira nemški. C. kr. okrožno sodišče na dotične pritožbe ne reagira. Pri zaslišavanju se nagovarja v kazenskih zadevah redno vsaka priča nemški in le, če nemščine celo nič ne zna, tudi slovenski. Protokolira se slovenski le takrat, ako dotična priča sama noče govoriti nemški in izrečno zahteva slovensko protokoliranje.

Kjer so sodni uradniki slovenski, se uraduje na slovensko vlogo tudi v kazenskih zadevah slovenski in se izdajajo slovenske razsodbe.

Pri uradovanju v kazenskih zadevah na okrožnem sodišču od prestopkov velja redno navada, da se razsodba razglaša v istem jeziku, v katerem je bila prvosodna razsodba. Referat je izključno nemški. Pri glavnih kazenskih obravnava h se vlagajo slovenske obtožnice, ako je na I. inštanci prva izpovedba obdoženca bila protokolirana v slovenščini. Ker pa se dogodi večkrat, da sodnik, recimo v Gornji Radgoni in v Ptujju protokolira tudi izpovedbe obtoženca, ki zna samo slovenski, v nemščini, zaradi tega dobijo večkrat tudi stranke, ki niso čisto nič zmožne nemškega jezika, nemške obtožnice.

Končno bodi še omenjeno, da državni pravdnik in državnega pravdnika fukcionarji govorijo izključno nemški, ne glede na to, kakega jezika se poslužije obtoženec, in da se v področju c. kr. okrožnega sodišča še ni zgodilo, da bi kak državni pravdnik ali njegov funkcionar kaj predlagal ali pa kdaj plediral v slovenščini.

Vsa ta praksa sloni še vedno na jezikovnih naredbah c. kr. pravosodnega ministrstva z dne 21. marca 1862 št. 697, nadalje

na ukazu pravosodnega ministrstva iz leta 1867 ter na ukazu pravosodnega ministrstva z dne 24. aprila 1882, št. 3208.

Značilno je, da se v civilnopravnih obravnavah na II. inštanci zoper poročanja v slovenskem jeziku nemški odvetniki redno ustavljajo ter provocirajo tozadevne sodne sklepe, kateri pa so se do sedaj tako glasili, da se tedaj, kadar je slovenska civilnopravna tožba in slovenska razsodba na I. inštanci, tudi poroča v slovenščini na II. inštanci, to pa le v pravnah, kjer je okrožno sodišče II. inštanca.

V ostalem uradovanju se čutijo pod novim predsedništvom poskusi, razširiti nemško uradovanje ter se osobito redno vabila k prizivnim razpravam v civilnopravnih zadevah pošiljajo v nemškem jeziku.

Za uradovanje v območju mariborskega okrožnega sodišča bi zadostovalo za sedaj ako bi se vsa sodišča ravnala strogo po obstoječih naredbah c. kr. pravosodnega ministrstva in bi jih pravično razlagala. To pa se ne godi, marveč se osobito svojevoljno razlaga točka 3 naredbe c. kr. pravosodnega ministrstva z dne 21. marca 1862.

Dotična točka se glasi: Gledati je na to, da so pri kazenskih in glavnih obravnavah z obdolženci, ki so samo slovanskega jezika zmožni, vse sodne osebe poleg državnopravniških uradnikov in zagovornikov slovenskega jezika popolnoma zmožne, da se obravnava potem samo v slovenskem jeziku izvrši, razsodbe in če mogoče tudi razlogi v tem jeziku razglašajo.«

Iz te naredbe so začeli menda vsled kakšne tajne naredbe izvajati sodni uradniki v tem okrožju pravico, da se le s tistim občuje v kazenskih zadevah slovenski, ki je izključno slovenskega jezika zmožen. Pri tem prihajajo naša sodišča v direktno nasprotje z nerazglašeno naredbo c. kr. pravosodnega ministrstva z dne 26. junija 1883. V dotični naredbi je pravosodni minister rekel:

»Pravosodno ministrstvo pričakuje, da se bodo dotični državnopravniški funkcionarji, katerih znanje slovenskega jezika ne zadostuje popolnoma potrebam njihove službe, potrudili, da si pridobe to znanje v najkrajšem času, da bodo zmožni, zoper obdolžence, ki govore slovenski, sestavljati slovenske obtožnice

ter kadarkoli gre za obdolžence, ki se v svojem zagovoru poslužujejo slovenščine, stavljati slovenske predloge in slovensko pledirati pri kazenskih obravnava pred razsojevalnim senatom, istotako nadalje pred porotnim sodiščem, izvzemši tiste slučaje, kjer bi se to vsled razmer brez oškodovanja kazenskopravnega postopanja ne dalo izvršiti. Višjemu državnemu pravdnistvu se razun tega naroča, da strogo pazi na to, da se bodo državna pravdnistva v Ljubljani in v Celju natančno ravnala po določbah naredbe c. kr. pravosodnega ministrstva z dne 15. marca 1862, št. 8652, točka 3, in da se dotični državni pravdnistvi poučita o vsebini današnje naredbe. Nedostatke nezadostnega jezikovnega znanja državnopravdniskih uradnikov, ki bi ovirali izpolnjevanje teh določil, je naznaniti v prihodnjem letnem poročilu.«

Ta naredba se je z uradnim razglasom c. kr. nadsodišča z dne 5. julija 1883 naznanila c. kr. predsedništvu okrožnega sodišča v Celju ob času, ko je bilo okrožje mariborskega okrožnega sodišča še združeno z okrožnim sodiščem celjskim. Ta naredba ima torej veljavo tudi za c. kr. okrožno sodišče v Mariboru, dasi se nanjo v tem okrožju nobeden državnopravdniski uradnik ne ozira.

Morda z ozirom na to odločbo c. kr. pravosodnega ministrstva je predsedništvo c. kr. okrožnega sodišča v Celju dne 31. maja 1904, sklicevaje se na neko naredbo pravosodnega ministrstva z dne 26. januarja 1899, št. 1840/99, izjavilo, da se morajo prizivne razprave, ako obdolženec nemškega jezika ni zmožen, tudi na II. inštanci vršiti v slovenskem jeziku, da mora biti tudi poročilo poročevalcev, tudi ako je pisano v nemščini, pri obravnavi samo slovensko, da morajo biti tudi zapisniki slovenski in da se mora tudi razsodba slovensko izvršiti.

Ta naredba se je izdala edinole za okrožno sodišče v Celju, iz česar se vidi, da obstoji tendenca, v jezikovnem oziru v mariborskem okrožnem sodišču ravnati drugače, kakor v območju okrožnega sodišča v Celju, to pa vkljub temu, da je v območju mariborskega okrožnega sodišča v celem 156.877 slovenskih, a le 39.314 nemških prebivalcev.

Nekoliko bolje je glede uradovanja tam, kjer so slovenski sodniki. Razmerje teh pa je sledeče: V območju okrožnega sodišča Celje je 43 sodnih konceptnih uradnikov, izmed teh je 26

po prepričanju in po rojstvu Nemcev ter 17 Slovencev. V območju mariborskega okrožnega sodišča je 42 sodnih konceptnih uradnikov in sicer 31 nemških in 11 slovenskih. Pri obeh zbornih sodiščih je bilo začetkom t. l. 13 nemških in 8 slovenskih avskultantov.

Iz vsega tega se vidi, da je treba najpoprej skrbeti po parlamentarnem zastopstvu, da se naši sodniki in c. kr. državni pravdniki prisilijo posluževati se slovenščine v vseh tistih slučajih, v katerih je že sedaj po naredbah c. kr. pravosodnega ministrstva ukazano, da se torej od njih zahteva vsigdar izpolnitev obstoječih zakonov. S posameznimi pritožbami pri tem ni nič opravljeno, ker se vsigdar reši le dotični slučaj, ne da bi se s tem pomoglo načelni praksi.

Nadalje je treba želeti, da se slovenski naraščaj med pravoslovci pomnoži, da ne bode mogoče nameščati v krajih kjer prebivajo Slovenci, samo kurzovcev in pošiljati na Štajerskem rojene slovenske pravoslovce izven dežele.

Da s tistimi kurzi v Gradcu, Celovcu, Mariboru in Celju, v katerih se hočejo posamezniki na videz v dveh letih naučiti slovenščine, ni slovenskemu uradovanju nič pomagano, to je že dokazano, marveč živimo v stalni nevarnosti, da se vsled jezikovnega neznanja takih uradnikov tudi materijalno krivično sodi.

Vobče je torej treba ponavljati resolucije, katere so se pri shodu dne 25. oktobra 1903 sprejele ter treba le še strožje zahtevati od naših zastopnikov, da v državnem zboru opozorijo na vse te nedostatke.

Stališče nemških uradnikov v sodnih uradih je po večini to, da so slovenske pokrajine le njihove kolonije in da morajo te kolonije prej ali pozneje popolnoma zapasti nemškim ekspanzijskim željam in nakanam. Zaraditega zabranjujejo, kolikor mogoče razvoj slovenskega uradovanja in zaraditega so baš ti uradniki največji nasprotniki slovenske pravne fakultete, glede katere je njihovo štajersko glasilo izreklo »Die slovenische Rechtsfakultät wird als eine Bedrohung des alpenländischen Deutschtums, als ein Erfolg der südslavischen Ausdehnungsbestrebungen aufgefasst, die sich die Alpenländer unter gar keinen Umständen werden ruhig aufbürden lassen!«

To ni samo stališče nemških politikov, nego stališče vse nemške inteligence, in z ozirom na to je uravnati slovenskim odvetnikom njihovo postopanje! (Občno pritrjevanje in pohvala.)

Ti poročili se vzameta na znanje in po predlogu dra. M a j a r o n a se naroči odboru, da vsa današnja poročila o justičnih razmerah po naših pokrajinah prijavi dobesedno justičnemu ministrstvu ter skrbi za njih razširjenje po domačih in tujih časopisih.

V. Poročilo dra. R y b á ř a o razmerah v okrožju t r ž a š k e g a nadsodišča je bilo :

Že na lanskem našem zborovanju je mogel gosp. dr. Srnc iz Celja po mojem poročilu o jezikovnih razmerah na primorskih sodiščih konstatirati, da se je pri nas doseglo že nekoliko lepih uspehov in da je na našem c. kr. višjem sodišču nekoliko več objektivnosti kakor na c. kr. višjem sodišču v Gradcu.

To sodbo moram letos le potrditi in gotovo je veselo, da so mi gospodje kolegi z Goriškega in Voloskega na moje dotično vprašanje soglasno naznanili, da posebnih pritožb v jezikovnem oziru proti sodiščem v slovenskem delu Goriške in na Voloskem nimajo. — Izjemo hočem kasneje omeniti.

Na podlagi lastnega izkustva in na podlagi omenjenih poročil lahko konstatiram, da se v večini krajev na Primorskem, kjer se nahajajo narodni odvetniki, v jezikovnem oziru še precej pravilno postopa.

V Trstu se vodijo civilne razprave, če so bile vložene slovenske tožbe, tako na c. kr. okrajnem sodišču, kakor na c. kr. deželnem sodišču v slovenskem jeziku, in sicer v posebnih slovenskih oddelkih.

Istotako se vršijo na c. kr. deželnem sodišču kazenske obravnave, tako na prvi instanci radi zločinov, kakor tudi na drugi inštanci radi prestopkov s slovenskimi obtoženci v našem jeziku. Tu celo lahko zaznamujemo nov uspeh, ker se namreč od nekaj časa sem tudi na vzklicnih kazenskih obravnavahtajajo v slovenskih pravadah slovenski referati. O uvedbi slovenskih obtožnic sem poročal že lansko leto.

Pri starem pa je ostalo na c. kr. okrajnem sodišču za kaz. stvari. — Akoravno imamo sedaj tam pet referentov, ne moremo doseči tam slovenskih razprav. — Želeti bi bilo tu

nekoliko več eneržije s strani dotičnih predstojnikov, in kmalu bi bil odpravljen tudi ta nedostatek.

Neizpremenjene so ostale razmere v jezikovnem oziru tudi na c. kr. trgovinskem in pomorskem sodišču. Trgovinska zbornica tržaška se še vedno brani predlagati slovenščine zmožnih prisednikov za to sodišče; vendar je upanja, da se v kratkem tudi tu razmere zboljšajo, ker so že storjeni koraki, da zmaga pravica nad trmo laške trgovinske zbornice.

Najslabše se nam godi pred porotnim sodiščem. — Vkljub naporu in žrtvam, vkljub takim groznim slučajem, kakor je bil slučaj Šrk, kjer so laški porotniki obsodili na smrt obtoženca, akoravno niso razumeli niti njega, niti njegovega branitelja, ne moremo doseči, da se sestavi slovenska porotna klop. Sedanje stanje je v dvojnem oziru skrajno krivično in škodljivo za nas. Ne samo, da slovenski, oziroma hrvatski obtoženci ne morejo direktno govoriti svojim sodnikom, treba je tudi pomisliti da so sedanji laški porotniki v svoji veliki večini ultralaškega mišljenja. Kaj pa to pomenja v političnih, vzlasti pa v tiskovnih pravadah, tega menda ni treba na dolgo in široko razlagati; dovolj je konstatirati, da v političnih pravadah, kadar gre za laške iredentarje, c. kr. deželno pravdnništvo samo predlaga, naj se delegira drugo sodišče, dočim se delegaciji v slovenskih političnih pravadah dosledno protivi.

Sestava slovenske porotne klopi je v Trstu prav lahko mogoča, in dokler do take ne pridemo, ne moremo reči, da smo z Lahi enakopravni.

V honorarnem oddelku smo bili dosedaj v jezikovnem oziru še precej zadovoljni, ker smo imeli v oddelku za tržaško okolico slovenske referente. V tem oziru se pripravlja sedaj neka sprememba in se menda namerava odpraviti slovensko uradovanje s tem, da se hoče ta oddelek poveriti uradniku, ki se je šele v zadnjih letih pričel učiti slovenščine iz slovnice. Ker pa ta gospod še ni imel priložnosti, da bi bil dokazal na resnem delu svojo jezikovno usposobljenost, hočemo s konečno sodbo počakati.

Na Goriškem ni, kakor sem že omenil, v jezikovnem oziru posebnih pritožb, le referent na c. kr. okrajnem sodišču za kaz. stvari v Gorici absolutno noče sestavljati slovenskih zapis-

nikov in slovenskih razsodeb. S trmo, ki je posebno čudna pri c. kr. uradniku, se upira on vsem zahtevam strank in odvetnikov in celo svojih predstojnikov, in ti predstojniki so tako slabotni, da se ne upajo energično nastopiti proti njemu, ker se jim je baje zagrozil, da pojde rajše v penzijo, kakor da bi sestavil slovenski spis. In ta strašna grožnja je gospoda predsednika c. kr. sodišča v Gorici tako prestrašila, da ga do večje eneržije ni mogla pripraviti niti interpelacija, stavljena v goriškem deželnem zboru. Kaj takega je res le v Avstriji mogoče!

Najslabše se nam godi v Istri. Sicer se na Voloskem, v Podgradu, v Pazinu in v Puli, kjer se nahajajo namreč slovenski oziroma hrvatski odvetniki in notarji, v jezikovnem oziru še dovolj pravilno uraduje in tudi na c. kr. okrožnem sodišču v Rovinju se vršijo civilne pravde na hrvatske tožbe v hrvatskem jeziku.

V ostalem pa vlada po Istri izključno le italijanščina in sicer tako izključno, da se tudi s strankami, ki absolutno ne razumejo nobene laške besede, sestavljajo edinole laški zapisniki. — Do kakih posledic pa se prihaja, je pokazala porotna obravnava, ki se je vršila pred nekoliko meseci v Rovinju in kjer so bili 4 hrvatski kmetje od porotnikov obsojeni na smrt. Razprava se je vršila s pomočjo famoznega tolmača sodarja in sicer tako dobro, da je najvišje sodišče razsodbo kasiralo. — Žalibog se le v redkih slučajih dajo konstatirati krivice, ki se godijo slovanskemu prebivalstvu vsled neznanja narodnega jezika s strani dotičnih uradnikov in to zato, ker pridejo takšni slučaji le redkokedaj do znanja hrvatskih odvetnikov. Na to pa grešijo višja oblastva in, ker znajo, da je kontrola jako težavna, pošiljajo v čisto slovenske okraje uradnike, ki ne razumevajo niti ene slovenske ali hrvatske besede. Višja oblastva se izgovarjajo večkrat, da nimajo dovolj jezikovno vsposobljenih moči na razpolago; no, ako bi strogo in odločno za vsak slovenski okraj zahtevala znanje obeh deželnih jezikov, ako bi dosledno preterirala v takih slučajih jezikovno neusposobljene kandidate, bi se naši laški sodeležani kmalu začeli učiti slovenskega oziroma hrvatskega jezika. Ker pa vidijo, da vseeno avanzirajo, imajo s svojega stališča popolnoma prav, ako se ne mučijo z učenjem drugih jezikov.

Naposled moram spregovoriti še nekoliko besed o c. kr. višjem deželnem sodišču v Trstu. — Poudarjal sem še lani, da je njegov ekselenca dr. Kindinger objektivni mož, ki ni nasproten našim opravičenim zahtevam; no, na c. kr. višjem, deželnem sodišču nam ta objektivnost ne pomaga veliko, vključno temu, da imamo takozvani slovenski senat, ker sodijo v tem senatu votanti, ki ne razumevajo skoraj nič slovenskega, gotovo pa nič od važnejših juridičnih izvajanj. Za sodnika ni dovolj, da zapisuje v svojo kvalifikacijsko tabelo, da zna različne deželne jezike, on jih mora tudi v resnici znati. Sedaj pa je slovenski senat tako sestavljen, da le en del votantov razume slovenske dedukcije in slovenski referat: na višjem deželnem sodišču je torej justicija ne samo slepa, ampak tudi gluha. Krivdo na takem stanju imajo c. kr. ministrstvo, ki nam takšne svetovalce imenuje, in dotične nižje instance, ki o jezikovnih sposobnostih kompetentov pošiljajo neresnična poročila.

Narod slovenski se mora boriti proti dvema močnima nasprotnikoma za svoj narodni obstanek: od severa pritiska na nas nemštvo, na jugu pa nas hoče odtisniti od našega lepega morja italijanstvo. In na obeh frontah stoji za našimi narodnimi nasprotniki z njimi avstrijska vlada. Na severu in celo v središču našega ozemlja proglašajo vsa birokracija nemški uradni, zlasti pa nemški državni jezik za najnujnejšo državno potrebo, brez katere je baje obstanek avstrijske monarhije v največji nevarnosti, a na jugu se nam ista avstrijska vlada prezentira za hudo Italijanko, ki brani tako odločno krivične privilegije laškega jezika, da na pr. niti na poslopju c. kr. višjega dež. sodišča ne trpi družih, razen samo laških napisov ter s tem »ad oculos« demonstrira, da je nemški državni jezik za rešitev Avstrije le proti nam nevarnim Slovincem potreben.

Le v občevanju s strankami je postala justična uprava, vsaj v nekaterih krajih na Primorskem nam pravičnejša.

To je najvažnejše, kar je bilo vredno, da se o justičnih razmerah v jezikovnem oziru poroča; menim pa, da je dobro, ako se tudi z administrativno stranjo naše justice nekoliko bavimo. — Dobro je, da ravno mi odvetniki v javnosti o tem razpravljamo, ker je od dobre administracije odvisno v obilni

meri tudi dobro poslovanje in dobra judikatura, — in ker smo mi odvetniki toliko neodvisni, da lahko govorimo o stvareh, o katerih uradniki ne smejo javno razpravljati. —

V administrativnem oziru pa moram pred vsem omeniti nedostatno število konceptnih in pomožnih uradnikov v mnogih oddelkih, zlasti v Trstu. O primerni pomnožitvi osebja noče justična uprava nič slišati, akoravno zaostaja reševanje spisov in mora zaostajati vsled neverjetno hitrega naraščanja vseh agend. Da se agende res pomnožujejo, dokazuje dejstvo, da je morala justična uprava iz enega izvršilnega oddelka napraviti 3 in iz enega honorarnega oddelka za mesto napraviti 4. — A to ne zadoštuje še. — Za okolico, ki ima razmeroma več zapuščinskih razprav nego mesto in kjer mora referent sam voditi zapuščinske razprave, katere v mestu napravlja notar, obstoji le eden sam oddelek z enim edinim referentom. Da ne more tak referent zmagovati dela, je samoobsebi razumevno; gospodje predstojniki pa pripisujejo to nezmožnosti dotičnega uradnika, menda zato, ker so bili ti referenti v zadnjem času Slovenci. Tudi v zemljejknjižnem uradu zaostaja delo, ker noče ministrstvo razumeti, da Trst raste. — Tržaška posojilnica in hranilnica se je radi tega že pritožila in, ako se v kratkem v tem oziru nič ne stori, bomo prosili to naše društvo, naj se ono zavzame za našo stvar. — V drugi vrsti se čujejo zlasti iz Goriškega in iz Istre pritožbe, da število slovenskih uradnikov ne stoji v nikakem razmerju s številom prebivalstva. — Slovenske sodne uradnike iz Goriške se pošilja v Istro ali na otoke. Na njih mesto pa se imenujejo Furlani. — Proti tej praksi, ki je očitno inspirirana in protežirana od laških poslancev bodo morali protestirati naši poslanci ... —

Tretji nedostatek je potem zavlačevanje z imenovanji. Že preje sem omenil, da je za mnogo oddelkov pri sodiščih sistemizirano nedostatno število uradnikov. — Ta nedostatek pa povečajo višje instance še s tem, da zavlačujejo imenovanja. Navadno traja: imenovanje uradnika 6. razreda več nego 4 mesece; uradnika 7. razreda več nego 4 mesece; uradnika 8. razreda več nego $3\frac{1}{2}$ meseca; uradnika 9. razreda najmanje $3\frac{1}{2}$ meseca. Predno se torej od izpraznitve službe 6. razreda pride do pokritja vsled tega se odpirajočega mesta 9. razreda, preteče

najmanj 15 mesecev. Vsled tega ne zaostaje samo delo, ampak se mlajšim uradnikom jemlje tudi vsako veselje do sodne kariere. Mi imamo v Trstu precej slučajev, da so se slovenski pravniki raje posvetili finančni ali celo policijski službi, ker bi vkljub svoji popolni usposobljenosti v 3 jezikih morali čakati 6 do 7 let, predno pridejo do abjunkskega mesta. — S takim postopanjem državna uprava sicer pridobi interkalarije in kakor sem slišal, znašajo isti na leto K 30.000 do K 40.000. Gotovo je tako spekuliranje na interkalarije za pravno državo, kakor hoče biti Avstrija, jako čudno in sramotno!

Iz vsega pa je razvidno, da nedostatki v justični upravi na Primorskem ne izhajajo iz zlohotnosti, temveč iz tiste predobro znane slabosti avstrijskih vlad nasproti politično in gospodarsko močnejšim in srečnejšim narodom. (Živahna pohvala.)

Ker je poročevalec mimogrede tudi omenil, da neki slovenski denarni zavod v Ljubljani vlaga pri primorskih sodiščih nemške tožbe, se je po predlogu dra. Majarona naročilo odboru, da piše dotičnemu zavodu, naj opusti nemške vloge.

Pri tej priliki je dr. Krisper opozarjal na obsodbe vredno razvado, da posamezni slov. odvetniki vlagajo nemške ničnostne pritožbe na kasacijski dvor in da se to baje rado godi iz okrožja mariborskega. Temu je oporekal dr. Rosina in pojasnil, da je to pri pravih slov. odvetnikih v tem okrožju izključeno.

Nato je dr. Pretner iz Trsta poročal o primorskih razmerah še v drugih pogledih ter predlagal: a) Odbor Zveze naj dela na to, da se izdajajo slovenskim obtožencem slovenske obtožnice. b) Odbor Zveze naj s primernimi peticijami zahteva zboljšanje jezikovne kvalifikacije članov razsodišča zavarovalnice zoper nezgode v Trstu. (Soglasno sprejeto.) Po predlogih dra. Brejca in dra. Hrašovca se je nadalje sklenilo: Odbor Zveze naj opozori justično ministrstvo in državne poslance, da je treba pomnožiti slovenščine zmožne votante pri obmejnih zbornih sodiščih, ker v sedanjih razmerah za slučaj kasiranja kake kazenske razsodbe ni mogoče sestaviti drugega slovenščine zmožnega senata.

VI. Volitev odbora za prihodnje leto se je po nasvetu dra. Majarona izvršila »per acclamationem« in tako, da je bil iznova izvoljen predsednik dr. Triller in ves prejšnji odbor.

Članarina se je zopet določila z 20 K za odvetnike, z 10 K za odv. kandidate in redne člane.

VII. Pri točki »slučajnosti« je predsednik dr. Triller prečital peticijo društva slov. odvetniških in notarskih uradnikov v Celju, ki želi podpore za doseg lastne bolniške blagajne, ter nasvetoval, naj Zveza v znak posebnih simpatij pristopi društvu kot ustanovnica s prispevkom 200 K. (Dobro-klici).

Dr. Majaron je opozarjal na važnost tega predmeta, osobito ker stopi prej ali slej v zvezo z zavarovanjem zasebnih uslužbencev za starost in onemoglost, kakršno se namerava uzoniti; proučiti treba za časa vprašanje, ali ne bi kazalo, da se zavarovanje odvetniških in notarskih uradnikov avtonomno uredi in osigura. Zato je predlagal, naj odbor teženje imenovanega društva po lastni bolniški blagajni z vso močjo podpira, sporazumno z društvenim odborom prouči tudi vprašanje zastran lastnega zavarovanja za slučaj onemoglosti in starosti ter o tem poroča na prihodnji glavni skupščini. — (Soglasno sprejeto.)

Končno se je po predlogu dra. Hrašovca še sklenilo, naj odbor opozarja najširše slov. občinstvo, da se vsakdor in v vsakem slučaju, kadar bi se slovenskemu jeziku odrekala zakonito zajamčena enakopravnost, obrne do Zveze, ki je rade volje pripravljena za brezplačno intervencijo.

Tako je bil dnevni red izčrpan in predsednik je zaključil zborovanje, ki je trajalo 3 in pol ure.

Književna poročila.

Das oesterreichische Recht. Ein Hilfsbuch für praktische Juristen, Beamte, Gewerbetreibende etc. 2. Band. Deutsches Verlagshaus Bong & Co., Wien. 1905.

Tega velikega, enciklopedičnega dela, na katero smo že v 5. številki našega lista opozarjali, je izšel že II. zvezek, obsegajoč celih 1560 strani zakonovega besedila in sistematičnih razlag ter 73 strani obrazcev. Nahajajo se v njem nastopne tvarine: I. Občni drž. zakonik z vsemi dodatnimi zakoni. II. Pravo immaterijalnih stvari (avtorsko, zakon o patentih, zakoni o varstvu znamk in uzorcev). III. Trgovsko pravo in zadružni zakon.

IV. Pravo o železniškem obratu in železniških vozniinah. V. Pomorsko pravo. VI. Zavarovalno pravo. VII. Zakoni o borzah. VIII. Menično pravo. IX. Zemljiška knjiga. Razlage k dotičnim zakonom, koji so priobčeni dobesedno, so napisali znameniti pravniki poljudno, a vendar temeljito. Tudi ta zvezek, sam na sebi impozantna literarna prikazen, zamore vrlo dobro služiti lajikom in pravnikom. Z njim je sistematična literatura o avstrijskem pravu v marsičem dopolnjena, a za praktično porabo je sploh neprecenljive vrednosti. Za vse tri zvezke je določena cena 50 K.

Dr. A. Fischer: Repetitorien zu den österreichischen Staatsprüfungen und Rigorosen. I. Römisches Recht. (Institutionen und Pandekten.) Allgemeiner Teil und Sachenrecht. Leipzig 1905 (Dietrich).

Dr. E. Kapper: Bergbau und Eisenbahn in ihren Rechtsbeziehungen nach österreichischem Rechte mit Berücksichtigung ausländischer Gesetzgebung. Mit Unterstützung der Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen. Wien 1905 (Manz).

Dr. O. Natter: Die Haftpflicht der österreichischen Post- und Telegraphenanstalten. Eine Zusammenstellung und Erläuterung der gesamten diesbezüglich geltenden Bestimmungen. Wien 1905 (Manz).

F. Popper: Der Vorkonkurs in der Praxis. Wien 1905 (Manz).

Dr. Anton Rintelen: Die einstweilige Verfügung. Eine Untersuchung aus dem österreichischen Rechte. Wien 1905 (Manz).

Dr. I. M. Baernreither: Jugendfürsorge und Strafrecht in den Vereinigten Staaten von Amerika. Ein Beitrag zur Erziehungspolitik unserer Zeit. Leipzig 1905 (Duncker und Humblot).

Dr. K. Hugelmann: Dr. Anton Hye Freiherr von Glunek. Sonderabdruck aus der Allgemeinen Deutschen Biographie. Band 50. Leipzig 1905. (Duncker & Humblot).

L. Ppaff, J. von Schey und V. Krupský: Sammlung von zivilrechtlichen Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes. 40. Bd. Neue Folge, VI. Band. (Mit einem Verzeichnisse der Gesetzesstellen und einem systematischen Register.) Wien 1905 (Manz).

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. septembra 1905.

— (Osebne vesti.) Imenovani: Dež. sod. svetnik J. Schwentner v Celovcu viš. dež. sod. svetnikom v Celovcu; sodni tajnik dr. E. Volčič v Novem mestu dež. sod. svetnikom v Novem mestu; drž. pravdnika namestnik dr. A. Roschanz dež. sod. svetnikom v Celju; sodni pristav F. Regally v Kamniku sodnikom za Metliko; sod. pristav dr. J. Doljan v Črnomlju sodnikom za Žužemberk; sod. pristav A. Žebre v Radoljici sodnim tajnikom za Ljubljano; sodni pristav dr. A. Skumovič sodnim tajnikom za višje dež. sodišče graško; sodni pristav dr. A. Kremžar v Ljubljani namestnikom drž. pravdnictva v Ljubljani. Premeščen je drž. pravdnika namestnik

R. Tschsch iz Ljubljane v Maribor. — Odvetništvu sta se odpovedala dr. Fr. Munda in dr. M. Truden v Ljubljani; odvetniško pisarno je otvoril dr. Fr. Benkovič v Brežicah in dr. Fr. Poček v Ljubljani.

— (Popravek, oziroma dodatek.) V št. 6. »Sl. Pravnika« sta na strani 166 po pomoti izostali v predzadnji vrsti besedi »reviz. rekurz«, koje je uvrstiti pred besedo: zavezanke. — Glede na priobčevalčevo pripombo na strani 167 je konstatovati, da je dosedanja, osobito tudi dunajska praksa zastarela, kajti prijavljena odločba najvišjega sodišča z dne 14. marca 1905 št. 4117 je sprejeta v repertorij pravorekov pod št. 180. (glej odl. št. 777 uradne zbirke, priloge k ukazniku just. min.).

— (»Prvi narok« pri postopanju na obnovno tožbo?) Tožitelj J. je pri dež. sodišču ljubljanskem vložil tožbo, da se rzsodba z dne 26. novembra 1904 Cg I 217/4-6, vsled katere je pravdo proti tožencu Z. zaradi 6640 K bil izgubil, v celem obsegu odpravi iz razloga po §-u 530, št. 7 c. pr. r. Sodišče na to tožbo (Cg I 349/4-1) ni odredilo »prvega naroka«, nego takoj ustno sporno razpravo. Ker sta obe stranki to grajali, je sodišče v razlogih rzsodbe svoje postopanje utemeljevalo — nasprotno mnenju pravosodnega ministrstva — takole:

Sodišče je mnenja, da se pri postopanju na obnovno tožbo nima določiti »prvi« narok. Namen »prvega« naroka (§ 239 c. pr. r.) je, ugotoviti, ali bo treba sporno pravdo med strankama izvesti in potem v takem slučaju sporno obravnavo v dvojnem oziru pripraviti. Na eno stran, da se tožencu naloži, odgovor na tožbo v gotovem roku vložiti, na drugo stran, da se ugotovijo, odnosno rešijo od toženca baje ugovarjane ali čisto procesualne ali vtoženega predmeta se netikajoče točke. Za tako odbiro spornih od dalje nespornih pravd, to je takih, o katerih bo previdoma dalj časa razpravljati, od drugih, ki se dajo s poravnavo ali rzsodbo na podstavi priznanja ali z zamudno rzsodbo ali vsled odpovedi tožitelja takoj pri prvi obravnavi dognati, in za odbiro takih pravd, v katerih bode menda poprej še o procesualnih ugovorih razpravljati, od drugih, ki se vsled formalnih ugovorov takoj pri prvem naroku dajo s sklepom zavrniti, ter le za take navedbe in ugovore, katere § 239 c. pr. r. našteva, je določiti »prvi narok«. (Glej »Materialien« str. 251). Pri postopanju na obnovno tožbo pa odpadejo po stvarnem položaju take tožbe skoraj vse te navedbe in ugovori, za katere določa § 239 c. pr. r. »prvi narok«.

Poravnava, zamudna sodba ali sodba na podstavi priznanja ali odpovedi pred enim samim sodnikom so izključeni, ker ima sodišče v senatu uradoma preiskovati, ali je obnova dopustna, ali ne; ugovor nedopustne pravne poti, tekoče pravde, že pravomočne razsoje nima mesta z ozirom na poprejšnjo pravdo, odnosno je pozneje najdena pravomočna razsoja prepirnega predmeta ravno vzrok obnove (§ 530 št. 6 c. pr. r.), in je o tem na ustni obravnavi razpravljati.

Zahteva zavarovanja nima kaj dosti pomena. Če je bil tožitelj v prvi pravdi inozemec, se je toženec že v prvi pravdi odločil, bo li zahteval zavarovanje, ali ne. Če prva pravda še ni pravomočno dovršena, mu bo tudi pri

obnovni tožbi prejšnjega tožitelja varščina gotovo zadostovala. Ako pa je prva pravda že do celega končana, kadar je tožitelj vložil obnovno tožbo, ali ako je bil v prvi pravdi toženec inozemec in le-ta vloži sedaj obnovno tožbo, bi bilo sicer previdno glede na možnost kakega zadevnega predloga posebni »prvi narok« določiti. A v predmetnem slučaju je bil tak predlog izključen, ker sta obe stranki, zlasti sedanji tožitelj, domačina, kar je iz prve pravde znano; in določitev »prvega naroka« z ozirom na po zakonu splošno dopustnost predloga radi varščine bi bilo nepotrebno zadrževanje ustne razprave o pravnem predmetu samem.

Pravica toženca do ugovora nepristojnosti bi ne imela pri obnovnem postopanju nobenega pomena. Zakonska določila o pristojnosti za obnovno tožbo so v §-u 532 tako kratka in jasna, da tožitelj ne bo lahko dvoma imel, kje je obnovno tožbo vložiti. V večjo varnost pa določuje § 536 št. 4 c. pr. r., da tožitelj navedi v tožbi vse za presojo pristojnosti merodajne okolščine, in § 538 l. c. določa, da ima že pri rešitvi tožbe senat v nejavni seji sklepati. Takih določil pa za rešitev drugih navadnih tožb zakon ni dal. V §-ih 226, 75-78 c. pr. r. ni predpisa, da bi moral vlagatelj pristojnost poklicanega sodišča posebej utemeljiti in po §-u 230 c. pr. r. sme tožbo predsednik senata sam rešiti brez sklepanja v senatu.

V predmetnem slučaju zlasti gotovo ni bilo nobenega pomisleka o pristojnosti tega sodišča, ker je iztekla šele samo razsodba prve instance.

Ravno tako odpadejo zoper obnovno tožbo ugovori radi pomanjkanja procesualne sposobnosti nasprotne stranke ali pravice njenega zastopnika k pravljanju. To je bilo vse že v prvi pravdi ocenjeno.

V §-u 535 c. pr. r. je določeno, da mora višje sodišče, ako je obnovno tožbo bilo pri njem vložiti, obnovljeno pravdo izvesti po dotičnih, za postopanje pred zadevnim višjim sodiščem veljavnih zakonovih določilih. Za višja sodišča pa ne velja »prvi narok«. In zakaj bi zakon za obnovno tožbo v enem slučaju prvi narok zahteval, v drugem pa ne?

Vse to preudarjaje se je sodišče odločilo, da se na predmetno obnovno tožbo ne razpiše noben »prvi narok«. V glavni stvari tožbenega zahtevka je bilo spoznati, da obnove postopanja ni dovoliti, ker ni dopustna.

Višje dež. sodišče, ki je potem še o stvari razpravljalo, se s tem vprašanjem sploh ni bavilo.

— Kolkovanje predlogov za ustavitve prisilne dražbe. Upravno sodišče je s svojo odločbo od 20. maja 1903, št. 5848 (Budw. št. 1805 fin.) soglasno s finančnim ministrstvom izreklo, da je vloge s predlaganjem ustavitve realnega dražbenega postopanja kolkovati tako kakor zemljiškknjižne vloge po zmislu tar. t. i. 1. 43 k prist. zak.

»Slovenski Pravniki« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravniki« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

b) Pristavek k ugotovitvenemu zahtevku: »toženec je torej dolžan priznati veljavnost imenovane pogodbe« — ne spremeni tožbe v storitveno; odločilna je vsebina zahtevka, ne pa njega besedilo (§ 228 c. pr. r.); sodniku je uradoma paziti na nedopustnost tožbe 236

c) Proti sklepu prizivnega sodišča, s katerim se pravna stvar odkaže na prvo sodišče, tudi zaradi izreka o stroških ni dopusten rekurz, če ni v glavni stvari dopusten (§ 519 št. 3) 239

Kazensko pravo.

Izraz »smrtno orožje« po §-u 158 kaz. zak. označa orožje v tehničnem oziru, kakršno je določeno in sposobno za smrtno poškodbo ter se po običaju rabi v dvobojih. Varstvene priprave izključujejo samo takrat uporabo navedenega zakona, kadar je izvzeta resnost boja, torej volja in zavest, poškodovati nasprotnika 240

4. Zveza slovenskih odvetnikov (II. glavna skupščina) 242

5. Književna poročila 257

6. Razne vesti 258

